

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO PRAKTIKOS
APŽVALGA

2022 M. SAUSIO 1 D. – 2022 M. BIRŽELIO 30 D.

Svarbi pastaba: prieš supažindindami su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo Teismų praktikos departamento parengta Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos apžvalga, jos autoriai nori atkreipti skaitytojų dėmesį į tai, kad šiame dokumente yra pateikiamos neoficialios Europos Žmogaus Teisių Teismo procesinių sprendimų santraukos, kurios Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nesaisto. Šis dokumentas yra tik informacinio pobūdžio, be kita ko, parengtas remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo informaciniais pranešimais ir bylų santraukomis. Taip pat norime atkreipti dėmesį į tai, kad pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį kolegijos sprendimas tampa galutiniu: a) šalims paskelbus, kad jos neprašo perduoti bylos svarstyti Didžiajai Kolegijai; ar b) praėjus trimis mėnesiams nuo sprendimo datos, jei nebuvo prašymo perduoti bylą svarstyti Didžiajai Kolegijai; ar c) Didžiosios Kolegijos teisėjų komisijai atmetus prašymą pagal 43 straipsnį. Pagal to paties straipsnio 1 dalį Didžiosios Kolegijos sprendimas yra galutinis.

Atsižvelgiant į tai, kad oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti Europos Žmogaus Teisių Teismo interneto svetainėje www.echr.coe.int, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas neprisiima atsakomybės už atliktą vertimą ir parengtos santraukos išsamumą.

Apžvalgoje naudojami pagrindiniai sutrumpinimai:

EŽTT, Teismas – Europos Žmogaus Teisių Teismas

Konvencija – Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

ES – Europos Sąjunga

Svarbos lygiai – Europos Žmogaus Teisių Teismo nagrinėjamos bylos yra skirstomos į keturias kategorijas:

Svarbiausios bylos (angl. key cases) – ypatingos svarbos sprendimai, kuriuos atrenka specialus Teismo teisėjų biuras, sudarytas iš Teismo pirmininko, pirmininko pavaduotojų ir skyrių pirmininkų.

1 = Didelė svarba: sprendimai, kurie reikšmingai prisideda prie Teismo praktikos plėtojimo, aiškinimo ar keitimo.

2 = Vidutinė svarba: sprendimai, kurie nors ir reikšmingai praktikos nepakeičia, tačiau nėra susiję vien tik su nusistovėjusios praktikos laikymusi.

3 = Mažesnė svarba: sprendimai, pasižymintys mažu teisiniu interesu, t. y. sprendimai, kuriuose paprasčiausiai laikomasi nusistovėjusios teismo praktikos ir kt.

KANKINIMO UŽDRAUDIMAS (3 straipsnis)	6
<i>Fenech prieš Maltą</i>	6
Dėl suimtojo izoliavimo ir Covid-19 pandemijos laikotarpiu taikomų ribojimų bei valstybės pozityviosios pareigos apsaugoti suimtuosius nuo užsikrėtimo šia liga apimties	6
<i>Laniauskas prieš Lietuvą</i>	9
Dėl laisvės atėmimo bausmės atlikimo sergant sunkia nepagydoma liga	9
<i>T. K. ir kiti prieš Lietuvą</i>	11
Dėl politinės veiklos keliamos grėsmės kilmės valstybėje tinkamo neįvertinimo, sprendžiant užsieniečių prieglobsčio prašymą	11
<i>Khasanov ir Rakhmanov prieš Rusiją</i>	12
Dėl į kilmės šalį ketinamų išsiųsti užsieniečių grėsmės patirti Konvencijos 3 straipsnio draudžiamą elgesį vertinimo kriterijų	12
TEISĖ Į TEISINGĄ BYLOS NAGRINĖJIMĄ (6 straipsnis)	14
<i>Adomaitis prieš Lietuvą</i>	14
Dėl slapto kriminalinės žvalgybos tyrimo metu surinktos informacijos panaudojimo byloje dėl tarnybinės atsakomybės taikymo	14
<i>Starkevič prieš Lietuvą</i>	16
Dėl ikiteisminiame tyrime taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį surinktos informacijos panaudojimo byloje dėl tarnybinės atsakomybės taikymo	16
<i>D'Amico prieš Italiją</i>	18
Dėl retrospektyvaus įstatymo, darančio įtaką ginčų dėl pensijų nagrinėjimo procedūroms, taikymo	18
<i>Dragan Kovačević prieš Kroatiją</i>	19
Dėl atsisakymo priteisti bylinėjimosi išlaidas, patirtas Konstituciniam Teismui paduodant skundą, susijusį su asmens pripažinimu neveiksnium	19
<i>Xavier Lucas prieš Prancūziją</i>	20
Dėl pernelyg formalaus teismo sprendimo atsisakyti priimti prašymą, pateiktą ne elektronine forma.....	20
TEISĖ Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ (8 straipsnis)	21
<i>Algirdas Butkevičius prieš Lietuvą</i>	21
Dėl slapta įrašyto Ministro Pirmininko pokalbio viešojo intereso tema teisėto ir proporcingo pavišimo, nepaisant poveikio reputacijai	21
SAVIRAIŠKOS LAISVĖ (10 straipsnis)	23
<i>OOO Memo prieš Rusiją</i>	23
Dėl valdžios institucijos „reputacijos“ apsaugos.....	23
<i>NIT S.R.L. prieš Moldovos Respubliką</i>	24
Dėl pateisinamo TV kanalo transliavimo licencijos panaikinimo po pakartotinio ir rimto įstatyme įtvirtinto reikalavimo užtikrinti politinę pusiausvyrą ir pliuralizmą naujienų laidose pažeidimo	25
SUSIRINKIMŲ IR ASOCIACIJŲ LAISVĖ (11 straipsnis)	28

<i>Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) prieš Šveicariją</i>	28
Dėl susirinkimų teisės varžymo COVID-19 pandemijos kontekste	28
<i>Straume prieš Latviją</i>	29
Dėl teisės vykdyti veiklą ir ginti darbuotojų interesus profesinės sąjungos vardu bei su tuo susijusių teismo procesų viešumo	29
MINTIES, SAŽINĖS IR RELIGIJOS LAISVĖ (9 straipsnis)	32
<i>Teliatnikov prieš Lietuvą</i>	32
Dėl alternatyvos Jehovos liudytojui atlikti kitokią nei karinė tarnyba nesudarymo	32
DIKSRIMINACIJOS UŽDRAUDIMAS (14 straipsnis)	33
<i>Arnar Helgi Lárusson prieš Islandiją</i>	33
Dėl diskriminacijos, nesudarant galimybių neįgaliajam vežimėliu patekti į du viešuosius pastatus	33
<i>Savickis ir kiti prieš Latviją</i>	34
Dėl labai svarbių priežasčių, dėl kurių apskaičiuojant valstybines pensijas Latvijoje nuolat gyvenantiems ne piliečiams, priešingai nei Latvijos piliečiams, neįtraukiami kitose buvusios SSRS valstybėse sukaupti darbo stažo laikotarpiai	34
NUOSAVYBĖS APSAUGA (Protokolo Nr. 1 1 straipsnis)	36
<i>Povilonis prieš Lietuvą</i>	36
Dėl aplinkybės, kad pastatą pareiškėjas įsigijo kito asmens interesais, kai keliamas klausimas dėl teisės į nuosavybę galimo pažeidimo šio pastato priverstinio nugriovimo atveju šalinant savavališkos statybos padarinius	36
TEISĖ Į LAISVUS RINKIMUS (Protokolo Nr. 1 3 straipsnis)	38
<i>Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymu</i>	38
Dėl draudimo kandidatuoti rinkimuose, asmenį pašalinus iš pareigų apkaltos proceso tvarka, proporcingumo vertinimo.....	38
JUDĖJIMO LAISVĖ (Protokolo Nr. 4 2 straipsnis)	40
<i>L. B. prieš Lietuvą</i>	40
Dėl atsisakymo išduoti užsienio valstybės piliečio pasą čečėnų kilmės Rusijos piliečiui, anksčiau Lietuvoje gavusiam papildomą apsaugą ir bijančiam dėl dokumentų kreiptis į Rusijos valdžios institucijas	40
DRAUDIMAS KOLEKTYVIAI IŠSIŪSTI UŽSIENIEČIUS (Protokolo Nr. 4 4 straipsnis)	41
<i>A. A. ir kiti prieš Šiaurės Makedoniją</i>	41
Dėl neteisėtai valstybės sieną perėjusių asmenų išsiuntimo, individualiai neišnagrinėjus kiekvieno iš jų asmeninės situacijos	41
TEISĖ NEBŪTI DUKART TEISIAMAM AR NUBAUSTAM UŽ TĄ PATĮ NUSIKALTIMĄ (Protokolo Nr. 7 4 straipsnis)	42
<i>Goulandris ir Vardinogianni prieš Graikiją</i>	43
Dėl dvigubo baudimo draudimo atveju, kai už savavališkai (neteisėtai) pastatytą statinį skiriama administracinė bauda pagal teritorijų planavimą reglamentuojančius teisės aktus ir bausmė pagal baudžiamąjį įstatymą	43

BENDRAS DIKSRIMINACIJOS UŽDRAUDIMAS (Protokolo Nr. 12 1 straipsnis)	44
<i>Negovanović ir kiti prieš Serbiją</i>	44
Dėl diskriminacinio atsisakymo akliams šachmatininkams skirti piniginius apdovanojimus, suteikiamus regintiems žaidėjams, už panašius tarptautinius pasiekimus.....	44

KANKINIMO UŽDRAUDIMAS (3 straipsnis)**Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 1 d. sprendimas byloje***Fenech prieš Maltą***(pareiškimo Nr. 19090/20, svarbos lygis – 2)**

Dėl suimtojo izoliavimo ir Covid-19 pandemijos laikotarpiu taikomų ribojimų bei valstybės pozityviosios pareigos apsaugoti suimtuosius nuo užsikrėtimo šia liga apimties

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas, kuris yra Maltos pilietis, verslininkas, 2019 m. lapkričio 20 d. buvo sulaikytas savo jachtoje, įtariant, kad jis prisidėjo prie 2017 m. spalio mėn. įvykdyto Maltos žurnalistės nužudymo. Tą pačią dieną pareiškėjas buvo paleistas už užstatą.

2019 m. lapkričio 30 d. pareiškėjui buvo pareikšti kaltinimai skatinus, organizavus ar finansavus organizaciją, siekiant padaryti nusikalstamą veiką, taip pat dėl bendrininkavimo įvykdant tyčinę žmogžudystę. Dėl pateiktų kaltinimų pareiškėjas kaltu neprisipažino. Jam buvo paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, ir nuo tos dienos jis yra sulaikytas Corradino pataisos namuose Paoloje (Malta). Kadangi atvykus į įkalinimo įstaigą pareiškėjui buvo nustatytas teigiamas piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis testas, jis buvo patalpintas į vienvietę kamerą, apribojant jo socialinius kontaktus, o 2020 m. sausio 4 d. pareiškėjas buvo perkeltas į bendrabutį.

Remdamasis Konvencijos 2 ir 3 straipsniais, pareiškėjas skundėsi dėl jo izoliacijos, taip pat dėl to, kad jo sulaikymo sąlygos buvo antisanitarinės ir kenksmingos sveikatai, be to, valstybė nesiėmė tinkamų priemonių apsaugoti jį nuo užsikrėtimo Covid-19 liga kalėjime, ypač dėl jo pažeidžiamos sveikatos būklės (pareiškėjas turėjo tik vieną inkstą).

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga*Dėl izoliacijos sąlygų*

Vertindamas pareiškėjo suėmimo laikotarpį, kai jis buvo laikomas izoliuotas vienvietėje kameroje, Teismas pirmiausia priminė, kad ryšių su kitais kalinamais asmenimis nutraukimas dėl saugumo, drausminių ar apsaugos priežasčių savaime nėra nežmoniškas elgesys ar žeminanti bausmė, o izoliacija pati savaime nepažeidžia Konvencijos 3 straipsnio. Šiuo aspektu turi būti atsižvelgiama į konkrečias tokios priemonės taikymo priežastis, sąlygas, priemonės griežtumą, jos trukmę, siekiamą tikslą ir poveikį asmeniui, kuriam ji taikoma. Atitinkamai nagrinėtu atveju Teismas nustatė, kad pareiškėjo izoliavimas buvo taikytas dėl medicininių priežasčių ir apsaugos sumetimais, laikantis pataisos namų politikos, pagal kurią bet kuriam asmeniui, kurio tyrimas dėl piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis teigiamas, nebuvo leidžiama bendrauti su kitais kaliniais, kol jų testas nebuvo neigiamas, kartu su poreikiu užtikrinti paties pareiškėjo saugumą.

Vis dėlto Teismas apgailėstavo, kad Vyriausybė nenurodė šios priemonės teisinio pagrindo ir nebuvo pateiktos rašytinės minėtos pataisos namų politikos gairės. Šiuo aspektu Teismas pažymėjo, kad gali būti naudinga atskirti ir stebėti naujai atvykusius asmenis, kurių narkotikų testas teigiamas, tačiau ši procedūra, kartu su atitinkamais saugikliais, turėtų būti aiškiai ir pakankamai išsamiai nustatyta įstatyme. Juo labiau, kai tokios priemonės taikymas sutampa su būtinybe laikyti sulaikytuosius atskirai, baiminantis, kad jie gali pakenkti patys sau (kaip, atrodo, buvo ir nagrinėtu atveju). Nors įstaigos vadovui gali būti suteikta tam tikra veiksmų laisvė priimant atitinkamus skubius ir būtinus sprendimus dėl kalinių gerovės, ši laisvė taikyti tokias priemones negali būti nevaržoma, taip paliekant vietos galimai savivalei.

Teismas nustatė, jog sprendimas izoliuoti pareiškėją buvo pagrįstas išankstiniu ir išsamiu medicininiu (fizinio bei psichologiniu) įvertinimu ir tame vertinime pateiktomis medicininėmis rekomendacijomis, o pareiškėjas, kuris neneigė ankstesnio narkotikų vartojimo, po to buvo nuolat stebimas naudojant vaizdo stebėjimo kameras, kaip tai rekomenduota medicininėje išvadoje. Tačiau Teismas atkreipė dėmesį į tai, jog pareiškėjas tuo metu nebuvo raštu supažindintas su šiuo sprendimu ir su juo susijusia informacija, kad galėtų

ji užginčyti, ypač jei taikoma priemonė būtų pratęsta. Kita vertus, Teismas pabrėžė, kad pats pareiškėjas pripažino, jog apie minėtą priemonę jis buvo informuotas žodžiu. Be to, pareiškėjas nenurodė, kad nežinojo apie minėtos pataisos namų politikos egzistavimą, taip pat neabejojo pačios politikos būtinumu ar tuo, kad jo testas dėl narkotikų vartojimo buvo teigiamas, bei savo parašu patvirtino pastarąją išvadą.

Teismas taip pat pažymėjo, kad pareiškėjo izoliacija truko ne ilgiau kaip 35 dienas ir iškart po to, kai reguliarių tyrimų metu atliktas jo narkotikų testas buvo neigiamas, jis perkeltas į bendrabutį, be to, dėl šios priemonės taikymo pareiškėjas nepatyrė jokių žalingų psichologinių ar fizinių padarinių. Nors Vyriausybė nepaaiškino, ar buvo galimybė pakartotinį narkotikų testą pareiškėjui atlikti anksčiau, pats pareiškėjas šiuo klausimu nepateikė jokių argumentų. Priešingai, šalys nesutiko tik dėl to, ar vėliau izoliacijos laikotarpiu buvo atliktas pareiškėjo vertinimas, siekiant nustatyti jo psichikos būklę tuo metu. Atitinkamai Teismas nenustatė, kad pareiškėjo atžvilgiu būtų atliktas tolesnis medicininis ar psichiatrinis vertinimas jo izoliacijos laikotarpiu. Šiuo aspektu Teismas pabrėžė, kad tai būtų galima paaiškinti tik tuo atveju, jei pareiškėjo rizikos veiksnių (savęs žalavimo / savižudybės / kenkimo kitiems) nustatymas būtų automatiškai nulemtas jo narkotikų testo rezultatų. Vis dėlto, jei rizikos veiksniai buvo nustatyti dėl kitų priežasčių, nei dėl pareiškėjo narkotikų vartojimo, buvo būtina atlikti pakartotinį medicininį patikrinimą, siekiant nustatyti, kokią riziką pareiškėjas galėjo kelti sau ir (arba) kitiems prieš nutraukiant jo izoliaciją. Teismas išreiškė susirūpinimą, kad tokioje situacijoje gali kilti pavojus ypač pažeidžiamiesiems kaliniams, ir atkreipė dėmesį, jog tokiai priemonei (izoliacijai) reikalingas reglamentavimas ir griežtas medicininių protokolų laikymasis, siekiant apsisaugoti nuo tokios rizikos.

Pareiškėjas nenurodė, jog minėtu laikotarpiu jam prireikė psichiatrinės ar medicininės pagalbos, vykdamas pareiškėjo vaizdo stebėjimą taip pat nebuvo pastebėtas jo neįprastas elgesys, reikalaujantis ypatingo dėmesio. Be to, pats pareiškėjas nenurodė, kad egzistavo priežastys, dėl kurių jis negalėjo būti perkeltas į bendrabutį, o Vyriausybė teigė, jog visi suimtieji buvo įvertinti prieš juos apgyvendinant bendrabutyje. Nors Vyriausybė nepateikė įrodymų šiuo aspektu ir nenurodė, kas atliko tokį vertinimą, Teismas sprendė, kad toks trūkumas, nenustačius byloje žalingų pasekmių, neturi įtakos pareiškimo vertinimui, tačiau atkreipė į tai valdžios institucijų dėmesį.

Teismas taip pat laikė svarbia aplinkybę, kad aptariamam laikotarpiu pareiškėjui taikyti apribojimai neapėmė visiškos socialinės izoliacijos. Visų pirma, pareiškėjas neginčijo, kad jis ilgą laiką reguliariai susitikdavo ir kalbėdavo telefonu su savo advokatu, taip pat reguliariai bendravo su kalėjimo administracija, taip pat – kapelionu, ir kad po pirmųjų 14 dienų jis bendravo su šeima – šiuo atžvilgiu Teismas taip pat atkreipė dėmesį į prieštaringą pareiškėjo teiginį, jog per kasdienę savo vienos valandos veiklą ne kameroje (neatmetant pirmųjų keturiolikos dienų) jis turėjo paskambinti ir savo šeimai. Bet kuriuo atveju buvo aišku, kad pareiškėjas buvo izoliuotas tik nuo kitų suimtųjų, ir net šiame kontekste Vyriausybė tvirtino, jog jie vis tiek galėjo tarpusavyje bendrauti pro kameros duris, o pareiškėjas to neginčijo. Be to, nebuvo teigiama, kad susirašinėjimas šiuo laikotarpiu buvo koku nors būdu apribotas, ir Teismas nenustatė, kad pareiškėjas dėl šio režimo būtų patyręs kokių nors žalingų fizinių ar psichologinių padarinių.

Taigi, įvertinęs ribotą taikytos priemonės (izoliacijos) griežtumą, jos trukmę, siekiamą tikslą ir sąlygas, kuriomis ji buvo pritaikyta, taip pat nenustatęs reikšmingo jos neigiamo poveikio pareiškėjui, pakartojęs savo susirūpinimą dėl tam tikrų nustatytų trūkumų, Teismas nurodė, kad negali konstatuoti, jog pareiškėjo padėtis šiuo laikotarpiu prilygo Konvencijos 3 straipsniui prieštaraujančiam elgesiui. Išnagrinėjęs pareiškėjo laikymo vienvietėje kameroje buities sąlygas, Teismas taip pat nenustatė, kad jis buvo laikomas tokiomis sąlygomis, kurios pažeidžia Konvencijos 3 straipsnį.

Dėl Covid-19 pandemijos laikotarpiu taikytų ribojimų

Pasisakydamas dėl pareiškėjo laikymo bendrabutyje metu jam taikytų apribojimų, įskaitant galimybę lankytis sporto salėje ir bažnyčioje, susitikti su šeima ar užsiimti kita veikla, Teismas pažymėjo, kad jie buvo taikomi labai specifiniame kontekste, o būtent per visuomenės sveikatos krizę dėl Covid-19 pandemijos, ir buvo įvesti dėl svarbių sveikatos priežasčių bei taikomi ne tik pareiškėjui, bet visai visuomenei.

Teismas priminė, kad šiuo aspektu jau turėjo progą pažymėti, jog Covid-19 pandemija gali turėti labai rimtų pasekmių ne tik sveikatai, bet ir visai visuomenei, ekonomikai, valstybės funkcionavimui ir gyvenimui apskritai, todėl tokia situacija turėtų būti apibūdinama kaip „išskirtinės ir nenumatytos aplinkybės“. Turėdamas tai omenyje, Teismas sprendė, kad vien aplinkybė, jog ribotą laiką (tris mėnesius) pareiškėjas negalėjo naudotis sporto sale ar lankyti mišias (nors turėjo galimybę matytis su kapelionu), t. y. priemonės, kurios pandemijos

metu buvo taikomos visiems įkalinimo įstaigose laikomiems asmenis bei visai plačiajai visuomenei, negali būti laikoma sukėlusia pareiškėjui tokio intensyvumo kančią ar sunkumus, kurie viršytų neišvengiamą sulaikymui būdingų kančių lygį.

Dėl pareiškėjo ryšių su šeima apribojimo Teismas priminė, kad suėmimas, kaip ir bet kuri kita laisvę apribojanti priemonė, neišvengiamai apima ir tam tikrus asmeninio bei šeimos gyvenimo apribojimus. Tačiau esminė suimtųjų teisės į šeimos gyvenimo gerbimą dalis yra tai, kad valdžios institucijos suteiktų galimybę arba, jei reikia, padėtų palaikyti ryšį su artima šeima.

Nagrinētu atveju, kol galiojo su pandemija susiję apribojimai, šeimos vizitai buvo sustabdyti siekiant užtikrinti suimtųjų gerovę, o byloje nebuvo įrodinėjama, kad ši priemonė nebuvo būtina, proporcinga ar neribota laiko atžvilgiu. Iš tiesų, praėjus trumpam laikotarpiui, kuris, Teismo nuomone, buvo būtinas atitinkamiems pakeitimams atlikti, pareiškėjui buvo leista kartą per savaitę paskambinti savo šeimai naudojantis vaizdo skambučių programa ir visą šį laikotarpį jis galėjo reguliariai su jais susisiekti telefonu. Taigi buvo imtasi alternatyvių priemonių ir pareiškėjas galėjo nuolat palaikyti ryšį su savo šeima bei gauti žinių apie jų gerovę sudėtingu pandemijos laikotarpiu. Teismas pabrėžė, kad tokią pačią situaciją išgyveno ir laisvėje esantys asmenys visame pasaulyje, pareiškėjas nebuvo išimtis.

Teismas taip pat nustatė, kad pareiškėjas bendrabutyje turėjo atskirą miegojimo vietą ir 4,5 kv. m asmeninės erdvės, todėl galėjo normaliai judėti. Be to, jis visą dieną (nuo 8 val. iki 19 val.) turėjo laisvą prieigą prie nedidelio kiemelio, sujungto su bendrabučiu, ir kasdien iki 1 val. galėjo naudotis didesniu kiemeliu arba sporto sale už kameros ribų. Kitus pareiškėjo nusiskundimus dėl materialinių buities sąlygų Teismas laikė nepagrįstais ir priėjo prie išvados, kad jo gyvenimo sąlygos nebuvo nežmoniškos ar žeminančios. Atsižvelgęs į tai, Teismas konstatavo, kad ir šiuo pareiškėjo sulaikymo laikotarpiu Konvencijos 3 straipsnis nebuvo pažeistas.

Dėl valstybės pozityviosios pareigos apsaugoti suimtuosius nuo užsikrėtimo Covid-19 liga

Kiek tai susiję su pareiškimo dalimi dėl Konvencijos 2 straipsnio pažeidimo, Teismas, atsižvelgęs į pasaulinius patvirtintų Covid-19 atvejų ir mirčių, apie kuriuos pranešta Pasaulio sveikatos organizacijai (toliau – PSO), skaičius ir nenuvertindamas šio kartais mirtino viruso rimtumo, neturėjo pagrindo manyti, kad asmenys laikytini tariamo Konvencijos 2 straipsnio pažeidimo aukomis, nepagrindę, kad jų pačių individualiomis aplinkybėmis dėl valstybės veiksmų ar neveikimo kilo arba galėjo kilti realūs ir neišvengiamas pavojus jų gyvybei.

Teismas pabrėžė, kad šiuo atveju, praėjus daugiau nei pusantrų metų nuo pandemijos pradžios, pareiškėjas nebuvo užsikrėtęs, o vakcinacija nuo šios ligos jam buvo prieinama ne vėliau kaip 2021 m. balandžio mėn., nors nebuvo žinoma, ar jis pasinaudojo šia galimybe. Bet kuriuo atveju, net jei pareiškėjas užsikrėtęs Covid-19 liga, be pandemijos pradžioje pateiktos medicininės ataskaitos pareiškėjas daugiau nepateikė jokių tyrimų ar kitos medžiagos, kuri aiškiai patvirtintų, kad jo amžiaus vyras (neseniai įžengęs į ketvirtą dešimtį), neturintis vieno inksto, tikrai arba labai tikėtina, kad mirtų nuo šios ligos, jei būtų ja užsikrėtęs (prieš vakcinaciją ar po jos). Taigi Teismas neturėjo pagrindo spėlioti, ar pareiškėjo būklė tokiu atveju būtų pavojinga jo gyvybei, kad būtų galima taikyti Konvencijos 2 straipsnį. Todėl, nors Konvencijos 2 straipsnio taikymas tam tikrais su Covid-19 susijusiais atvejais negali būti atmestas, šios bylos aplinkybėmis Teismas sprendė, kad ši nuostata netaikytina ir pareiškėjas negali būti laikomas šio straipsnio pažeidimo auka. Atsižvelgiant į tai, ši pareiškimo dalis pripažinta nepriimtina, kaip nesuderinama *ratione personae / materiae* su minėta nuostata.

Pasisakydamas dėl valstybės pozityviosios pareigos apsaugoti suimtųjų sveikatą atsižvelgiant į Covid-19 pandemiją Konvencijos 3 straipsnio kontekste, Teismas pabrėžė, kad atsižvelgiant į Covid-19 pobūdį, gerai dokumentuotą jo poveikį ir lengvą ligos perdavimą, valdžios institucijos turėjo imtis tam tikrų priemonių, skirtų išvengti užsikrėtimo šia liga, apriboti jos plitimą kalėjimo viduje ir užtikrinti tinkamą medicininę priežiūrą užsikrėtimo atveju. Prevencinės priemonės turėjo būti proporcingos rizikai, tačiau nesukelti pernelyg didelės naštos valdžios institucijoms, atsižvelgiant į praktinius įkalinimo reikalavimus ir naują pasaulinę pandemijos situaciją.

Šiuo atžvilgiu Teismas pritarė PSO samprotavimams, kad visose šalyse pagrindinis požiūris, kurio reikėjo laikytis, buvo užkirsti kelią viruso sukėlėjo patekimui į kalėjimus ar kitas kalinimo vietas, apriboti jo plitimą kalėjimo viduje ir sumažinti viruso plitimo iš kalėjimo į išorinę bendruomenę galimybę. Šalys turėjo pasiruošti reaguoti į galimus skirtingus visuomenės sveikatos scenarijus, pripažindamos, kad nėra vieno visiems tinkamo požiūrio į Covid-19 atvejų ir protrūkių valdymą. Be to, bėgant laikui atsirado ne tik naujų viruso mutacijų, bet

ir daugiau mokslinių žinių apie virusą bei galimą atsaką į jį (tiek skiepijant, tiek gydant). Visi šie veiksniai leido vyriausybėms pritaikyti savo politiką ir taikomas priemones prie besikeičiančių aplinkybių. Kadangi šis procesas tebevyksta, Teismas negalėjo nekreipti dėmesio į iššūkius, kuriuos kelia nuolatinė šios pandemijos raida.

Po Covid-19 protrūkio tarptautiniu mastu Corradino pataisos namuose keletą mėnesių buvo taikoma visiška izoliacija, kai nebuvo įleidžiami visi lankytojai, o darbuotojai dirbo savaitės trukmės pamainomis, kad išvengtų pernelyg didelio išorinių veiksnių poveikio. Šios konkrečios priemonės neabejotinai sumažino plataus masto viruso plitimo pataisos namuose riziką, taip išsaugant suimtujų ir personalo sveikatą. Be to, buvo įgyvendintos bendros priemonės, tokios kaip reguliari dezinfekcija, valymas, kaukių dėvėjimas, rankų dezinfekavimo priemonių suteikimas ir temperatūros matavimas suimtiesiems bei prižiūrėtojams, greitieji ir PGR testai, taip pat taikomi karantino laikotarpiai, kurių trukmė laikui bėgant buvo sutrumpinta. Svarbu ir tai, kad vakcinacija nuo Covid-19 įkalinimo įstaigoje buvo atlikta itin sparčiai ir iki 2021 m. balandžio mėn. visi to panorėję suimtieji buvo paskiepyti. Taigi, valdžios institucijos nuolat stebėjo situaciją ir pritaikė atitinkamas priemones prie besikeičiančios situacijos. Be to, nebuvo jokių požymių, kad Corradino pataisos namai buvo arba paprastai yra perpildyti, kas galėtų paskatinti viruso plitimą. Atsižvelgiant į tai, nebuvo būtinybės svarstyti galimybę plačiau taikyti kardomajam kalinimui alternatyvias priemones, ypač tokiems asmenims kaip pareiškėjas, kuris kaltinamas ypač sunkiais nusikaltimais.

Tiek, kiek pareiškėjas skundėsi, kad jis dėl savo medicininės būklės turėjo būti labiau nei kiti suimtieji apsaugotas nuo tikimybės užsikrėsti Covid-19 liga, Teismas pažymėjo, kad pareiškėjas nebuvo vienintelis kalinys, kuris laikytinas labiau pažeidžiamu asmeniu. Atitinkamai, įvertinęs praktinius įkalinimo reikalavimus ir situacijos naujumą, Teismas pripažino, kad galėjo būti neįmanoma užtikrinti, jog kiekvienas iš jų būtų perkeltas į saugesnes patalpas prieš bet kokį infekcijos protrūkį įkalinimo įstaigoje. Nors turėtų būti numatytos nuostatos, kad suimtieji, kuriems gresia didžiausia rizika, galėtų būti atskirti nuo kitų, pareiškėjas neįrodė, kad jis priklauso labiausiai pažeidžiamų asmenų kategorijai. Iš tiesų, pareiškėjas nenurodė, kad koku nors jo sulaikymo metu jis turėjo kontaktą su Covid-19 užsikrėtusiu asmeniu, o vien faktas, kad tam tikra suimtujų grupė (iš kurių nė vienas nebuvo užsikrėtęs Covid-19) bendrai naudojami bendrabučiu bei tomis pačiomis medicinos, sanitarinėmis, maitinimo ir kitomis patalpomis, savaime nesudaro pagrindo spręsti dėl Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo.

Byloje taip pat nebuvo jokių požymių, kad viruso plitimas nebuvo ir toliau nėra ribojamas taikomomis priemonėmis arba kad užsikrėtimų virusu skaičius nebevaldomas. Atsižvelgęs į tai, kad visose Europos šalyse daugėja atvejų dėl itin užkrečiamos viruso Omicron atmainos, Teismas sprendė, jog būtų nerealu tikėtis, kad suimtasis niekada neturės kontakto su užsikrėtusiu asmeniu, juo labiau, kad tam tikros priemonės galėtų būti taikomos tik tol, kol pagrįstai būtina (pavyzdžiui, pasimatymų su šeima sustabdymas). Todėl Teismas priėjo prie išvados, kad valdžios institucijos ėmėsi tinkamų ir proporcingų priemonių siekdamos užkirsti kelią Covid-19 viruso plitimui ir jį apriboti.

Galiausiai, net ir darant prielaidą, kad pareiškėjas užsikrėtė Covid-19 būdamas įkalinimo įstaigoje, nebuvo jokių požymių, kad jam nebūtų prieinama kvalifikuota pagalba. Šiomis aplinkybėmis negalima buvo teigti, kad valdžios institucijos nesugebėjo apsaugoti pareiškėjo sveikatos arba kad jis patyrė kančias ar sunkumus, viršijančius neišvengiamą sulaikymui būdingą kančių lygį. Taigi Teismas konstatavo, kad Konvencijos 3 straipsnis šiuo aspektu nebuvo pažeistas.

Išvada: Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas nenustatytas (vienbalsiai).

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 29 d. sprendimas byloje

Laniauskas prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 48309/19, svarbos lygis – 3)

Dėl laisvės atėmimo baudmės atlikimo sergant sunkia nepagydoma liga

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas, Lietuvos pilietis, 2013 ir 2015 metais buvo nuteistas už neteisėtą disponavimą šaunamaisiais ginklais, sprogstamosiomis, narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis bei jų kontrabandą, įvykdytus 2006–2008 metais dalyvaujant organizuotos nusikalstamos grupuotės veikloje. Pareiškėjas baudmę Kybartų

pataisos namuose pradėjo atlikti 2015 m. kovo mėn., o į laisvę turėtų išeiti 2023 m. kovo mėn. Atlikdamas bausmę pareiškėjas taip pat buvo nuteistas už tai, kad kurstė pataisos įstaigos pareigūną perduoti jam draudžiamus elektroninius prietaisus.

1993 metais per sprogimą pareiškėjas patyrė akių sužalojimus, o vėliau, ypač nuo 2009 metų, jo regėjimas vis blogėjo. 2014 metais atitinkamos institucijos nustatė, kad pareiškėjas yra netekęs 50 procentų darbingumo. 2017 m. gegužės mėn. pareiškėją apžiūrėjęs oftalmologas jam diagnozavo abiejų akių aklumą. 2017 m. birželio mėn. pareiškėjas buvo apžiūrėtas gydytojų komisijos ir pagal nacionaliniuose teisės aktuose nustatytus kriterijus jo būklė įvertinta kaip sunki nepagydoma liga.

2017 m. rugpjūčio mėn. Kybartų pataisos namų administracija kreipėsi į teismą, prašydama atleisti pareiškėją nuo likusios bausmės atlikimo dėl regėjimo sutrikimo. 2017 m. gruodžio 5 d. Vilkaviškio rajono apylinkės teismas patenkino Kybartų pataisos namų administracijos pareiškimą, tačiau Kauno apygardos teismas 2018 m. sausio 12 d. panaikino žemesnės instancijos teismo sprendimą ir įkalinimo įstaigos administracijos pareiškimą atmetė. Kauno apygardos teismas, be kita ko, nustatė, kad pareiškėjas galėjo vaikščioti po kalnimo įstaigą be jokios pagalbos, taip pat skaityti ir pasirašyti dokumentus. Jis mankštinosi, lankė jogos užsiėmimus, kompiuterinio raštingumo kursus, užsiėmė sodininkyste, dalyvavo įvairioje kitoje socialinėje ir edukacinėje veikloje. Pareiškėjas taip pat niekada nesiskundė įkalinimo įstaigos administracijai, kad atlikti bausmę būtų per sunku arba kad jam reikėtų pagalbos savimi pasirūpinti. Pareiškėjas nebuvo visiškai aklas, jo būklė nekėlė pavojaus kitų kalinių sveikatai, be to, jis buvo nuteistas už sunkias nusikalstamas veikas ir pakartotinai nusikalto būdamas kalnimo įstaigoje.

2018 m. rugpjūčio mėn. atitinkamos institucijos nustatė, kad pareiškėjas yra netekęs 90 procentų darbingumo ir jam reikalinga nuolatinė priežiūra bei pagalba. 2019 m. sausio mėn. pareiškėjas buvo dar kartą apžiūrėtas gydytojų komisijos, kuri nenustatė „objektyvių priežasčių, lėmusių subjektyvų regėjimo pablogėjimą“.

2019 m. kovo ir birželio mėn. Kybartų pataisos namų administracija vėl kreipėsi į teismą, prašydama atleisti pareiškėją nuo likusios bausmės atlikimo dėl regėjimo sutrikimo, tačiau šie pareiškimai taip pat buvo atmesti iš esmės remiantis tais pačiais argumentais, kaip ir atmetant pirmąjį pareiškimą. Šių procesų metu teismai nenustatė, kad pareiškėjo sveikatos būklė būtų reikšmingai pasikeitusi. Papildomai nustatyta, kad pareiškėjui kelis kartus buvo siūloma likusią bausmės dalį atlikti Laisvės atėmimo vietų ligoninėje, tačiau jis atsisakė. Be to, atlikdamas bausmę pareiškėjas sugebėjo įgyti statybininko ir apdailininko profesinę kvalifikaciją.

2019 m. rugpjūčio 27 d. pareiškėjas buvo perkeltas į Vilniaus pataisos namus, o 2019 m. rugpjūčio 28 d. jis paprašė būti perkeltas į Laisvės atėmimo vietų ligoninę (Pravieniškėse) likusiai bausmės daliai atlikti, motyvuodamas tuo, kad yra neįgalus ir jam reikalinga nuolatinė priežiūra. Ten jis buvo perkeltas 2019 m. gruodžio 2 d. ir paguldytas į Socialinės globos skyrių.

2021 m. vasario mėn. pareiškėją apžiūrėjo gydytojų komisija, kuri nenustatė reikšmingų jo būklės pakitimų nuo paskutinio tyrimo ir rekomendavo tęsti esamą gydymą. Vis dėlto 2021 m. birželio mėn. Laisvės atėmimo vietų ligoninės administracija kreipėsi į teismą, prašydama atleisti pareiškėją nuo likusios bausmės atlikimo dėl regėjimo sutrikimo, tačiau ir šis pareiškimas buvo atmetas.

Pareiškėjas skundėsi, kad jo kalinimas, atsižvelgiant į regėjimo sutrikimą, yra nesuderinamas su Konvencijos 3 straipsniu.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas visų pirma priminė, kad siekiant nustatyti, ar sergančio asmens kalinimas yra suderinamas su Konvencijos 3 straipsniu, reikia atsižvelgti į tris skirtingus veiksnius: a) pareiškėjo sveikatos būklę ir kalinimo poveikį jai; b) kalinimo metu teikiamos medicininės priežiūros ir gydymo tinkamumą; c) ar asmuo turėtų būti toliau kalnimas atsižvelgiant į jo sveikatos būklę.

Taikydamas šiuos principus nagrinėtoje byloje, Teismas pažymėjo, kad nebuvo ginčo, jog pareiškėjas kentėjo nuo sunkaus regėjimo sutrikimo dėl 1993 metais patirto akių sužalojimo. Keletą kartų medicinos ekspertai nustatė, kad pareiškėjas buvo beveik aklas ir turėjo labai ribotą regėjimą abiem akimis. Pagal nacionalinę teisę pareiškėjo būklė buvo laikoma sunkia nepagydoma liga. Be to, atitinkamos institucijos pripažino, kad pareiškėjas neteko 90 procentų darbingumo. Tačiau tuo pačiu Teismas atkreipė dėmesį, kad

2017–2021 metais medicinos ekspertai nenustatė reikšmingų pareiškėjo sveikatos būklės pokyčių. Taigi, iš bylos medžiagos nebuvo matyti, kad pareiškėjo regėjimas pablogėjo būtent kalinimo metu.

Kiek tai susiję su pareiškėjui kalinimo metu suteikta medicinine priežiūra ir gydymu, Teismas nurodė, jog Vyriausybė pateikė informaciją apie pareiškėjo apsilankymus pas gydytojus specialistus, atliktus tyrimus ir paskirtą gydymą. Nors pareiškėjas tvirtino, kad medicininė pagalba buvo netinkama, jis neginčijo Vyriausybės pateiktų faktų ir nenurodė, koks gydymas jam nebuvo suteiktas arba buvo suteiktas pavėluotai. Todėl Teismas sprendė, kad pareiškėjo teiginiai šiuo aspektu yra abstraktūs ir nepagrįsti. Teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjas neteikė jokių skundų atitinkamoms nacionalinėms institucijoms dėl tariamai netinkamos medicininės priežiūros. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Teismas neturėjo pagrindo konstatuoti, kad valdžios institucijos nesuteikė pareiškėjui būtinos medicininės priežiūros ir gydymo.

Pasisakydamas dėl sąlygų, kuriomis pareiškėjas buvo kalinamas Kybartų pataisos namuose ir Vilniaus pataisos namuose, Teismas pažymėjo, kad tai buvo įprastos kalinimo įstaigos ir nėra jokių požymių, kad jos būtų tinkamos kalinti akliems ar beveik akliems asmenims, tokiems kaip pareiškėjas. Nors bendros kalinimo sąlygos Laisvės atėmimo vietų ligoninėje buvo tinkamos, pareiškėjas teigė, kad ligoninė nebuvo specialiai pritaikyta regos negalią turinčių asmenų poreikiams, o Vyriausybė nepateikė jokių pastabų, kurios galėtų tai paneigti.

Nepaisant to, Teismas pabrėžė, kad spręsdami, ar pareiškėjas turi būti paleistas dėl jo sveikatos būklės, nacionaliniai teismai įvertino daugybę svarbių aplinkybių, tarp jų – realų pareiškėjo gebėjimą savarankiškai judėti ir pasirūpinti savimi. Tuo tikslu teismai išklaušė gydytojų ir kalėjimo pareigūnų parodymus bei nustatė, kad pareiškėjas vaikščiojo be jokios pagalbos, galėjo skaityti ir pasirašyti dokumentus, be to, dalyvavo įvairioje socialinėje ir edukacinėje veikloje, pavyzdžiui, fizinio aktyvumo, sodininkystės ir kompiuterinio raštingumo užsiėmimuose. Pareiškėjas šių aplinkybių nacionalinių teisminių procesų metu neginčijo. Nors Teismui pateiktuose paaiškinimuose pareiškėjas tvirtino, kad tokioje veikloje jis galėjo dalyvauti tik iki 2016 metų, o vėliau pablogėjo jo regėjimas, dėl ko jis negalėjo dalyvauti tolesnėje socialinėje veikloje, šis teiginys nebuvo pagrįstas jokiais įrodymais, be to, jį paneigė anksčiau minėtos 2018–2021 metais nacionalinių teismų nustatytos aplinkybės.

Teismas taip pat laikė reikšminga aplinkybe tai, kad pareiškėjas per visą jo kalinimo laikotarpį nė vienai iš pataisos įstaigų administracijų nesiskundė dėl sunkumų kasdieniame gyvenime ir neprašė papildomos pagalbos. Teismo nuomone, pareiškėjo skundas šioje byloje buvo susijęs ne tiek su jo galimybe gauti medicininę priežiūrą ar pagalbą, kiek su noru būti atleistam nuo likusios baismės dalies. Šiuo atžvilgiu Teismas pakartojė, kad Konvencijos 3 straipsnis negali būti aiškinamas kaip nustatantis bendrą pareigą paleisti kalinamus asmenis dėl sveikatos priežasčių.

Atsižvelgęs į tai, Teismas konstatavo, jog pareiškėjo regėjimo sutrikimas nebuvo toks, kad tolesnis jo kalinimas būtų nesuderinamas su Konvencijos 3 straipsniu.

Išvada: Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas nenustatytas (vienbalsiai).

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 22 d. sprendimas byloje

T. K. ir kiti prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 55978/20, svarbos lygis – 2)

Dėl politinės veiklos keliamos grėsmės kilmės valstybėje tinkamo neįvertinimo, sprendžiant užsieniečių prieglobsčio prašymą

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai (tėvai ir keturi jų mažamečiai vaikai), būdami Tadžikistano Respublikos piliečiais, atvyko į Lietuvos Respubliką ir pateikė prašymą (o vėliau ir pakartotinį prašymą) suteikti prieglobstį, bet Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas) jų prašymų netenkino. Prieglobsčio prašymai buvo grindžiami pavojumi gyvybei dėl vieno iš pareiškėjų politinės veiklos, tačiau Migracijos departamentas tokiam požiūriui nepritarė nustatęs, kad pareiškėjas nebuvo aktyvus Tadžikistane uždraustos ir teroristine organizacija pripažintos opozicinės politinės partijos narys. Lietuvos teismai,

palaikydami Migracijos departamento poziciją, konstatavo, kad pareiškėjų teikta informacija nebuvo nuosekli ir nepagrindė persekiojimo grėsmės rizikos. Pareiškėjai turėjo būti išsiųsti į kilmės šalį, tačiau EŽTT pritaikė laikinąsias apsaugos priemones ir įpareigojo Lietuvos Respublikos Vyriausybę bylos nagrinėjimo EŽTT metu pareiškėjų neišsiųsti.

Remdamiesi Konvencijos 3 ir 13 straipsniais, pareiškėjai skundėsi, kad juos išsiuntus iš Lietuvos į Tadžikistaną pareiškėjams kiltų nežmoniško ar žeminančio elgesio rizika dėl vieno iš pareiškėjų politinės veiklos, be to, jų teigimu, Lietuvos institucijos netinkamai išnagrinėjo ir įvertino pareiškėjų persekiojimo riziką.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Nagrinėdamas pareiškėjų skundą Konvencijos 3 straipsnio aspektu, pirmiausia Teismas nurodė, kad atsižvelgiant į tai, jog pareiškėjai šioje byloje dar nebuvo išsiųsti į kilmės šalį, klausimas, ar jiems gresia realus persekiojimo pavojus grįžus į Tadžikistaną, turi būti nagrinėjamas, atsižvelgus į dabartinę padėtį toje šalyje.

Teismas priminė, kad tais atvejais, kai pareiškėjas tvirtina, jog priklauso grupei, su kuria sistemingai elgiamasi netinkamai, Konvencijos 3 straipsnio apsauga pradedama taikyti, kai pareiškėjas, prireikus remdamasis naujausiomis nepriklausomų tarptautinių žmogaus teisių apsaugos asociacijų ataskaitomis ar vyriausybės šaltiniais, įrodo, kad yra rimtų priežasčių, leidžiančių manyti, kad toks elgesys egzistuoja ir kad jis tokiai grupei priklauso. Tokiomis aplinkybėmis Teismas nereikalauja, kad pareiškėjas įrodytų, jog yra kitų ypatingų skiriamųjų požymių, jeigu dėl to 3 straipsnyje numatyta apsauga taptų iliuzinė. Tokiame kontekste EŽTT nurodė, kad nors ankstesnis persekiojimas ar netinkamas elgesys būtų labai svarbūs pripažįstant persekiojimo ateityje grėsmę, tokių aplinkybių nebuvimas nėra lemiamas veiksnys. Todėl tai, kad nebuvo įtikimai įrodyta, jog su pareiškėjais jų kilmės valstybėje anksčiau buvo netinkamai elgiamasi arba jiems buvo grasinama, nebuvo lemiamas veiksnys Teismui vertinant, ar yra reali grėsmė, kad su jais bus netinkamai elgiamasi jų išsiuntimo atveju. EŽTT vertinimu, Lietuvos valdžios institucijos nė viename iš savo sprendimų nepaaiškino, kuo remdamosi padarė išvadą, kad pareiškėjo vaidmens partijos veikloje nepakanka, kad jam grėstų netinkamas elgesys. Teismas konstatavo, kad Lietuvos valdžios institucijos tinkamai neįvertino, ar Tadžikistane su asmenimis, atsidūrusiais panašioje padėtyje kaip pareiškėjai, elgiamasi netinkamai: užuot tai įvertinusios, jos susitelkė į tai, kad praeityje pareiškėjai nepatyrė grasinimų ar persekiojimo, nebuvo kitų ypatingų skiriamųjų požymių, tačiau tai neatitinka Teismo praktikoje suformuoto požiūrio.

Išvada: nacionalinės institucijos pakankamai neįvertino, ar Tadžikistane netinkamai elgiamasi su panašioje padėtyje kaip pareiškėjai esančiais asmenimis, todėl jų grąžinimas į Tadžikistaną iš naujo neįvertinus šio aspekto, pažeistų Konvencijos 3 straipsnį (5 balsai prieš 2).

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2022 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje

Khasanov ir Rakhmanov prieš Rusiją

(pareiškimų Nr. 28492/15 ir 49975/156865/19, svarbos lygis – Svarbiausios bylos)

Dėl į kilmės šalį ketinamų išsiųsti užsieniečių grėsmės patirti Konvencijos 3 straipsnio draudžiamą elgesį vertinimo kriterijų

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai (Kirgizijos piliečiais esantys uzbekų tautybės asmenys) atvyko į Rusiją ir buvo sulaukyti dėl Kirgizijoje paskelbtos jų paieškos už padarytus įvairius nusikaltimus. Proceso dėl pareiškėjų ekstradicijos ir jų prašymų suteikti prieglobstį pareiškėjai teigė, kad jiems gresia persekiojimas ir netinkamas elgesys Kirgizijoje, nes jie priklauso pažeidžiamai etninei grupei. Rusijos kompetentingos institucijos pareiškėjų prašymus atmetė, nurodydamos, kad padėtis Kirgizijoje neužkerta kelio pareiškėjų išsiuntimui, o nusikaltimai, kuriais kaltinami pareiškėjai, yra bendro pobūdžio, nesusiję su etniniais ar politiniais motyvais. Be kita ko, Kirgizijos institucijos pateikė garantiją, kad su pareiškėjais nebus netinkamai elgiamasi, o Rusijos diplomatiniam personalui bus suteikta galimybė lankyti pareiškėjus jų kalinimo vietoje, siekiant jų situacijos kontrolės. EŽTT pritaikė

laikinąsias apsaugos priemonės ir įpareigojo Rusijos institucijas bylos nagrinėjimo EŽTT metu pareiškėjų ekstradicijos nevykdyti. Vėliau pareiškėjai buvo paleisti iš sulaikymo.

Remdamiesi Konvencijos 3 straipsniu, pareiškėjai skundėsi, kad jų ekstradicijos į Kirgiziją atveju pareiškėjams kiltų nežmoniško ar žeminančio elgesio rizika ir tvirtino, kad Kirgizijos valdžios garantijos yra nepatikimos.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Pareiškėjų skundus išnagrinėjusi EŽTT septynių teisėjų kolegija (penkiais balsais prieš du) sprendė, kad Rusijos teismai atidžiai įvertino pareiškėjų argumentus ir priėmė pagrįstus sprendimus, todėl nei bendra situacija Kirgizijoje, nei pareiškėjų etninė kilmė nesuteikė pagrindo manyti, kad jų ekstradicija į kilmės šalį pažeistų Konvencijos 3 straipsnio garantijas. Minėta EŽTT kolegija taip pat įvertino tuometinę pareiškėjų padėtį ir pabrėžė, kad, atsižvelgiant į naujausias tarptautines ataskaitas, etninė grupė, kuriai priskiriami pareiškėjai, nebėra laikoma pažeidžiama grupe, kurios nariams gresia netinkamas elgesys tik dėl etninės kilmės.

Byla pagal pareiškėjų prašymą buvo perduota nagrinėti EŽTT didžiajai kolegijai, kuri priimtame sprendime išsamiai pasisakė dėl į kilmės šalį ketinamų išsiųsti asmenų grėsmės patirti Konvencijos 3 straipsnio draudžiamą elgesį vertinimo kriterijų.

Pirmiausia, Teismas atkreipė dėmesį, kad ekstradicijos bylose nuo Susitariančiosios Šalies įsipareigojimo bendradarbiauti tarptautinėse baudžiamosiose bylose yra neatskiriamas ir jos įsipareigojimas gerbti absoliutų Konvencijos 3 straipsnyje nustatyto draudimo pobūdį. Todėl šios nuostatos draudžiamo elgesio tikimybė ekstradicijos atveju, turi būti vienodai detalai patikrinta, neatsižvelgiant į išsiuntimo teisinį pagrindą.

Vertinant riziką, ar išsiunčiamas asmuo kilmės šalyje gali patirti Konvencijos 3 straipsnio draudžiamą elgesį, anot Teismo, būtina nagrinėti numatomas tokio asmens išsiuntimo pasekmes, atsižvelgiant į bendrą situaciją toje šalyje bei asmenines pareiškėjo aplinkybes. Tokiose bylose, kaip ši, turi būti atliktas trijų pakopų vertinimas:

- Pirmiausia būtina įvertinti bendrą padėtį atitinkamo asmens kilmės šalyje ir, jei reikia, tokią padėtį šalyje egzistuojančio smurto aspektu, kuris savaime nelemia Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo, išskyrus atvejus, kai smurto intensyvumo lygis yra toks, kad bet koks išsiuntimas į tokią šalį būtinai pažeistų minėtą nuostatą.
- Antra, bylose, kuriose pareiškėjai teigia, kad jie yra netinkamą elgesį sistemiskai patiriančios grupės nariai, reikia nustatyti, ar yra rimtų priežasčių manyti tokią praktiką egzistuojant, taip pat atitinkamo asmens narystę tokioje grupėje. Toks vertinimas skiriasi nuo situacijų, kai vertinama bendra situacija kilmės šalyje arba asmeninės pareiškėjo aplinkybės. Taigi, tokiai grupei priklausantys asmenys turėtų nurodyti informaciją ne apie bendrą situaciją šalyje, tačiau apie egzistuojančią netinkamo elgesio praktiką arba padidintą tokio elgesio pavojų grupei, kuriai, jie teigia, priklausantys. Tuomet jie turėtų nurodyti savo individualią priklausomybę atitinkamai grupei, nereikalaujant įrodyti jokių papildomų individualių aplinkybių ar skiriamųjų bruožų.
- Kai nėra galimybės nustatyti, jog atitinkama grupė sistemiskai susiduria su netinkamu elgesiu, nepaisant galbūt pagrįstos persekiojimo baimės dėl tam tikrų riziką didinančių aplinkybių, pareiškėjai turėtų įrodyti, kad egzistuoja kiti ypatingi skiriamieji bruožai, dėl kurių jiems kyla reali netinkamo elgesio rizika. Neįrodžius tokių individualių aplinkybių, Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas nepripažintinas.

Reikšmingas laiko momentas, vertinant pareiškėjo situaciją, anot Teismo, yra bylos nagrinėjimo Teisme laikas. Kadangi Susitariančiųjų Šalių atsakomybė pagal Konvencijos 3 straipsnį tokiose bylose kyla dėl veiksmų, kuriais asmeniui sukliamas netinkamo elgesio pavojus, tokio pavojaus tikimybė pirmiausia turi būti vertinama atsižvelgiant į tuos faktus, kuriuos Susitariančioji Šalis žinojo arba turėjo žinoti asmens išsiuntimo metu. Išsamus ir *ex nunc* vertinimas reikalingas tuomet, kai reikia atsižvelgti į informaciją, kuri paaiškėjo po kompetentingų valdžios institucijų galutinių sprendimų priėmimo. Ši išlyga atskleidžia, kad pagrindinis *ex nunc* principo tikslas yra apsaugoti asmenis tais atvejais, kai nuo kompetentingų valdžios institucijų sprendimo priėmimo iki pareiškėjo skundo pagal Konvencijos 3 straipsnį nagrinėjimo Teisme yra praėję daug laiko, per kurį situacija pareiškėjo kilmės valstybėje galėjo pasikeisti, t. y. pablogėti arba pagerėti.

Kadangi nagrinėtos bylos atveju nuo kompetentingų valdžios institucijų galutinių sprendimų priėmimo buvo praėję apie šešerius metus, Teismas vertino bylos aplinkybes, vadovaudamasis minėtuoju *ex nunc*

principu. Dėl bendros situacijos Kirgizijoje Teismas nurodė, kad nors turima informacija patvirtina išliekančią problemišką padėtį šalyje kankinimų ir netinkamo elgesio aspektais, vis dėlto negalima daryti išvados, jog nuo to laiko, kai padėtį šalyje byloje vertino 7 teisėjų kolegija, ji būtų pasikeitusi taip, kad pagrįstų absoliutų ekstradicijų į šią šalį draudimą. Vertindamas etninių uzbekų padėtį Kirgizijoje Teismas pažymėjo, kad nors po 2010 m. etniniu pagrindu vykusių susirėmimų buvo konkrečių įrodymų, pagrindžiančių etniniam uzbekams grėsusį didesnį netinkamo elgesio pavojų, tokios išvados nebegalima daryti, atsižvelgiant į naujas tarptautines, regionines ir nacionalines ataskaitas. Atitinkamai, Teismo vertinimu, etniniai uzbekai nebelaikytini grupei, su kuria vis dar sistemingai netinkamai elgiamasi Kirgizijoje. Pareiškėjų asmeninių aplinkybių aspektu Teismas nurodė, kad abu pareiškėjai neįrodė nacionaliniams teismams, kolegijai ar didžiajai kolegijai, jog jų baudžiamąjį persekiojimą Kirgizijoje nulėmė paslėpti politiniai ar etniniai motyvai ar reali netinkamo elgesio rizika jiems kyla dėl kokių kitų skiriamųjų bruožų, be to, nacionaliniai teismai įvykdė savo įsipareigojimus pagal Konvenciją, atidžiai ir tinkamai išnagrinėdami, ar pareiškėjų atveju egzistuoja individuali rizika, galinti užkirsti kelią pareiškėjų ekstradicijai.

Išvada: pareiškėjų ekstradicija nepažeistų Konvencijos 3 straipsnio (vienbalsiai).

[Prieiga internete](#)

TEISĖ Į TEISINGĄ BYLOS NAGRINĖJIMĄ (6 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. sausio 18 d. sprendimas byloje

Adomaitis prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 14833/18, svarbos lygis – 2)

Dėl slapto kriminalinės žvalgybos tyrimo metu surinktos informacijos panaudojimo byloje dėl tarnybinės atsakomybės taikymo

Faktinės aplinkybės

Dėl pareiškėjo – pataisos namų direktoriaus – veiksmų buvo pradėtas kriminalinės žvalgybos tyrimas, įtariant jį piktnaudžiavimu tarnyba (korupcinio pobūdžio veika). Nacionalinis bendrosios kompetencijos teismas, vadovaudamasis Kriminalinės žvalgybos įstatymu, sankcionavo prokuroro teikimą vykdyti pareiškėjo elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinio slaptą kontrolę ir fiksavimą, šią priemonę vėliau triskart pratęsė. Nenustačius pakankamai Baudžiamajame kodekse įtvirtintos nusikalstamos veikos požymių, kriminalinės žvalgybos tyrimas nutrauktas, tačiau prokuroras leido jo metu surinktus duomenis panaudoti byloje dėl tarnybinės atsakomybės, kuri baigėsi pareiškėjo atleidimu iš tarnybos, taikymo.

Proceso bendrosios kompetencijos teisme metu pareiškėjas siekė gauti informaciją, surinktą apie jį slapto sekimo priemonėmis, taip pat ginčijo taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės teisėtumą. Pareiškėjui pateikta dalis išslaptintos kriminalinės žvalgybos tyrimo bylos, tačiau, vadovaujantis Kriminalinės žvalgybos įstatymo nuostatomis, nepateikta informacija, susijusi su kriminalinės žvalgybos priemonėmis, metodais, taktika, slaptaisiais dalyviais. Pareiškėjo skundą dėl kriminalinės žvalgybos priemonės taikymo teisėtumo išnagrinėjo Generalinė prokuratūra ir nacionalinis bendrosios kompetencijos teismas, kurie atmetė pareiškėjo skundus.

Proceso administraciniuose teismuose, kuriuose pareiškėjas ginčijo įsakymus dėl tarnybinių nuobaudų – griežto papeikimo ir atleidimo iš pareigų – skyrimo, metu pareiškėjas kėlė kriminalinės žvalgybos priemonių teisėtumo ir proporcingumo, taip pat kriminalinės žvalgybos tyrimo metu surinktos informacijos panaudojimo tarnybinėje byloje klausimus. Nacionaliniai administraciniai teismai pareiškėjo skundą atmetė.

EŽTT pateiktoje peticijoje pareiškėjas skundėsi, kad jam nebuvo leista laiku susipažinti su taikyto slapto sekimo medžiaga, kuria remiantis jis buvo atleistas iš tarnybos. Jis taip pat tvirtino nebuvo tinkamo ir tikslaus nacionalinio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų nustatyta, kaip gali būti naudojama kriminalinės žvalgybos tyrime surinkta informacija ir kaip gali būti ginčijamas jos teisėtumas. Pareiškėjo teigimu, dėl šių priežasčių buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis. Pareiškėjas taip pat nurodė, kad jam taikytos slapto sekimo priemonės pažeidė jo teisę į privataus gyvenimo gerbimą, t. y. Konvencijos 8 straipsnį.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT pabrėžė, kad šios bylos faktai skiriasi nuo bylos *Drakšas prieš Lietuvą* (Nr. 36662/04). Remdamasis nacionaliniu Kriminalinės žvalgybos įstatymu, EŽTT pažymėjo, kad jame įtvirtinti du kriminalinės žvalgybos veiksmų apskundimo lygmenys. Pareiškėjas savo nusiskundimus išdėstė prokurorui, vėliau – bendrosios kompetencijos teismui, kuris pateikė išsamius ir konkrečius motyvus, kodėl kriminalinės žvalgybos priemonių taikymas pareiškėjui buvo teisėtas ir proporcingas. Todėl pareiškėjas turėjo pakankamai galimybių suformuluoti savo reikalavimus. EŽTT atkreipė dėmesį, kad teisė į atitinkamų įrodymų atskleidimą nėra absoliuti. Bet kokiame teismo procese gali būti konkuruojančių interesų, tokių kaip nacionalinis saugumas ar poreikis išlaikyti paslaptį tam tikrus policijos tyrimo metodus, kurie turi būti derinami su teise į gynybą, būtent tokia situacija susiklostė nagrinėjamoje byloje. Kai sekimo priemonės teisėtumas vertinamas retrospektyviai, pareiškėjui turi būti suteikta bent jau pakankama informacija apie patį sankcionavimo buvimą ir minimalios apimtį informacija apie sprendimą, kuriuo buvo sankcionuotas slapta sekimas. Tokia informacija pareiškėjui buvo suteikta. Tai, kad procesas nacionaliniame bendrosios kompetencijos teisme vyko raštu, savaime nereiškia, kad pareiškėjo skundai buvo išnagrinėti formaliai ar kad pareiškėjas atsidūrė nepalankioje padėtyje palyginus su valstybės institucijomis, nes šių institucijų atstovai taip pat nedalyvavo teismo posėdyje ir negalėjo teikti prieštaravimų pareiškėjo rašytinėms pastaboms. Vadinas, kiekvienai šaliai buvo suteikta pakankamai galimybių pareikšti savo poziciją tokiomis sąlygomis, kad ji neatsidurtų žymiai nepalankesnėje padėtyje, lyginant su oponentu.

Vertindamas pareiškėjo galimybę susipažinti su bylos dėl tarnybinės atsakomybės taikymo medžiaga, EŽTT pabrėžė, jog nacionalinis administracinis teismas įpareigojo atitinkamas institucijas pateikti medžiagą, laikantis šalių lygybės principo pareiškėjui buvo pateikta daug dokumentų, kuriais buvo grindžiama tarnybinė nuobauda, taip pat atskleisti kiti išslaptinti dokumentai, susiję su taikyta slapta informacijos turinio kontrole ir fiksavimu. Pareiškėjas neginčijo kriminalinės žvalgybos tyrimo informacijos patikimumo, o šios informacijos panaudojimo pareiškėjo tarnybinei atsakomybei nustatyti proporcingumas buvo išsamiai išnagrinėtas ir paaiškintas nacionaliniuose administraciniuose teismuose, kurie, be kita ko, rėmėsi Konstitucinio Teismo nutarimu šiuo klausimu. Be to, pareiškėjo atleidimas iš tarnybos buvo grindžiamas ne tik medžiaga, surinkta klausantis jo telefono pokalbių, bet administracinės bylos įrodymų visuma.

Atsižvelgęs į byloje nustatytas aplinkybes, EŽTT padarė išvadą, kad pareiškėjas turėjo galimybę veiksmingai kreiptis į teismą ir apskųsti jo telefono pokalbių pasiklausymą bei šiuo būdu gautos informacijos panaudojimą, jo skundus tinkamai išnagrinėjo nacionaliniai bendrosios kompetencijos ir administraciniai teismai, sprendimų priėmimo procedūra visiškai atitiko rungimosi ir šalių lygiateisiškumo reikalavimus, suteikiant tinkamas pareiškėjo interesų apsaugos garantijas, todėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista.

Vertindamas, ar teisės į privataus gyvenimo gerbimą ribojimas, pasiklausant pareiškėjo telefono pokalbių ir pasiklausymo metu surinktą informaciją atskleidžiant byloje dėl tarnybinės atsakomybės, nepažeidė Konvencijos 8 straipsnio, EŽTT pabrėžė, jog toks apribojimas visų pirma turi būti nustatytas įstatyme, o ši sąlyga nagrinėjamu atveju buvo įvykdyta, nes apribojimas buvo pagrįstas Kriminalinės žvalgybos įstatymu. Be to, aptariamą priemonę sankcionavo teismas, todėl leidimas pradėti pareiškėjo telefono pokalbių kontrolę turėjo teisinį pagrindą nacionalinėje teisėje. Tokią pačią išvadą EŽTT darė ir dėl šios medžiagos panaudojimo byloje dėl tarnybinės atsakomybės remiantis prokuroro leidimu pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymą, pažymėdamas, jog ši nuostata galiojo anksčiau, nei pareiškėjas padarė tarnybinius nusižengimus, o jos atitiktį Konstitucijai patvirtino Konstitucinis Teismas. Aplinkybę, kad pareiškėjas nebuvo iš anksto informuotas apie pasiklausymą, atsivėrė Kriminalinės žvalgybos įstatymo, su kuriuo pareiškėjas galėjo susipažinti, nuostatos, kuriose buvo nustatytos griežtos sekimo priemonių taikymo sąlygos.

EŽTT pabrėžė, kad pareiškėjas buvo įtariamas korupcinio pobūdžio veikla, t. y. sąlygų pagerinimu ir paskatinimais nuteistiesiems, siekiant asmeninės naudos. Veiksmai, dėl kurių nuteistieji galėjo būti paleisti į laisvę nepasitaisę, kėlė pavojų visuomenei, taip pat diskreditavo bausmių vykdymo sistemą ir pakenkė visuomenės pasitikėjimui valstybės tarnyba. Slapto pareiškėjo sekimo metu surinktos informacijos naudojimas padėjo užtikrinti valstybės tarnybos skaidrumą ir viešumą, juo buvo siekiama užtikrinti, kad nebūtų ignoruojami statutinių institucijų tikslai. Taigi apribojimu buvo siekiama teisėto tikslo – užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams ir apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves. Nacionalinis bendrosios kompetencijos teismas turėjo pakankamai priešasčių, pagrįstų konkrečia informacija, sankcionuoti pareiškėjo

telefono pokalbių pasiklausymo priemonę ir pratęsti jos taikymą – per kiekvieną priemonės pratęsimo laikotarpį paaiškėdavo naujų aplinkybių, rodančių pareiškėjo dalyvavimą neteisėtoje veikloje, informacija apie tokius naujus konkrečius įvykius pasitvirtino. Pasiklausymo trukmė neviršijo Kriminalinės žvalgybos įstatyme nustatyto maksimalaus laikotarpio. Pasiklausymas buvo proporcingas atsižvelgiant į pareiškėjo einamas pareigas – jis buvo saugomos įkalinimo įstaigos direktorius ir tai labai apribojo galimybes taikyti kitas tyrimo priemones.

Spręsdamas dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo informacijos panaudojimo taikant tarnybinę atsakomybę proporcingumo, EŽTT pažymėjo, jog tai, kad pareiškėjui nebuvo pradėtas ikiteisminis tyrimas, savaime nereiškia, kad gauta informacija byloje dėl tarnybinės atsakomybės buvo panaudota neteisėtai. Kriminalinės žvalgybos tyrimo metu gautos medžiagos panaudojimas pagal Kriminalinės žvalgybos įstatymą buvo apribotas korupcinio pobūdžio veika, administraciniai teismai paaiškino, kodėl toks medžiagos panaudojimas buvo proporcingas, siekiant užtikrinti teisėsaugos institucijų veiksmingumą ir būtinybę valstybės pareigūnams, įskaitant pareiškėją, kuris turėjo rodyti pavyzdį, taikyti aukštus drausmės ir moralės standartus. Pareiškėjas taip pat turėjo galimybę ginčyti šios informacijos panaudojimo proporcingumą. Be to, vertindami tokios informacijos panaudojimo būtinumą ir proporcingumą tiriant pareiškėjo tarnybinius nusižengimus, administraciniai teismai vadovavosi Konstitucinio Teismo pateiktomis gairėmis ir užtikrino veiksmingą pareiškėjo teisių apsaugą. Taigi pareiškėjo teisės į privataus gyvenimo gerbimą apribojimas galėjo būti laikomas būtinu ir proporcingu, o Konvencijos 8 straipsnis nebuvo pažeistas.

Išvada: Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas (vienbalsiai) ir Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas (6 balsais prieš 1) nenustatyti.

Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 29 d. sprendimas byloje

Starkevič prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 7512/18, svarbos lygis – 2)

Dėl ikiteisminiame tyrime taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį surinktos informacijos panaudojimo byloje dėl tarnybinės atsakomybės taikymo

Faktinės aplinkybės

Dėl pareiškėjo – policijos pareigūno – veiksmų Baudžiamojo proceso kodekse nustatyta tvarka pradėtas ikiteisminis tyrimas, įtariant jį piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi atlikti bendrosios kompetencijos teismo sankcionuoti veiksmai – slaptas pareiškėjo sekimas ir elektroninių ryšių perėmimas, pritaikytas nusikalstamos veikos imitavimo modelis. Pareiškėjas buvo pagautas darantis nusikaltimą ir suimtas, tačiau baudžiamasis procesas nutrauktas įvertinus tai, kad valstybei nebuvo padaryta didelė žala baudžiamosios teisės prasme. Priimdamas nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, tačiau pareiškėjo veiksmuose įžvelgęs tarnybinio pažeidimo požymius, prokuroras nutarimą persiuntė policijos vadovybei dėl pareiškėjo galbūt padaryto tarnybinio nusižengimo tyrimo, kuriame leido naudotis nutraukto ikiteisminio tyrimo medžiaga.

Pareiškėjas atsisakė pateikti pasiaiškinimą dėl įtariamo tarnybinio nusižengimo, prašė remtis ikiteisminio tyrimo medžiaga. Atlikus pareiškėjo tarnybinį patikrinimą, remiantis ikiteisminio tyrimo medžiaga, buvo konstatuota, kad pareiškėjas pažemino pareigūno vardą, todėl jis buvo atleistas iš tarnybos. Nacionaliniuose administraciniuose teismuose ginčydamas atleidimo teisėtumą ir pagrįstumą pareiškėjas, be kita ko, teigė, kad tarnybinio pažeidimo tyrimas neturėjo būti grindžiamas įrodymais, gautais taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį, nes šios veikos kėlė kitokį pavojų, taip pat dėl to, kad asmens teisių apribojimai, pavyzdžiui, ryšių perėmimas, buvo neproporcingi drausminio pažeidimo keliamam pavojui. Nacionaliniai administraciniai teismai atmetė pareiškėjo skundus.

EŽTT pateiktoje peticijoje pareiškėjas skundėsi, kad jis nebuvo tinkamai informuotas, jog yra įtariamas padaręs tarnybinį nusižengimą, nebuvo tinkamai išklaustas teismo procese, kuriame informacija, surinkta naudojant nusikalstamos veikos imitavimo modelį, buvo panaudota siekiant įrodyti, kad jis padarė tarnybinį nusižengimą, tuo buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad ikiteisminio

tyrimo medžiagos panaudojimas tiriant tarnybinį nusižengimą neturėjo teisinio pagrindo ir pažeidė jo teisę į privataus gyvenimo gerbimą, nustatytą Konvencijos 8 straipsnyje.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT konstatavo, kad iš pranešimo apie įtarimą pareiškėjas turėjo aiškiai žinoti apie jam pareikštus kaltinimus. Pranešime buvo nurodyti tokie konkretūs elementai kaip laikotarpis, kuriuo buvo padarytos inkriminuojamos veikos, duomenys apie prekes, kurias jis nurodė pavogti, asmens, kuris turėjo atlikti šiuos neteisėtus veiksmus, vardas ir pavardė, bei pažeidimo, kuriuo buvo įtariamas pareiškėjas, pobūdis. Aplinkybė, jog šie faktai iš pradžių buvo tiriami baudžiamajame procese, o vėliau vertinami tarnybinės atsakomybės procese, neapsunkino pareiškėjo galimybės suprasti jam inkriminuojamą pažeidimą ir nesuvaržė jo teisės į gynybą. Nors pranešime apie įtarimą nurodyti baudžiamojo kaltinimo piktnaudžiavimu tarnyba požymiai skyrėsi nuo Vidaus tarnybos statute¹ nurodyto pareigūno vardo diskreditavimo, o šiose dvejose teisės normose įtvirtintos skirtingos veikos (baudžiamojo ir tarnybinio pobūdžio), pareiškėjui priskiriami faktai, kuriais buvo grindžiamas šių dviejų veikų tyrimas, buvo akivaizdžiai vienodi.

Teismas pažymėjo, jog šiuo konkrečiu atveju pareiškėjo padarytas tarnybinis nusižengimas buvo grindžiamas ne tik įrodymais, gautais taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį, bet įrodymų visuma, įskaitant liudytojų parodymus, policijos pranešimą, kad pareiškėjas savo ataskaitose nusižengė tam tikrą informaciją, vaizdo kamerų įrašus. Jei pareiškėjas buvo nepatenkintas kuriuo nors iš prokuroro nutarime nurodytų elementų, kurie vėliau buvo nurodyti tarnybinio nusižengimo byloje administraciniuose teismuose, jis galėjo ginčyti prokuroro sprendimą pagal Baudžiamojo proceso kodekso taisykles, tačiau to nepadarė. Pareiškėjo dalyvavimas tarnybinio nusižengimo tyrime ir administraciniame procese buvo labai ribotas dėl jo paties pasirinkimo, kadangi tarnybinio nusižengimo tyrimo metu jis nepateikė jokių paaiškinimų. Tačiau pareiškėjas buvo pakankamai susipažinęs su ikiteisminio tyrimo byla, jo advokatui buvo suteikta galimybė susipažinti su, jo nuomone, svarbiais dokumentais, todėl pareiškėjo teisė į teisingą bylos nagrinėjimą nebuvo pažeista.

Teismas atkreipė dėmesį, kad pareiškėjui pritaikytos slaptos tyrimo priemonės (nusikalstamos veikos imitavimo modelis ir perimtos informacijos įrašymas bei saugojimas) turėjo teisinį pagrindą – remdamasis Baudžiamojo proceso kodeksu jas leido taikyti ikiteisminio tyrimo teisėjas. Galimybė naudoti ikiteisminio tyrimo medžiagą tarnybinio pažeidimo tyrimo procese taip pat buvo aiškiai numatyta Baudžiamojo proceso kodekse. Tokios informacijos panaudojimo tarnybinio nusižengimo tyrimo procese teisėtumą, be kita ko, patvirtino ir vėliau nei prokuroro sprendimas pareiškėjo byloje atsiradę teisiniai pagrindai – Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 3 dalies nuostatos ir Konstitucinio Teismo išvados. Nutraukus ikiteisminį tyrimą perduoti medžiagą tarnybinio nusižengimo tyrimui tokioje situacijoje, kaip susiklostė šioje byloje, kai baudžiamosios bylos medžiagoje, įskaitant gautą slaptomis tyrimo priemonėmis, buvo informacijos apie įtariamą tarnybinį pažeidimą, buvo ne tik prokuroro teisė, bet ir jo pareiga pagal nacionalinę teisę. EŽTT vertinimu, nagrinėjamu atveju teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą ribojimas turėjo teisinį pagrindą, kuris buvo prieinamas ir numatomas. Išvada, kad pareiškėjas turėjo numatyti savo neteisėtų veiksmų ir galimo kišimosi į jo teisę į privatų gyvenimą pasekmes, buvo aiški, be kita ko, atsižvelgiant į jo profesinę veiklą ir teisinį reguliavimą dėl policijos pareigūnų etikos bei valstybės tarnybos, galiojusį ir prieinamą atitinkamu metu. Policijos institucijos turėjo įgaliojimus atlikti tarnybinio nusižengimo tyrimą, nebuvo jokių objektyvių priežasčių, dėl kurių ikiteisminio tyrimo medžiaga negalėjo būti perduota tyrimui atlikti. Aptariamą teisės į privataus gyvenimo gerbimą ribojimu buvo siekiama teisėto tikslo – užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams ir, kiek tai buvo susiję su pareiškėjo tinkamumu tarnybai policijoje klausimu, kitų asmenų teisių.

Dėl teisės į privatų gyvenimą ribojimo proporcingumo Teismas pažymėjo, kad ši priemonė buvo pasirinkta dėl to, jog pareiškėjas, kaip policijos pareigūnas, žinojo apie kriminalinės žvalgybos priemones ir taktiką. Be to, jokie perimti skambučiai (jų turinys) nebuvo panaudoti ikiteisminiame tyrime, jie buvo sunaikinti siekiant tinkamai apsaugoti pareiškėjo privatų gyvenimą. Tai, kad ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, nepaneigia pareiškėjo atsakomybės dėl neteisėtų veiksmų, kuriais jis diskreditavo pareigūno vardą ir kurie buvo jo tarnybinės atsakomybės pagrindas. Pareiškėjo veiksmai prilygo akivaizdžiam vidaus tarnybos sistemos autoriteto žeminimui ir pasitikėjimo vidaus reikalų sistema griovimui. Be to, remiantis tarnybinio tyrimo

¹ Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas.

išvadoje nurodytais ir nacionaliniuose administraciniuose teismuose nagrinėtais įrodymais net ir be medžiagos, gautos taikant nusikalstamos veikos imitavimo modelį, buvo įrodyta, kad pareiškėjas diskreditavo policijos pareigūno vardą, todėl pagrįstai ir teisėtai buvo atleistas iš tarnybos.

Išvada: Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies ir Konvencijos 8 straipsnio pažeidimai nenustatyti (vienbalsiai).
[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. vasario 17 d. sprendimas byloje
D'Amico prieš Italiją
(pareiškimo Nr. 46586/14, svarbos lygis – 2)

Dél retrospektyvaus įstatymo, darančio įtaką ginčų dėl pensijų nagrinėjimo procedūroms, taikymo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai pasikreipus į nacionalinį teismą, jai buvo priteista našlės pensijos sumos dalis, kurią ji gavo po vyro mirties. Atitinkama institucija apskundė tokį sprendimą. Kol buvo nagrinėjama byla, įsigaliojo nauji nacionalinės teisės aktai, kuriuose pateiktas autentiškas nagrinėtos teisės aiškinimas. Dėl to apeliacinis skundas buvo patenkintas, pirmosios instancijos sprendimas panaikintas ir pareiškėjos skundas atmestas.

Pareiškėja kreipėsi į Teismą, teigdama, jog buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis, kadangi valstybė įsikišo į nagrinėjamą bylą jos nenaudai.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas nurodė, kad naujuoju įstatymu atgaline data buvo galutinai išspręsti teismuose nagrinėti ginčai. Įstatymo priėmimas vykstant procesams teismuose nulėmė ginčų esmę, o jį taikant įvairiuose teismuose nagrinėjami ginčai tapo beprasmiškai grupei asmenų, esančių panašioje padėtyje kaip pareiškėja. Taigi naujas teisinis reguliavimas galutinai pakeitė nebaigto ginčo teisme, kurio šalis buvo valstybė, baigtį ir patvirtino valstybės poziciją pareiškėjos nenaudai. Teismo vertinimu, tik įtikinamos viešojo intereso priežastys galėtų pateisinti tokį įstatymų leidėjo kišimąsi. Pagarba teisinės valstybės principui ir teisingo bylos nagrinėjimo samprata reikalauja, kad bet kokios priežastys, pateisinančios tokias priemones, būtų vertinamos kuo apdairiau.

Vyriausybė įrodinėjo, kad buvo maža dalis teismų praktikos, kuri buvo nepalanki asmenims, atsidūrusiems tokioje pačioje padėtyje kaip ir pareiškėja. Tačiau Teismas negalėjo rasti pateisinimo, kodėl ypač po to, kai buvo priimtas pareiškėjai palankus sprendimas, reikėjo įstatymų leidėjo įsikišimo, kol vyko teismo procesas.

Vyriausybė taip pat tvirtino, kad įstatymas buvo būtinas siekiant išspręsti didelį pensijų sistemos finansinį disbalansą. Tačiau, Teismo vertinimu, finansiniai sumetimai savaime negali pateisinti, kad įstatymų leidėjas, spręsdamas ginčus, pakeistų teismus.

Vyriausybė nurodė, kad įstatymas buvo būtinas siekiant sukurti homogenišką pensijų sistemą, visų pirma panaikinant sistemą, kurioje viešojo sektoriaus pensininkams buvo teikiama pirmenybė prieš kitus. Teismas pažymėjo, kad nors tai buvo tam tikro viešojo intereso priežastis, ji nebuvo pakankamai įtikinama, kad būtų išvengta retrospektyvių teisės aktų taikymo grėsmių, neatsiejamų nuo įtakos ginčo sprendimui teisme.

Tokiomis aplinkybėmis, net ir darant prielaidą, kad įstatymu buvo siekiama atkurti pirminį įstatymų leidėjo ketinimą, pensijų sistemos suderinimo tikslas nebuvo pakankamai įtikinamas. Iš tiesų, net ir pripažindama, kad valstybė bandė pakoreguoti situaciją, kurios iš pradžių neketino sukurti, ji galėjo tai padaryti netaikydama teisės atgaline data.

Išvada: nustatytas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas (vienbalsiai).
41 straipsnis: priteistas 9 700 Eur neturtinės žalos ir 6 000 Eur turtinės žalos atlyginimas.
[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje

Dragan Kovačević prieš Kroatiją
(pareiškimo Nr. 49281/15, svarbos lygis – 2)

Dėl atsisakymo priteisti bylinėjimosi išlaidas, patirtas Konstituciniam Teismui paduodant skundą, susijusį su asmens pripažinimu neveiksniu

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas, turintis psichinę negalią, nacionalinių teismų, kuriuose procesą inicijavo atitinkamos valstybės institucijos, sprendimais buvo pripažintas neveiksniu.

Pareiškėjas su konstituciniu skundu kreipėsi į Konstitucinį Teismą, kuris civilinių teismų sprendimus panaikino, tačiau atmetė pareiškėjo prašymą priteisti kompensaciją už jo patirtas išlaidas. Nutartis dėl išlaidų buvo grindžiama nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią išlaidos, patirtos nagrinėjant bylą Konstituciniame Teisme, neatlyginamos, nebent Konstitucinis Teismas nusprendžia kitaip.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Spręsdamas, ar atsisakymas priteisti pareiškėjui išlaidas, jo patirtas paduodant skundą Konstituciniam Teismui, reiškė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės į teisingą teismą suvaržymą, Teismas pirmiausia pažymėjo, kad nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią išlaidos, patirtos nagrinėjant bylą Konstituciniame Teisme, neatlyginamos, nebent Konstitucinis Teismas nusprendžia kitaip, per se (pati savaime) nėra nesuderinama su Konvencija. Todėl Teismas apžvelgiamu atveju turėjo konkrečiai nustatyti, ar minėtosios nacionalinės nuostatos taikymo padariniai lėmė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą. Šiuo požiūriu Teismas vertino, kad 815 eurai už konstitucinio skundo parengimą prilygo didesnei nei tuo metu buvęs vidutinis atlyginimas Kroatijoje sumai, todėl tokios išlaidos buvo nemenkas finansinis iššūkis net ir vidutines pajamas gaunančiam Kroatijos piliečiui, nekalbant apie tai, kad pareiškėjo vidutinės pajamos siekė vos 164 eurus įskaitant išmokas už negalią. Atsižvelgęs į Teismo praktiką ir individualią pareiškėjo situaciją, Teismas konstatavo, kad atsisakymas priteisti kompensaciją pareiškėjui už jo patirtas išlaidas bylinėjantis Konstituciniame Teisme neatitiko Konvencijos nuostatų.

Toliau Teismas aiškino, ar toks teisių suvaržymas gali būti pateisinamas teisėtų tikslų siekiu, ir šiuo aspektu pažymėjo, kad nors asmenys, gindami savo konstitucines teises, bylinėjasi su valstybe ar kitais viešaisiais subjektais, formaliai procesas Konstituciniame Teisme vyksta dalyvaujant vienai šaliai. Dėl to, pasak Teismo, asmenys nepatiria rizikos, su kuria paprastai jie susiduria civiliniame teismo procese, kuomet pralaimėjusi bylą šalis turi atlyginti ir laimėjusios šalies bylinėjimosi išlaidas. Dėl šios rizikos nebuvimo, taip pat to, kad paduodant konstitucinį skundą, nėra reikalaujama mokėti jokio mokesčio teismui, kyla pavojus, jog teismą užplūs didelis kiekis akivaizdžiai nepagrįstų skundų, galintis išbalansuoti Konstitucinio Teismo darbą. Atsižvelgęs į tai, Teismas pripažino, kad aptariama nacionalinė taisyklė dėl išlaidų Konstituciniame Teisme neatlygintinumo yra pagrįsta siekiu išsaugoti sklandų Konstitucinio Teismo darbą ir, be kita ko, apsaugoti valstybės biudžetą. Taip pat ginčijama nacionalinės teisės nuostata leidžiama nesinaudoti, jeigu Konstitucinis Teismas taikydamas išimtį taip nuspręstų konkrečiu atveju.

Kitas aspektas, kurį nagrinėjo Teismas, buvo susijęs su vertinimu, ar nustatytas teisės į teisingą teismą suvaržymas buvo proporcingas. Teismas, pirma, atsižvelgė į tai, kad bylinėjimosi procesas Konstituciniame Teisme pareiškėjui buvo ypatingai svarbus, kadangi ginčijamais teismo sprendimais jis buvo pripažintas neveiksniu. Antra, pareiškėjui, kaip turinčiam psichinę negalią, buvo tikrai reikalinga, kad jam atstovautų profesionalus atstovas (advokatas), vertinant tai, kad net ir nepažeidžiami asmenys gali susidurti su sunkumais teisingai suvokdami teisinius tokių bylų aspektus. Priminęs, kad išlaidos, pareiškėjo patirtos už konstitucinio skundo parengimą, buvo didelė našta asmeniui, gaunančiam vidutines pajamas, Teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad nacionalinėje teisėje nebuvo numatyta jokių galimybių gauti nemokamą teisinę pagalbą inicijuojant procesą Konstituciniame Teisme. Tačiau pažymėta ir tai, kad tiek atsisakant atlyginti Konstituciniame Teisme patirtas išlaidas, tiek nenumatant galimybių gauti nemokamą teisinę pagalbą šiame procese, yra siekiama tų pačių anksčiau aptartų teisėtų tikslų, susijusių su Konstitucinio Teismo darbo stabilumo išlaikymu ir valstybės biudžeto apsauga. Teismui buvo svarbu pažymėti ir tai, kad socialinių paslaugų institucijos atlieka sudėtingą darbą, vykdydamos funkcijas, susijusias su pareiškimų dėl asmenų, turinčių psichinę negalią, pripažinimu

neveiksniais pateikimu teismams. Jeigu kiekvieną kart teismams netenkinus jų pareiškimų, socialinių paslaugų institucija turėtų atlyginti asmenų patirtas teismo išlaidas, tai galėtų paskatinti institucijas priimti atsakingesnius sprendimus dėl tokių pažeidžiamų asmenų. Tačiau, kaip minėta, procese nagrinėjant konstitucinį skundą dalyvauja viena šalis, todėl bet kuriuo atveju socialinių paslaugų institucija, kaip nesanti proceso šalimi, nebūtų atsakinga ir už laimėjusios šalies patirtų išlaidų kompensavimą, taigi nebuvo galima sakyti, kad tai turėjo kažkokį poveikį socialinių paslaugų institucijai priimant sprendimą inicijuoti neveiksnumo bylą šiuo konkrečiu atveju. Paskutinis aspektas, kurį paminėjo Teismas, buvo susijęs su Konstitucinio Teismo sprendimo atsisakyti priteisti išlaidas argumentavimu. Nors tiek Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, priklausomai nuo priimamo teismo sprendimo pobūdžio, reikalauja priimti argumentuotus sprendimus, o nacionalinėje Kroatijos teisėje taip pat buvo nustatyta pareiga Konstituciniam Teismui pagrįsti savo sprendimą dėl atsisakymo priteisti išlaidas, apžvelgiamos bylos aplinkybėmis tai, deja, nebuvo padaryta. Apibendrinęs nurodytas aplinkybes ir argumentus, Teismas nusprendė, kad pareiškėjo teisė į teismą buvo suvaržyta negalint to pateisinti teisėtų tikslų siekimu.

Išvada: nustatytas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas (5 balsai prieš 2).

41 straipsnis: priteista 815 Eur turtinei žalai, 3 000 Eur neturtinei žalai, taip pat 2 500 Eur bylinėjimosi išlaidoms atlyginti.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. birželio 9 d. sprendimas byloje
Xavier Lucas prieš Prancūziją
(pareiškimo Nr. 15567/20, svarbos lygis – 2)

Dėl pernelyg formalaus teismo sprendimo atsisakyti priimti prašymą, pateiktą ne elektronine forma

Faktinės aplinkybės

Nacionalinis Kasacinis teismas nusprendė, kad pareiškėjo prašymas panaikinti arbitražo sprendimą, vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 1495 ir 930-1 straipsniais, turėjo būti pateiktas elektroniniu būdu. Atsižvelgęs į tai, Kasacinis teismas panaikino Apeliacinio teismo sprendimą leisti prašymą, pateiktą ne elektronine forma, nagrinėti, pažymėdamas, kad toks Apeliacinio teismo sprendimas yra neteisėtas. Tokiu būdu pareiškėjas neteko galimybės patikrinti arbitražo sprendimo teisėtumo teisiniu būdu.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas pirmiausia aiškino, ar nagrinėtu atveju taikytina Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis. Nekilus abejonų, kad arbitraže spręstas ginčas buvo susijęs su civilinių teisių ir pareigų sritimi ir pateko į arbitražą laisvu pareiškėjo noru, o pareiškėjui skundžiantis iš esmės vien tik tuo, kad jis neteko galimybės pateikti prašymo dėl arbitražo sprendimo panaikinimo teismui, Teismas atsižvelgė į nacionalinės teisės nuostatą, pagal kurią priimtas arbitražo sprendimas įgyja *res judicata*, o arbitražo teismas netenka jurisdikcijos, tačiau išlieka galimybė pateikti prašymą panaikinti arbitražo sprendimą Apeliaciniam teismui, kuris turi kompetenciją arbitražo sprendimą peržiūrėti.

Konvencija negarantuoja teisės atnaujinti nutrauktų bylų nagrinėjimą. Iš tiesų ekstraordinarių procedūrų, kuriomis siekiama atnaujinti civilines bylas, taikymas nepatenka į Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymo sritį. Todėl Teismas apžvelgiamu atveju turėjo išsiaiškinti, ar pagal Prancūzijos teisę pateikiant prašymą panaikinti arbitražo sprendimą siekiama atnaujinti galutinai išspręstą bylą.

Kaip minėta, apžvelgiamu atveju arbitražo sprendimas negalėjo būti apeliacijos arbitražo teismui dalyku, tačiau buvo galima pateikti prašymą arbitražo sprendimą panaikinti. Gavęs tokį prašymą, arbitražo sprendimo teisėtumą tikrintų teismas, kuris, visų pirma, apsiribotų įsitikinimu, ar sprendimas atitinka tam tikras esmines teisės normas. Toks prašymas iš esmės pateikiamas per tam tikrą laikotarpį nuo pranešimo apie arbitražo sprendimą ir sustabdo arbitražo sprendimo vykdymą, jei nenurodyta kitaip. Taigi nurodytų aplinkybių kontekste spręsta, jog Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis šiuo atveju taikytina *ratione materiae*.

Atsižvelgdamas į valstybėse narėse sparčiai vykstančius procesus pereinant prie nepopierinių teisminių procesų ir dėl to kylančias problemas, Teismas visgi pažymėjo, kad skaitmeninės technologijos gali padėti pagerinti teisingumo vykdymą ir prisidėti prie Konvencijos 6 straipsnyje garantuojamų teisių įgyvendinimo. Taigi Teismas sutiko, kad privalomas technologijų naudojimas gali būti grindžiamas šiais teisėtais tikslais.

Dėl taikomo apribojimo nuspėjamumo Teismas pažymėjo, kad Prancūzijos civilinio proceso kodekso 1495 straipsnis nustato, jog arbitražo sprendimų ginčijimas turi atitikti šio kodekso 930-1 straipsnio reikalavimus, t. y. nuostatą, taikomą visoms Apeliacinio teismo procedūroms, kuriose bylos dalyviams turi atstovauti advokatas. Minėto kodekso 930-1 straipsnis reikalauja, kad teismo dokumentai būtų perduoti elektroniniu būdu, tačiau, kaip akcentavo Teismas, nei viename teisės akte nėra aiškiai nustatyto reikalavimo, kad prašymai panaikinti arbitražo sprendimus būtų pateikti elektroniniu būdu.

Pereidamas prie Kasacinio teismo sprendimo, Teismas nurodė, kad jis buvo aiškiai argumentuotas, o tai, kad Kasacinis teismas pirmą kartą pritaikė reikalavimą prašymą teikti elektroniniu būdu, nereiškia, kad toks apribojimas koku nors būdu yra nenuspėjamas ar savavališkas pareiškėjo atžvilgiu, kuriam, kaip nurodė Teismas, atstovavo advokatas.

Vertindamas, kam turėtų tekti procedūrinių klaidų padarinių našta, Teismas pažymėjo, kad apžvelgiamoje byloje ginčijamas reikalavimas naudoti elektronines ryšio priemones buvo susijęs su procedūromis, kuriose bylos dalyviams privalėjo atstovauti advokatas. Praktiškai tai reiškia reikalavimą naudoti pirmosios ir antrosios instancijos bendrosios kompetencijos bei komerciniams teismams bendrą skaitmeninę platformą, prie kurios prieiga turėjo tik teisininkai. Atsižvelgiant į tai, kad teisininkai yra įpratę naudotis kompiuteriais, toks reikalavimas Teismui nepasirodė neprotingas ar sunkiai įgyvendinamas.

Nagrinėtu atveju pareiškėjas prašymo panaikinti arbitražo sprendimą nepateikė elektroniniu būdu, įvesdamas jį e-barreau platformoje, kurios tinkamo veikimo pareiškėjas neginčijo. Kita vertus, kad tai padarytų, pareiškėjo advokatas būtų turėjęs užpildyti formą, kurioje naudojami apeliaciniais skundams būdingi teisiniai terminai. Nors Vyriausybė teigė, kad platformoje yra pateiktos konkrečios instrukcijos, šio teiginio visiškai nepagrindė. Dar daugiau, Vyriausybė negalėjo patvirtinti, kad vartotojams būtų prieinama informacija apie tai, kaip konkrečiai pateikti prašymą.

Iš to, kas nurodyta, Teismas darė išvadą, kad pareiškėjo advokatas, pateikdamas pareiškimą popierine forma, nebuvo itin aplaidus. Atitinkamai nebūtų sąžininga prašymo pateikimo netinkama forma pasekmių naštos perkelti pareiškėjui.

Teismas, apžvelgiamu atveju vertindamas, ar Kasacinio teismo sprendimas šiuo konkrečiu atveju nebuvo pernelyg formalus, pažymėjo, kad priimtas sprendimas turėjo ištis rimtas pasekmes, o teikdamas pirmenybę taisyklei dėl pareiškimų teikimo elektroniniu būdu, neatsižvelgė į praktines kliūtis, su kuriomis susiduria pareiškėjai tai darydami. Taigi, pasak Teismo, Kasacinis teismas laikėsi pernelyg formalistinio požiūrio, kuris nebuvo būtinas siekiant užtikrinti teisinį tikrumą arba tinkamą teisingumo vykdymą.

Pasisakydamas dėl proporcingumo, Teismas pažymėjo, kad šiuo atveju pareiškėjui teko neproporcingai didelė našta, todėl darė išvadą, kad nurodytų aplinkybių kontekste nebuvo išlaikyta tinkama pusiausvyra tarp teisėto siekio užtikrinti teismo proceso formalumus ir teisės kreiptis į teismą.

Išvada: nustatytas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: priteista 3 000 Eur neturtinei žalai ir 1 170 Eur bylinėjimosi išlaidoms atlyginti.

[Prieiga internete \(prancūzų kalba\)](#)

TEISĖ Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ (8 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2022 m. birželio 14 d. sprendimas byloje

Algirdas Butkevičius prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 70489/17, svarbos lygis – 2)

Dėl slapta įrašyto Ministro Pirmininko pokalbio viešojo intereso tema teisėto ir proporcingo paviėšinimo, nepaisant poveikio reputacijai

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas yra buvęs Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas. Per ikiteisminį tyrimą dėl įtarimų korupcija, susijusia su Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, kurį atliko rajono prokuratūra ir Specialiųjų tyrimų tarnyba, buvo leista įrašyti miesto mero (R. M.) pokalbius telefonu. Buvo įrašytas pokalbis telefonu tarp pareiškėjo ir R. M., kuriame buvo aptartas Vyriausybės nutarimas. Vėliau prokuroras nutraukė ikiteisminį tyrimą tuo pagrindu, kad nebuvo atliktas joks nusikaltimas. Jo sprendime buvo išrašų, *inter alia*, pokalbio telefonu tarp pareiškėjo ir R. M.

Atskirai Lietuvos Respublikos Seimo antikorupcijos komisijai (toliau – Komisija) buvo nurodyta atlikti parlamentinį tyrimą dėl aplinkybių, kuriomis atitinkamas Vyriausybės nutarimas buvo priimtas. Prokuroras nusiuntė Komisijai ir Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai sprendimo nutraukti ikiteisminį tyrimą kopiją. Pirmoji Komisija surengė viešą posėdį tuo klausimu, dalyvaujant žurnalistams, kuriame buvo aptarta ikiteisminio tyrimo medžiaga. Vienas iš dalyvavusių žurnalistų internete paskelbė straipsnį, kuriame paviešino ištraukas iš pokalbio telefonu tarp pareiškėjo ir R. M. išrašo. Vėliau informacija buvo plačiai paskelbta.

Pareiškėjas dėl pokalbio telefonu paviešinimo pateikė skundą Generalinei prokuratūrai, kurios atsakymą apskundė nacionaliniams teismams, tačiau jo skundai buvo atmesti.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Tai, jog Specialiųjų tyrimų tarnyba turėtus duomenis, susijusius su pokalbio įrašu, perdavė kitoms valstybės institucijoms, o tos institucijos naudojo tuos duomenis bei juos paviešino, įskaitant pokalbio išrašo viešąją kontrolę Antikorupcijos komisijos posėdyje, riboja pareiškėjo teises pagal Konvencijos 8 straipsnį.

(a) Ar ribojimas buvo „pagal įstatymą“

Pareiškėjas teigė, kad valstybės institucijos tinkamai neapsaugojo informacijos, kaip kad buvo reikalaujama pagal įstatymą:

Pirma, pareiškėjas skundėsi dėl to, kad prokuroras perdavė ikiteisminio tyrimo medžiagą Antikorupcijos komisijai. Gavęs Antikorupcijos komisijos pirmininko, veikusio pagal nacionalinę teisę, prašymą tai padaryti, prokuroras išsiuntė tai komisijai savo sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą. Manydamas, kad surinkta medžiaga turi galimo kitų įstatymų pažeidimo požymių, prokuroras taip pat nusiuntė savo sprendimo kopiją Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai, kas buvo prokuroro teisė ir pareiga pagal nacionalinę teisę. Lietuvos institucijos vėliau priėjo prie išvados, kad, perduodamas medžiagą Komisijai, ir neperspėdamas, kad medžiaga neturėtų būti paviešinta, prokuroras nepažeidė baudžiamojo proceso taisyklių. Prokuroro išvados nebuvo panaikintos nacionalinių teismų. Taigi, Teismas negalėjo neatmesti pareiškėjo argumento, kad prokuroras neapsaugojo ikiteisminio tyrimo metu surinktos informacijos.

Antra, pareiškėjo pokalbio turinys buvo atskleistas Antikorupcijos komisijos procedūros, reguliuojamos nacionalinės teisės, metu, gavus prokuroro leidimą naudoti tą medžiagą. Prokuroras niekaip neapribojo galimybės atskleisti ikiteisminio tyrimo sprendimą ir neprašė, kad Komisijos posėdis, kuris pagal bendrą taisyklę buvo viešas, būtų uždaras. Prokuroras bei nacionalinis teismas pažymėjo, kad nei Komisijos nariai, nei žurnalistas nebuvo baudžiamojo proceso dalyviai, kad būtų laikomi atsakingais už telefoninio pokalbio turinio atskleidimą. Nesant jokių aiškių savavališkumo įrodymų, Teismas nematė jokios priežasties priėti prie kitokių išvadų nei nacionalinės institucijos. Prokuroro ir nacionalinių teismų pateiktas atitinkamų nacionalinės teisės nuostatų aiškinimas nebuvo toks, kad ginčijamas veiksmas būtų neteisėtas Konvencijos prasme.

Galiausiai, ribojimas turėjo teisinį pagrindą, kuris buvo prieinamas ir numatomas. Pareiškėjas turėjo galėti numatyti, kad jo veiksmai gali būti tikrinami, atsižvelgiant į jo darbinę veiklą ir valstybės tarnybos viešumo ir skaidrumo reglamentavimą.

Taigi ribojimas buvo „pagal įstatymą“ ir siekė teisėtų tikslų apsaugoti kitų teises ir laisves bei užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ir nusikaltimams. Teismas toliau turėjo nuspręsti, ar pokalbio slaptas įrašymas ir atskleidimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje.

(b) Ar ribojimas buvo „būtinas demokratinėje visuomenėje“

Nagrinėjamas pokalbis neabejotinai buvo susijęs su atitinkamo Vyriausybės nutarimo priėmimu. Kaip patvirtino prokuroras ir nacionaliniai teismai, jame nebuvo pareiškėjo privataus gyvenimo elementų, išskyrus jo reputacijos klausimą, kuris aptariamas žemiau.

Nagrinėdami pareiškėjo skundą dėl privatumo pažeidimo, nacionaliniai teismai rėmėsi Teismo praktika dėl privataus gyvenimo apsaugos ir atsargiai ieškojo pusiausvyros tarp konkuruojančių interesų, t. y. viena vertus, pareiškėjo reputacijos ir garbės ir, antra vertus, žiniasklaidos teisės pranešti apie viešojo intereso klausimus. Teismas taip pat atsižvelgė į Konstitucinio Teismo praktiką, kuria rėmėsi prokuroras, atmesdamas pareiškėjo skundą, kad valstybės ir savivaldybės pareigūnų veikla, susijusi su valstybės ar savivaldybės valdžios ir valdymo funkcijų įgyvendinimu, visada yra viešo pobūdžio. Be to, viešo pobūdžio veiksams nėra taikoma apsauga pagal 8 straipsnį, ir asmuo negali tokiu atveju tikėtis privatumo. Teismo požiūriu, Vyriausybės nutarimo priėmimo klausimas buvo būtent valstybės kompetencijos priimti teisės aktus įgyvendinimas, tad aplinkybės, su kuriomis susijęs to nutarimo priėmimas, aiškiai pateko į viešo pobūdžio veiksmų sąvoką. Be to, net jei pareiškėjas skundėsi, kad pokalbio atskleidimas turėjo įtakos jo reputacijai, asmenų, dalyvaujančių socialinėje ir politinėje veikloje, charakteristika ir elgesys, be tam tikrų jų privataus gyvenimo aplinkybių, gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams.

Teismas sutiko su pareiškėjo argumentu, kad jo telefoninio pokalbio pavišinimas turėjo įtakos jo reputacijai. Jis turėjo neigiamų patirčių bendraudamas su kitais po to, kai jo pokalbio išrašas buvo atskleistas žiniasklaidoje. Be to, jis buvo profesionalus politikas dešimtmečius, savaime suprantama, kad su reputacija susiję kriterijai vaidina svarbų vaidmenį politiko gyvenime. Nepaisant to, pareiškėjas nenurodė jokių konkrečių ir apčiuopiamų pasekmių, kurias pokalbio pavišinimas žiniasklaidoje turėjo jo privačiam gyvenimui. Taigi, jo situacija buvo kitokia nei tos, kurias Teismas nagrinėjo kitose bylose, tokiose kaip *Oleksandr Volkov prieš Ukrainą* (teisėjo atleidimas) ar *Polyakh ir kiti prieš Ukrainą* (atleidimas ir pašalinimas iš valstybės tarnybos). Šiuo atveju dėl pavišinimo pareiškėjas nebuvo, pavyzdžiui, atleistas iš Ministro Pirmininko pareigų, jam taip pat nebuvo taikytos jokios kitos sankcijos. Jis nebuvo nuteistas ir Vyriausioji tarnybinės etikos komisija nenustatė nieko neetiško asmenų, minimų prokuroro sprendime nutraukti baudžiamąjį procesą, veiksmuose. Tie faktai ir išvados tam tikra apimtimi palengvino pareiškėjo padėtį. Be to, atitinkamas Vyriausybės nutarimas buvo panaikintas, taigi bet kokie susiję trūkumai buvo pašalinti iš nacionalinės teisės sistemos. Tai suteikė svorio Vyriausybės argumentui, kad žiniasklaida turėjo teisę sužinoti ir pranešti apie galimą pažeidimą. Šiomis aplinkybėmis pažymėta, kad pareiškėjas dėl pavišinimo kaltino ne žiniasklaidą, o valstybės institucijas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, net jei pokalbio atskleidimas paveikė pareiškėjo reputaciją tarp jo kolegų, nebuvo faktinio pagrindo, juo labiau įrodymų, rodančių, jog poveikis buvo toks reikšmingas, kad sudarytų neproporcingą jo teisių pagal Konvencijos 8 straipsnį ribojimą.

Išvada: Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas nenustatytas (vienbalsiai).

[Prieiga internete](#)

SAVIRAIŠKOS LAISVĖ (10 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 15 d. sprendimas byloje

OOO Memo prieš Rusiją

(pareiškimo Nr. 2840/10, svarbos lygis – svarbiausios bylos)

Dėl valdžios institucijos „reputacijos“ apsaugos

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas (įmonė) yra interneto žiniasklaidos priemonė. Volgogrado regiono administracija, Rusijos federacijos sudėtinės dalies vykdomoji institucija, jam pateikė ieškinį civilinėje byloje dėl šmeižto po to, kai buvo publikuotas straipsnis, kuriame paskelbtas interviu su trečiuoju asmeniu, kritikuojantis tam tikrus Administracijos veiksmus. Apylinkės teismas tenkino Administracijos ieškinį. Pareiškėjui buvo nurodyta tinklalapyje paskelbti daugelio teiginių paneigimą ir teismo sprendimo rezoliucinę dalį. Jo apeliacinis skundas buvo atmestas.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Apylinkės teismo sprendimas, kuris buvo paliktas nepakeistas apeliacinėje instancijoje, riboja pareiškėjo teisę į saviraiškos laisvę, ir šis ribojimas buvo nustatytas įstatyme. Vyriausybė teigė, kad ginčijamas ribojimas siekė teisėto tikslo „apsaugoti kitų reputaciją ir teises“.

Išlygos „apsaugoti kitų reputaciją...“ apimtis taikoma ne tik fiziniams asmenims, egzistuoja ir teisėtas interesas apsaugoti įmonių komercinę sėkmę ir gyvybingumą jų akcininkų ir darbuotojų naudai, taip pat ir platesnei ekonominei gerovei (žr. *Steel and Morris prieš Jungtinę Karalystę*). Vis dėlto šie argumentai netaikytini institucijai, kuriai suteiktos vykdomosios valdžios galios ir kuri, kaip tokia, neužsiima tiesiogine ekonomine veikla.

Ankstesniuose susijusiuose Teismo sprendimuose prieš Rusiją dėl skundų pagal Konvencijos 10 straipsnį, kylančių iš bylų dėl šmeižto, tarp šalių nebuvo ginčo dėl teisėto tikslo egzistavimo, ir Teismas susitelkė į ribojimo proporcingumo vertinimą (žr. *Margulev prieš Rusiją ir Kommersant ir kiti prieš Rusiją* dėl bylos, kurią iškėlė Rusijos sudėtinės dalies vykdomosios valdžios institucija). Šiuo atveju šalys ginčijo, ar taikytas ribojimas siekė teisėto tikslo Konvencijos 10 straipsnio 2 dalies prasme. Rizikos, kurias demokratijai kelia teismo procesas, pradėtas siekiant riboti visuomenės dalyvavimą, yra suvokiamos vis geriau. Be to, šiuo atveju buvo galios disbalansas tarp ieškovo ir atsakovo. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, šiuo atveju buvo svarbu nustatyti, ar ribojimu, kuriuo skųstasi, buvo siekiama teisėto tikslo „apsaugoti kitų reputaciją“.

Teismas sprendė, kad dėl savo vaidmens demokratinėje visuomenėje vykdomosios valdžios institucijos, kuriai suteikti valstybės įgaliojimai, interesas išlaikyti gerą reputaciją iš esmės skiriasi tiek nuo fizinių asmenų teisės į reputaciją, tiek nuo privačių ar viešų juridinių asmenų, konkuruojančių rinkoje, reputacijos interesų. Pastarieji naudojami savo gera reputacija, kad pritrauktų klientus, siekdami uždirbti pelną, o pirmieji egzistavo, kad tarnautų visuomenei ir buvo finansuojami mokesčių mokėtojų. Tam, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimui įgaliojimais ir korupcijai einant viešąsias pareigas demokratinėje sistemoje, valdžios institucijos visų rūšių veiklą turėjo atidžiai tikrinti ne tik įstatymų leidžiamoji bei teisminė valdžia, bet ir viešojo nuomonė.

Iš tikrųjų vykdomosios valdžios institucijų, kurios per savo viešuosius ryšius turi galimybę atsakyti į bet kokius kritiškus teiginius „viešosios nuomonės teisme“, saugojimas nuo žiniasklaidos kritikos suteikiant jiems jų „verslo reputacijos“ apsaugą, gali rimtai varžyti žiniasklaidos laisvę. Situacija, kai vykdomosios valdžios institucija gali iškelti bylą dėl šmeižto prieš žiniasklaidos narius, lemtų perteklinę ir neproporcingą našta žiniasklaidai, ir galėtų turėti neišvengiamai neigiamą poveikį, žiniasklaidai vykdant informacijos perdavėjo ir viešojo sergėtojo užduotį.

Taigi pagal bendrą taisyklę negali būti laikoma, kad civilinė byla dėl šmeižto, pradėta teisinio subjekto, kuris vykdo valdžios įgaliojimus, vardu, siekia teisėto tikslo apsaugoti kitų reputaciją pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį. Tai nepašalina galimybės, kad viešosios institucijos atskiri nariai, kurie gali būti „lengvai identifikuojami“, atsižvelgiant į ribotą jos narių skaičių ir į kaltinimų jiems pobūdį, gali turėti teisę pradėti bylą dėl šmeižto savo pačių vardu (žr. *Thoma prieš Liuksemburgą*).

Šiuo atveju ieškovas nacionalinėje byloje dėl šmeižto buvo Volgogrado regiono aukščiausia vykdomoji institucija. Sunkiai įsivaizduojama, kad ji turėjo interesą saugoti savo komercinę sėkmę ir gyvybingumą, ar tai būtų akcininkų ar darbuotojų naudai, ar platesniam ekonominiam gėriui, kuriam galėtų būti taikoma teisinė apsauga. Taip pat negalėtų būti teigiama, kad jos nariai buvo „lengvai identifikuojami“, atsižvelgiant į jos veikimo mastą – 2010 m. Volgogrado regiono populiacija viršijo du su puse milijono. Bet kuriuo atveju byla dėl šmeižto buvo pradėta juridinio asmens kaip tokio, o ne atskirų jos narių vardu.

Taigi civilinė byla dėl šmeižto, pradėta Volgogrado regiono administracijos prieš pareiškėją, nesiekė jokio teisėto tikslo, nurodyto Konvencijos 10 straipsnio 2 dalyje.

Išvada: nustatytas Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: nepateiktas prašymas dėl žalos atlyginimo.

[Prieiga internete](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2022 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje

NIT S.R.L. prieš Moldovos Respubliką

(pareiškimo Nr. 28470/12, svarbos lygis – svarbiausios bylos)

Dėl pateisinamo TV kanalo transliavimo licencijos panaikinimo po pakartotinio ir rimto įstatyme įtvirtinto reikalavimo užtikrinti politinę pusiausvyrą ir pliuralizmą naujienų laidose pažeidimo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas (įmonė) turėjo televizijos kanalą (NIT), kurį transliavo valstybės mastu nuo 2004 m. Audiovizualinė bendradarbiavimo taryba (toliau – ACC) panaikino jo transliavimo licenciją 2012 m. dėl to, kad jis pakartotinai pažeidė reikalavimą transliuotojams užtikrinti politinę ir socialinę pusiausvyrą ir pliuralizmą, įtvirtintą nacionalinio Audiovizualinio kodekso (toliau – Kodeksas) 7 straipsnyje. Tiksliau, kanalas buvo apkaltintas tuo, jog transliavo politiškai šališkas programas, palankias Moldovos Respublikos komunistų partijai (PCRM – ginčo įvykių metu – opozicijos partija) ir skleidė iškraipytas naujienas. Pareiškėjas nesėkmingai apskundė ACC sprendimą nacionaliniuose teismuose.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Licencijos panaikinimas prilygo pareiškėjo teisės į saviraiškos laisvę ribojimui ir buvo nustatytas įstatymo. Atitinkamos nacionalinės teisės normos buvo suformuluotos pakankamai aiškiai, kad atitiktų tikslumo ir numatomumo reikalavimus. Moldovos licencijavimo sistema atitiko Konvencijos 10 straipsnio 1 dalies trečią sakinį, kadangi galėjo prisidėti prie programų kokybės ir pusiausvyros; tai sudarė pakankamą teisėtą tikslą pagal Konvencijos 10 straipsnio 1 dalies trečią sakinį. Ribojimas taip pat atitiko teisėtą tikslą saugoti „kitų asmenų teises“ pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį. Taigi Teismas turėjo nuspręsti, ar ribojimas buvo „būtinai demokratinėje visuomenėje“:

(a) Bendrieji principai: poreikis plėtoti Teismo praktiką dėl žiniasklaidos pliuralizmo

Dabartiniai žiniasklaidos pliuralizmo standartai buvo sukurti daugiausia ar išskirtinai kontekste skundų dėl to, kad valstybė nepateisinamai riboja pareiškėjo teises, įtvirtintas Konvencijos 10 straipsnyje, kai Teismas rėmėsi *inter alia* žiniasklaidos pliuralizmo principu, nustatydamas pažeidimą. Vis dėlto šiuo atveju svarbiausia buvo kitas žiniasklaidos pliuralizmo aspektas, kadangi pareiškėjas skundėsi dėl jo saviraiškos laisvės ribojimo, remdamasis politinio žiniasklaidos pliuralizmo užtikrinimo pagrindais, kad būtų sudarytos sąlygos politinės nuomonės saviraiškos įvairovei ir sustiprinta kitų asmenų saviraiškos laisvės interesų apsauga audiovizualinėje žiniasklaidoje. Šiuo atveju kilo klausimas dėl tinkamo balanso tarp konkuruojančių bendruomenės interesų saugant politinį pliuralizmą žiniasklaidoje ir redakcinės laisvės principo gerbimo.

Kita ypatybė buvo tai, kad nacionaliniuose teisės aktuose buvo akcentuojamas vidinis pliuralizmas, t. y. transliuotojų pareiga subalansuotai pristatyti skirtingus politinius požiūrius, neteikiant pirmenybės konkrečiai partijai ar politiniam judėjimui. Priešingai, ankstesnės bylos buvo labiau susijusios su išorinio pliuralizmo aspektais, kas reiškė įvairių žiniasklaidos priemonių egzistavimą, kiekvienai išreiškiant skirtingą požiūrį, ir buvo iš esmės pasiekta užtikrinant, kad žiniasklaida nebūtų pernelyg sukoncentruota (monopolis, duopolis ir kitos dominavimo situacijos).

Šiuo atžvilgiu teismas paaiškino, kad nei vidinio, nei išorinio pliuralizmo aspektai neturėtų būti vertinami atskirai vienas nuo kito; priešingai, abu aspektai turi būti vertinami kartu. Taigi, nacionalinėje licencijavimo sistemoje, kurioje yra tam tikras skaičius transliuotojų, veikiančių nacionaliniu mastu, tai, kas gali būti laikoma vidinio pliuralizmo stoka programose, siūlomose vieno transliuotojo, gali būti kompensuojama veiksmingo išorinio pliuralizmo buvimu. Vis dėlto vien daugelio kanalų egzistavimas nėra pakankamas. Yra svarbu garantuoti apskritai programų turinio įvairovę, kaip įmanoma atskleidžiant skirtingas nuomones, su kuriomis susiduriama visuomenėje, kuriai tos programos yra skirtos.

Gali būti skirtingų požiūrių į tai, kaip pasiekti bendrai programų įvairovę Europos erdvėje. Dalis nacionalinių licencijavimo sistemų remiasi skirtingų licencijuotų operatorių požiūrių įvairove, kartu taikant struktūrinius saugiklius ir bendras teisingo nušvietimo žiniasklaidoje pareigas, kai kitos nacionalinės sistemos nustato griežtesnes vidinio pliuralizmo turinio pareigas. Konvencijos 10 straipsnis šiuo aspektu neįtvirtina konkretaus modelio.

Toliau Teismas nagrinėjo žiniasklaidos laisvės privilegijuotos padėties pranešti apie politinius ir kitus viešojo intereso klausimus aspektą šiame kontekste. Kitaip tariant, jis sprendė, ar griežta patikra, tradiciškai taikoma bet kokiems ribojimams, kuriuos nustato Susitariančiosios Šalys, turėtų atitinkamai varžyti valstybių

diskreciją sprendžiant dėl priemonių, kurios užtikrintų politinį pliuralizmą audiovizualinės žiniasklaidos licencijavimo srityje. Iš principo, valstybės turėtų turėti plačią diskreciją, rinkdamosi, kurias priemones įgyvendinti, kad užtikrintų pliuralizmą žiniasklaidoje, t. y. jų diskrecija šiuo aspektu turėtų būti platesnė nei įprastai suteikiama ribojant saviraišką viešojo intereso ar politinės nuomonės klausimais. Vis dėlto jų diskrecija tuo aspektu būtų siauresnė priklausomai nuo bet kokio redakcinės laisvės ribojimo, kurį gali lemti pasirinktos priemonės, prigimties ir rimtumo.

Kartu teismas sutiko, kad atitinkamų nacionalinės teisės normų turinys ir jų taikymas šio atvejo konkrečiomis aplinkybėmis, vertinant visumą, turėjo poveikį, suderinamą su Konvencijos 10 straipsnio garantijomis ir turėjo veiksmingus saugiklius nuo savavališkumo ir piktnaudžiavimo. Proceso sąžiningumas ir suteiktos procedūrinės garantijos yra veiksniai, į kuriuos tam tikromis aplinkybėmis reikia atsižvelgti vertinant saviraiškos laisvės ribojimo proporcingumą.

Procedūrinių saugiklių egzistavimas buvo ypač svarbus vertinant ginčijamo pareiškėjo transliavimo licencijos panaikinimo proporcingumą – tai buvo pati griežčiausia sankcija pagal atitinkamas nacionalinės teisės normas. Tokiais atvejais kaip šis, sankcijos griežtumas yra veiksnys, lemiantis nuodugnesnę Teismo atliekamą analizę ir siauresnes diskrecijos ribas.

(b) Nustatytos reguliavimo sistemos taikymas

Transliuotojo pareiga, suteikiant eterį vienai politinei partijai ar judėjimui, taip pat elgtis ir kitų politinių partijų ar judėjimų atžvilgiu, gali būti vertinama prielaidų suteikti platesnę žurnalistinės laisvės apsaugą aspektu. Ginčijamos Kodekso nuostatos neįtvirtino, kad transliuotojas turi pareigą suteikti tiek pat eterio laiko visoms politinėms partijoms. Jam buvo nustatyta pareiga užtikrinti politinę pusiausvyrą ir pliuralizmą. Atrodo, kad tą reikalavimą galima įvykdyti pasiūlant galimybę komentuoti arba atsakyti – pastaroji yra svarbus saviraiškos laisvės elementas ir patenka į Konvencijos 10 straipsnio taikymo sritį.

Vidinio pliuralizmo strategija, įtvirtinta Kodekse, buvo teigiamai įvertinta Europos Tarybos ekspertų. Nors ji gali būti vertinama kaip gana griežta, šis atvejis buvo susijęs su laikotarpiu prieš Moldovai pereinant prie antžeminės skaitmeninės televizijos. Tuo metu nacionalinių dažnių kiekis buvo labai ribotas. Be to, po 2001 m. rinkimų, kai PCRM buvo išrinkta vienintele valdančiąja partija, ir susidariusios žiniasklaidos padėties, valdžios institucijos turėjo griežtą pozityvią pareigą nustatyti transliavimo reguliavimą, užtikrinantį tikslų ir subalansuotų naujienų ir informacijos perdavimą, atskleidžiantį pilną politinių nuomonių spektrą (žr. *Manole ir kiti prieš Moldovą*). Šiame kontekste įstatymų leidėjo pasirinkimai, kuriais pagrįstas nagrinėjamų nuostatų priėmimas, buvo atsargiai apsvaistyti ir parlamentiniu lygmeniu buvo dedamos tikros pastangos, siekiant surasti tinkamą pusiausvyrą tarp konkuruojančių interesų.

Išorinio pliuralizmo laipsnis, susijęs su kitų keturių televizijos transliuotojų, turinčių nacionalinę aprėptį, egzistavimu tuo metu, nebuvo priežastis ginčyti reikalavimą laikytis vidinio pliuralizmo taisyklių. Visiems transliuotojams, viešiesiems ar privatiems, buvo taikomos tos pačios taisyklės, kurios buvo taikomos ne visam licencijuotų transliuotojų audiovizualiniam turiniui, tačiau tik atitinkamai jų žinių laidoms.

Ginčijamų reikalavimų įgyvendinimas buvo prižiūrimas ACC, specializuotos institucijos, įsteigtos įstatymu. Kodekse buvo nustatyti saugikliai, kad būtų užtikrintas jos nepriklausomumas, o sprendimų priėmimas būtų apsaugotas nuo valdžios netinkamos įtakos ir politinio spaudimo. Jos susirinkimai, stebėsenos ataskaitos ir sprendimai buvo prieinami visuomenei ir transliuotojų atstovams buvo suteikta galimybė dalyvauti ir pateikti komentarus. ACC buvo taikomas reikalavimas nurodyti bet kokio sprendimo taikyti sankcijas priežastis, ir atitinkamą sprendimą buvo galima apskųsti teismams.

Galiausiai, vidinio pliuralizmo valdymo praktika, įtvirtinta Moldovos valdžios institucijų, neatrodo ryškiai skirtinga nuo daugelio kitų Europos Tarybos valstybių narių nustatytųjų. Apskritai, valstybė atsakovė veikė savo diskrecijos laisvės ribose atitinkamai sukurdamą nacionalinę teisinę ir administracinę sistemą, siekdama pliuralizmo audiovizualinėje žiniasklaidoje.

c) Reguliavimo sistemos taikymas NIT atveju

Teismas sprendė, kad ginčijamas sprendimas buvo pagrįstas susijusiomis ir pakankamomis priežastimis: sankcija buvo taikoma po penkių dienų stebėjimo procedūros. Teismas nematė priežasčių abejoti stebėjimo metodologijos, kurią naudojo ACC, tinkamumu ar tikslumu, ar jos išvadomis, kurios buvo patvirtintos nacionalinių teismų.

ACC nustatė, kad: laikas, skirtas vienai politinei partijai (PCRM) buvo pozityvus arba neutralus, o laikas, skirtas jos oponentui, buvo daugiausia neigiamas; asmenims, institucijoms ar politinėms partijoms, nurodytoms arba minimoms neigiamoje šviesoje, nebuvo suteikta platforma atsakant pristatyti savo požiūrį; naujienų laidose buvo informacija, skatinanti vienašališką požiūrį, kartais neparemtą įrodymais, ir naudojamos priemonės, iškraipančios realybę, bei naudojama agresyvi žurnalistinė kalba.

Šiuo aspektu nacionalinės institucijos sunkinančia aplinkybe laikė tai, kad naujienų laidose buvo naudojami labai aštrūs žodžiai apibūdinant valdžią, ją sudarančias partijas ir jų lyderius (palyginant vieną lyderį su Hitleriu ir apibūdinant visus kaip „nusikaltėlius“, „banditus“, „apgavikus“, „aferistus“, „nusikaltėlių gaują“ ir t. t.).

Tiesa, kad pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį yra mažai diskrecijos politinės kalbos ar debatų viešojo intereso klausimais ribojimams; kad valdžios institucijoms yra taikoma griežta patikra, taip pat ir viešosios nuomonės; ir kad yra rimtų abejonų, atsižvelgiant į kontekstą, kad atitinkami naujienų laidų teiginiai gali būti laikomi prilygstančiais smurto, neapykantos ar ksenofobijos kurstymui, ar kad jie galėtų paveikti valstybės teritorinį vientisumą ar nacionalinį saugumą, kaip kad teigė Vyriausybė. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir į tai, kad saviraiškos laisvės įgyvendinimas yra siejamas su pareigomis ir atsakomybėmis, nagrinėjami naujienų pranešimai vargu ar gali būti laikomi tokiais, kuriems taikytina platesnė apsauga, kuri taikoma žiniasklaidos laisvei pagal Konvencijos 10 straipsnį. Todėl Teismas nebuvo įtikintas, kad pateikdama naujienų pranešimus tokiu būdu, NIT reikšmingai prisidėjo prie politinio pliuralizmo.

Teismas atsižvelgė į tai, kad ginčijamos priemonės griežtumas galėjo neigiamai paveikti pareiškėjo veiklą taip, kad ji potencialiai turėtų „atbaidantį poveikį“ kitų licencijuotų transliuotojų Moldovoje saviraiškos laisvei. Vis dėlto, šio atvejo konkrečiomis aplinkybėmis nacionalinės institucijos veikė savo diskrecijos laisvės ribose, pasiekdamos protingą proporcingumo santykį tarp konkuruojančių interesų: viena vertus, licencijos panaikinimas, pati griežčiausia sankcija, lėmė NIT transliavimo veiklos nutraukimą; kita vertus, naujienų pranešimai, transliuojami nacionaliniu mastu, galėjo turėti reikšmingos įtakos.

Pagal Kodeksą NIT licencijos panaikinimas įvyko po laipsniškos ir nepertraukiamos sankcijų serijos už to paties ar panašaus pobūdžio pažeidimus (dvylika sankcijų per trejų metų laikotarpį – viešo įspėjimo skyrimas, teisės transliuoti reklamas atėmimas tam tikrą laikotarpį, baudos skyrimas ir tada teisės transliuoti sustabdymas tam tikrą laikotarpį). Veiksmų, kuriais buvo kaltinamas NIT, rimtumas kilo ne tik iš jo ataklumo atsisakant laikytis vidinio pliuralizmo reikalavimų, bet ir iš pažeidimų pobūdžio ir sankaupos bei jų sunkumo, vertinant visumą. Todėl valdžios institucijos turėjo teisę spręsti, kad pareiškėjas savo nepaklusnumu nusipelnė pačios griežčiausios sankcijos.

Pareiškėjas neteigė, kad ginčijama licencijos panaikinimo sankcija, kaip ir dauguma kitų sankcijų, buvo politiškai motyvuota – jos buvo skirtos pasikeitus valdžiai, PCRM tapus vienintele opozicijos partija, o NIT tapus platforma jos reklamai ir valdančiųjų kritikai. Todėl Teismas turėjo kruopščiai išnagrinėti saugiklius nuo savavališkumo ir piktnaudžiavimo – Kodekse buvo detalios ACC struktūros ir atrankos, narių skyrimo ir veikimo taisyklės, sukurtos, kad apsaugotų jos nepriklausomumą ir suteiktų apsaugą nuo netinkamos valdžios įtakos. Ginčo įvykių metu, šeši iš devynių ACC narių buvo paskirti prieš pasikeičiant valdžiai. Nors kai kurie žinomi politikai viešai teigė, kad kanalas turėtų būti uždarytas, vien tai negali būti laikoma pakankamai konkrečiu ir stipriu argumentu, kad ACC neveikė nepriklausomai. NIT teiginiai buvo tinkamai išnagrinėti teismuose. Apibendrinant, nei nacionaliniame procese, nei Teisme nebuvo pateikta jokių konkrečių įrodymų, kurie pagrįstų teiginį, kad ACC siekė sukliudyti NIT išreikšti kritišką požiūrį valdžios atžvilgiu, ar siekė kito slapto tikslo.

Ypač svarbu buvo tai, kad ši priemonė nekliudė NIT naudoti kitų būdų transliuoti savo programas, įskaitant naujienų laidas, ir negalėjo kliudyti pareiškėjui užsiimti kita pajamas generuojančia veikla. Iš tiesų pareiškėjas toliau dalinosi turiniu per savo interneto tinklalapį ir YouTube kanalą. Be to, ginčijama priemonė neturėjo nuolatinio poveikio – pareiškėjas galėjo pateikti prašymą išduoti transliavimo licenciją praėjus vieneriems metams po panaikinimo.

Teismas taip pat išnagrinėjo proceso sąžiningumą ir šiuo atveju taikytus procedūrinius saugiklius, įskaitant: posėdžio, kuriame ACC priėmė sprendimą stebėti NIT naujienų laidas, viešą pobūdį, NIT atstovavimą tame ir ankstesniuose posėdžiuose, galimybę atidėti tokį posėdį, galimybę apskųsti ACC sprendimą kompetentingiems teismams ir prašyti sustabdyti vykdymą; bei nacionalinių teismų motyvų pateikimą, atmetant pareiškėjo prašymą sustabdyti vykdymą. Tokie procedūriniai saugikliai vaidino ypač reikšmingą vaidmenį situacijose, kai tokia ribojanti priemonė kaip transliavimo licencijos panaikinimas įsigaliojo iškart po jos publikavimo.

Išvada: Konvencijos 10 straipsnio pažeidimas nenustatytas (14 balsų prieš 3).

Teismas taip pat sprendė, kad nebuvo pažeistas Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnis (nuosavybės apsauga). Pažymėjęs, kad į pareiškėjo turtinius ir kitus nuosavybės interesus buvo pakankamai atsižvelgta atitinkamame nacionaliniame procese, Teismas sprendė, kad valstybė, veikdama savo plačios diskrecijos ribose, rado tinkamą pusiausvyrą tarp visuomenės bendro intereso ir pareiškėjo turtinių teisių (15 balsų prieš 2).

[Prieiga internete](#)

SUSIRINKIMŲ IR ASOCIACIJŲ LAISVĖ (11 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 15 d. sprendimas byloje

Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) prieš Šveicariją

(pareiškimo Nr. 21881/20, svarbos lygis – 2)

Perduota Didžiąjai Kolegijai

Dėl susirinkimų teisės varžymo COVID-19 pandemijos kontekste

Faktinės aplinkybės

Pareiškėja yra asociacija, kurios deklaruojamas tikslas yra ginti dirbančių ir bedarbių asmenų interesus bei jos nares organizacijas, ypač prekybos sąjungų ir demokratinių laisvių sferose. Remdamasi Konvencijos 11 straipsniu ji teigė, kad buvo atimta teisė organizuoti arba dalyvauti bet kokiuose viešuose susirinkimuose. Apribojimas buvo įvykdytas federaliniu potvarkiu (toliau – O.2 COVID-19), kuris buvo priimtas pirmaisiais COVID-19 pandemijos mėnesiais (2020 m. kovo–gegužės mėn.).

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Draudimas rengti viešus susirinkimus, kuris buvo kovos su COVID-19 pandemija dalis, apribojo pareiškėjos teisę į susirinkimų laisvę. Toks kišimasis buvo pagrįstas potvarkiu O.2 COVID-19, kuriuo siekta teisėtų sveikatos apsaugos bei kitų asmenų teisių ir laisvių tikslų. COVID-19 grėsmė visuomenės sveikatai buvo labai rimta, o žinios apie viruso ypatybes ir pavojingumą pandemijos pradžioje – ribotos, todėl valstybės tuo laikotarpiu turėjo reaguoti greitai. Be to, labai sudėtingomis pandemijos aplinkybėmis kilo interesų konfliktai, ypač kalbant apie teigiamą valstybių, Konvencijos Šalių, įsipareigojimą apsaugoti jų jurisdikcijai priklausančių asmenų gyvybę ir sveikatą.

Nuo 2020 m. kovo 17 d. iki gegužės 30 d. visi vieši renginiai, kuriuose pareiškėja būtų galėjusi vykdyti savo veiklą pagal įstatyme numatytą tikslą, buvo visiškai uždrausti. Tokiai bendrai priemonei pateisinti reikėjo ne tik rimtų priežasčių, bet ir ypač kruopštaus įvertinimo teismuose, įgaliojant pasverti konkuruojančius interesus. Net darant prielaidą, kad tokia priežastis (t. y. būtinybė veiksmingai kovoti su pasauline COVID-19 pandemija) egzistavo, iš Teismo atlikto vidaus teisių gynimo priemonių išnaudojimo tyrimo paaiškėjo, kad teismai, įskaitant Federalinį Aukščiausiąjį Teismą, tokio patikrinimo neatliko. Iš to išplaukia, kad nebuvo atliktas konkuruojančių interesų pasvėrimas, kad būtų įvertintas tokios drastiškos priemonės proporcingumas. Tai ypač kėlė nerimą Konvencijos požiūriu, atsižvelgiant į tai, kad visuotinis draudimas galiojo ilgą laiką.

Be to, ir toliau buvo leidžiama patekti į darbo vietas, tokias kaip gamyklos ir biurai, net kai jose būdavo šimtai žmonių. Vyriausybė neatsakė į klausimą, kodėl tokia veikla ir toliau buvo galima, su sąlyga, kad darbdaviai ėmėsi tinkamų organizacinių ir techninių priemonių, kad būtų laikomasi rekomendacijų dėl higienos ir socialinio atsiribojimo, o renginio organizavimas viešojoje erdvėje, taigi ir lauke, nebuvo leidžiamas, net jei buvo laikomasi visuomenės sveikatos priežiūros protokolų. Kad priemonė būtų laikoma proporcinga ir būtina demokratinėje visuomenėje, neturi būti jokių kitų priemonių tam pačiam tikslui pasiekti, kurios mažiau pažeistų atitinkamą teisę.

Parlamentinės ir teisminės bendros nacionalinės priemonės būtinumo peržiūros kokybė taip pat buvo ypač svarbi vertinant jos proporcingumą, įskaitant atitinkamos vertinimo ribos veikimą. Teismas pripažino, kad prieš priimant skubias priemones, reikalingas pandemijai įveikti, atsižvelgiant į tai, kad reikia nedelsiant imtis

atitinkamų veiksmų ankstyvosiose pandemijos stadijose, nebūtinai buvo galima tikėtis, kad šalies lygiu bus surengtos labai išsamios diskusijos (ypač įtraukiant Parlamentą). Tačiau tokiomis aplinkybėmis nepriklausoma ir veiksminga vykdomosios valdžios priemonių teisminė kontrolė buvo dar svarbesnė.

Kalbant apie bausmę už viešų meetingų draudimo pagal O.2 COVID-19 pažeidimą, baudžiamųjų sankcijų skyrimas turėjo būti pateisinamas ypač svarbiomis priežastimis, o taikaus susirinkimo organizavimas paprastai neturėtų kelti tokio pavojaus. Nuo 2020 m. kovo 17 d. pagal minėtą potvarkį bet kuriam asmeniui, tyčia pažeidusiam draudimą, buvo skirta iki trejų metų laisvės atėmimo bausmė arba bauda (išskyrus sunkesnius nusikaltimus, kaip tai suprantama pagal Baudžiamąjį kodeksą). Tai buvo labai griežtos nuobaudos, galėjusios turėti atgrasantį poveikį potencialiems dalyviams ar grupėms, siekiančioms organizuoti tokius renginius.

Galiausiai, pasaulinės visuomenės sveikatos krizės akivaizdoje Šveicarija nepasirėmė Konvencijos 15 straipsniu, kuris leido valstybei imtis tam tikrų priemonių, nukrypstančių nuo jos įsipareigojimų pagal Konvenciją karo ar kitos nepaprastosios padėties, keliančios grėsmę gyvybei, metu. Atitinkamai, ji buvo įpareigota laikytis Konvencijos pagal 1 straipsnį ir visiškai laikytis 11 straipsnio reikalavimų, neperžengiant jai suteikto vertinimo ribos.

Nepaneigdamas visuomenei ir visuomenės sveikatai COVID-19 keliamos grėsmės, atsižvelgdamas į taikių susirinkimų laisvės svarbą demokratinėje visuomenėje (ypač į temas bei vertybes, kurias pagal asociacijos įstatus propaguoja pareiškėja), draudimo organizuoti viešus renginius, patenkančius į asociacijos veiklos sritį, absoliutumą ir reikšmingą trukmę bei galimų nuobaudų pobūdį ir griežtumą, Teismas nusprendė, kad įsiterpimas į 11 straipsnyje saugomas teises nebuvo proporcingas siekiamiems tikslams. Be to, nacionaliniai teismai atitinkamu laikotarpiu neatliko veiksmingos ginčijamų priemonių peržiūros. Taigi valstybė viršijo šioje byloje jai suteiktą vertinimo ribą. Vadinasi, įsiterpimas nebuvo būtinas demokratinėje visuomenėje.

Išvada: Konvencijos 11 straipsnio pažeidimas (4 balsai prieš 3).

41 straipsnis: pažeidimo pripažinimas yra pakankamas neturtinei žalai atlyginti; prašymas dėl turtinės žalos atlyginimo netenkintas.

[Prieiga internete \(prancūzų kalba\)](#)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. birželio 2 d. sprendimas byloje
Straume prieš Latviją
(pareiškimo Nr. 59402/14, svarbos lygis – 2)

Dėl teisės vykdyti veiklą ir ginti darbuotojų interesus profesinės sąjungos vardu bei su tuo susijusių teismo procesų viešumo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėja ėjo skrydžių valdymo pareigūnės, taip pat skrydžių valdymo pareigūnų instruktorės pareigas Latvijos valstybinėje akcinėje bendrovėje (toliau – Bendrovė). Pareiškėja taip pat buvo Latvijos skrydžių valdymo pareigūnų profesinės sąjungos (toliau – Profesinė sąjunga) valdybos pirmininkė. Pagal Profesinės sąjungos įstatus ir Juridinių asmenų registre įregistruotus duomenis Profesinės sąjungos valdybos pirmininkas turėjo teisę individualiai atstovauti Profesinei sąjungai. Profesinė sąjunga 2011 m. kreipėsi į Bendrovės valdybą dėl skrydžių valdymo pareigūnų instruktorių darbo grafikų, susijusių su jų mokymo pareigomis. Susirašinėdama su Bendrove Profesinė sąjunga tvirtino, kad instruktorių mokymo darbas nebuvo registruojamas, dėl to jiems už šį darbą nebuvo mokama, pabrėžė neigiamą tokios padėties poveikį, įskaitant galimą neigiamą poveikį skrydžių saugai. Profesinės sąjungos raštus pasirašė pareiškėja, kaip Profesinės sąjungos valdybos pirmininkė. Nepasiekus susitarimo su Bendrove, Profesinės sąjungos valdybos posėdyje nutarta skundu dėl netinkamos instruktorių darbo tvarkos ir kitų aktualių probleminių klausimų kreiptis į Bendrovės valdybą ir Latvijos susisiekimo ministrą. Toks skundas profesinės sąjungos vardu pateiktas 2012 m. kovo 2 d. raštu oficialiame Profesinės sąjungos blanke, jį pasirašė pareiškėja.

Profesinei sąjungai pateikus skundą, Bendrovė pradėjo vidaus tyrimą, jo metu pareiškėja buvo nušalinta nuo pareigų, jai uždrausta pateikti į Bendrovės patalpas. Taip pat buvo atliktas pareiškėjos neuropsichologinės bei psichinės sveikatos įvertinimas, abu tyrimai patvirtino, kad pareiškėja buvo sveika. Baigus tyrimą Bendrovėje, pasiūlyta atleisti pareiškėją iš darbo, tačiau Profesinė sąjunga atsisakė duoti tam sutikimą.

Pasibaigus maksimaliam laikotarpiui, kuriuo pareiškėja galėjo būti nušalinta nuo pareigų, Bendrovė grąžino ją į pareigas, nurodė kasdien būti darbo vietoje, bet nevykdyti savo tiesioginių darbo funkcijų. 2013 m. pareiškėja buvo perrinkta Profesinės sąjungos valdybos pirmininke.

Pareiškėja civilinio proceso tvarka nacionaliniuose teismuose ginčijo jos nušalinimą nuo pareigų, prašė grąžinti ją į darbą, nurodė, kad ji buvo diskriminuojama ir sulaukė neigiamų pasekmių dėl savo veiklos Profesinėje sąjungoje. Pirmosios instancijos teismas, Bendrovės prašymu byla išnagrinėjęs uždarame teismo posėdyje, konstatavo, kad pareiškėja 2012 m. kovo 2 d. rašte išdėstė savo asmeninę, o ne Profesinės sąjungos nuomonę, veikė savo vardu bei sąmoningai paskleidė neteisingą informaciją apie darbdavį, todėl atmetė pareiškėjos ieškinį bei tenkino Bendrovės priešieškinį, kuriuo buvo prašoma atleisti pareiškėją iš darbo. Apeliacinės instancijos teismas netenkino pareiškėjos prašymo byla nagrinėti viešame teismo posėdyje, patvirtino pirmosios instancijos teismo išvadas ir motyvus. Pareiškėjos kasacinis skundas buvo atmetas.

EŽTT pateiktoje peticijoje pareiškėja skundėsi dėl neigiamų pasekmių, patirtų dėl 2012 m. kovo 2 d. rašto, kurį, kaip Profesinės sąjungos valdybos pirmininkė, adresavo valstybės pareigūnams, prižiūrintiems Bendrovę (valstybinę įmonę), todėl buvo pažeistas Konvencijos 11 straipsnis. Pareiškėja taip pat skundėsi, kad bylos nacionaliniuose teismuose buvo nagrinėjamos uždaruose teismo posėdžiuose, sprendimai nebuvo viešai paskelbti, o tai prieštaravo Konvencijos 6 straipsniui.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT nekilo abejonių, jog pasirašydama 2012 m. kovo 2 d. raštą pareiškėja atstovavo Profesinei sąjungai – ji turėjo bendrus įgaliojimus veikti Profesinės sąjungos vardu kaip jos pirmininkė, iš laiško teksto buvo aiškiai matyti, kad jis surašytas ir pasirašytas Profesinės sąjungos vardu. Be to, Profesinės sąjungos valdyba priėmė kolektyvinį sprendimą kreiptis į darbdavį prižiūrinčią instituciją, o laiške buvo nagrinėjami socialiniai ir ekonominiai klausimai, susiję su Profesinės sąjungos nariais ir jų gebėjimu tinkamai vykdyti skrydžių valdymo pareigūnų funkcijas atsižvelgiant į jų darbo sąlygas, kurie buvo iškelti ankstesnėse derybose su darbdaviu. Profesinės sąjungos nariai palaikė pareiškėjos, kaip savo atstovės, veiksmus. Tai, kad kitus Profesinės sąjungos siųstus laiškus, ypač tuos, kuriais buvo siekiama išreikšti paramą pareiškėjai, pasirašė daugiau nei vienas asmuo, nereiškia, kad pareiškėja veikė kaip privatus asmuo. Tokios išvados nesuponuoja ir aplinkybė, kad ne visi Profesinės sąjungos nariai pritarė visoms laiške išreikštomis nuomonėms. Todėl nacionalinių teismų išvada, kad pareiškėja veikė kaip privatus asmuo, neturėjo nei teisinio, nei faktinio pagrindo ir buvo akivaizdžiai nepagrįsta.

Teismas pažymėjo, kad dauguma pareiškėjai pritaikytų suvaržymų (ypač drausminis tyrimas, nušalinimas nuo darbo, draudimas atvykti į darbo vietą, darbo užmokesčio nemokėjimas, įpareigojimas nedirbti, atleidimas iš darbo) buvo aiškiai nustatyti kaip poveikio priemonės už tai, kad ji išsiuntė 2012 m. kovo 2 d. raštą. Kiti pažeidimai, dėl kurių skundėsi pareiškėja, buvo arba glaudžiai susiję su minėtomis priemonėmis (pvz., medicininiai patikrinimai ir įpareigojimas atlikti su darbo pareigomis nesusijusias užduotis), arba, atsižvelgiant į kontekstą, galėjo būti suprantami kaip reakcija į pareiškėjos veiklą Profesinėje sąjungoje (pvz., veiksmai, kurių buvo imtasi siekiant sukompromituoti jos, kaip Profesinės sąjungos valdybos pirmininkės, statusą arba daryti spaudimą kolegoms, bendravusiems su pareiškėja). Todėl buvo kišamasi į pareiškėjos laisvę jungtis į asociacijas.

Įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, EŽTT konstatavo, jog nacionaliniai teismai ne tik neatsižvelgė į tai, kad 2012 m. kovo 2 d. raštą parašė Profesinės sąjungos atstovas, bet ir analizuodami jo turinį neatkreipė dėmesio į Profesinės sąjungos kontekstą, o tai sutrukdė taikyti atitinkamus standartus ir tinkamai įvertinti susijusias faktines aplinkybes, todėl buvo padarytos prieštaringos išvados. Konstatuodami, kad pareiškėja paskleidė neteisingą informaciją ir nuomonę apie oro navigacijos saugą, nacionaliniai teismai išnagrinėjo teiginius dėl galimų pasekmių ir patikrino tik tai, ar tos galimos pasekmės jau įvyko. Jie rėmėsi dokumentais ir pareiškimais, kuriais buvo bendrai patvirtinta, kad oro eismas yra saugus ir kad skrydžių valdymo pareigūnai nekelia pavojaus oro navigacijos saugai, tačiau nepatikrino faktų, kuriais buvo grindžiamos šios išvados, ir neišnagrinėjo, ar tariami trūkumai iš tiesų egzistavo, t. y. nacionaliniai teismai nenustatė, ar skrydžių valdymo pareigūnų mokymai iš tiesų vyko neregistruojant viršvalandinio jų apmokymo darbo. EŽTT pabrėžė, jog 2012 m. kovo 2 d. rašte išdėstyti teiginiai nebuvo be faktinio pagrindo ir nereiškė nepagrįsto išpuolio prieš Bendrovės valdybą, jie buvo susiję su darbe kilusiomis problemomis ir buvo išsakyti siekiant teisėto tikslo (apsaugoti su darbu susijusius profesinės sąjungos narių interesus ir veiksmingą jų funkcijų vykdymą), neperžengiant

priimtinos kritikos ribų. Teismas atkreipė dėmesį, kad darbuotojo lojalumo darbdaviui pareiga negalima remtis siekiant atimti iš profesinių sąjungų ir jų atstovų pačią jų teisės ginti savo narių interesus esmę.

EŽTT taip pat pažymėjo, kad visuomenė, kaip Bendrovės (valstybinės įmonės) akcininkas, turėjo teisę būti informuota apie klausimus, susijusius su socialine ir ekonomine Bendrovės darbuotojų padėtimi bei darbuotojų gerove, ir galinčius turėti įtakos teikiamų paslaugų kokybei bei saugumui. Profesinės sąjungos 2012 m. kovo 2 d. rašte iškeltų klausimų nagrinėjimas buvo naudingas būtent darbdavio ir visuomenės interesams, kuriuos dar labiau sustiprino tai, kad rašte buvo aptariami galimi saugos ir sveikatos taisyklių pažeidimai aplinkoje, kurioje saugumas turėjo esminę reikšmę. Todėl Teismas darė išvadą, kad pareiškėjai taikytos poveikio priemonės nebuvo susijusios su teisėtu tikslu apsaugoti platesnės visuomenės teises ir laisves arba visuomenės saugumą. Be to, pareiškėjai kilusios pasekmės buvo itin griežtos ir akivaizdžiai nesuderinamos su teisėtos profesinių sąjungų veiklos vykdymu. Nacionaliniai teismai nepagrįstai ignoravo pareiškėjos, kaip Profesinės sąjungos atstovės, poziciją ir padarė ją asmeniškai atsakingą už Profesinės sąjungos sprendimą pranešti darbdavio savininkui apie jos narių skundus. Pareiškėjai pritaikytos priemonės buvo ypač griežtos, atsižvelgiant į sektorių, kuriame ji dirbo – Bendrovė buvo vienintelis civilinių skrydžių valdymo pareigūnų darbdavys Latvijoje, todėl pareiškėjos atleidimas iš darbo reiškė, kad jos, kaip skrydžių valdymo pareigūnės, karjera Latvijoje buvo nutraukta, o tai turėjo neabejotinų pasekmių jos asmeniniam ir profesiniam gyvenimui. EŽTT taip pat pažymėjo, jog pareiškėjai taikytos nepalankios sąlygos pačios savaime galėjo turėti atgrasanti poveikį Profesinės sąjungos nariams. Pareiškėjai kilusios pasekmės neatitiko griežto „neatidėliotino socialinio poreikio“ reikalavimo ir nebuvo proporcingos siekiamam teisėtam tikslui, todėl negalėjo būti laikomos būtinomis demokratinėje visuomenėje. Atitinkamai buvo pažeistas Konvencijos 11 straipsnis, taikomas atsižvelgiant į 10 straipsnį.

Teismas taip pat konstatavo, kad nagrinėjamu atveju visuomenės pašalinimas iš nacionalinių teismų procesų nebuvo būtinas siekiant apsaugoti Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje išvardytus viešuosius interesus, o nacionaliniai teismai neįvykdė savo procesinės pareigos atidžiai apsvarstyti tokios priemonės būtinumą. Nacionaliniai teismai nenurodė jokių pagrindų, atitinkančių Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje nustatytas išimtis, nepateikė jokie paaiškinimo, kaip pagrindai, kuriais jie rėmėsi, yra susiję su bylos aplinkybėmis. Vien tik nuorodos į „veiksmingesnį ir sėkmingesnį teisingumo vykdymą“ be išsamesnio paaiškinimo nepakanka, kad būtų galima pateisinti visuomenės dalyvavimo teismo procese draudimą. Be to, nacionaliniai teismai nenurodė, kad byla buvo susijusi su valstybės ar komercinėmis paslaptimis, todėl nuoroda į būtinybę išsaugoti tokią paslaptį, kaip pagrindas neįleisti visuomenės į teismo procesą, taip pat negalėjo būti laikoma pagrįsta. Byla buvo susijusi su klausimu, ar pareiškėja, kaip Profesinės sąjungos atstovė, galėjo būti nubausta už tai, kad išreiškė nuomonę, jog skrydžių valdymo pareigūnų įdarbinimo ir mokymo sąlygų trūkumai gali turėti įtakos skrydžių saugai ateityje. Byloje nebuvo pateikta informacijos, įrodančios, kad sprendžiant šį klausimą nacionaliniams teismams būtų reikėję vertinti slaptą informaciją apie skrydžių saugą, pateisinančią draudimą visuomenei dalyvauti teismo posėdyje. Be to, byloje buvo nagrinėjamas esminis profesinių sąjungų laisvės aspektas, ji ne tik buvo tiesiogiai susijusi su Profesine sąjunga, kuriai atstovavo pareiškėja, bet ir buvo labai svarbi kitoms profesinėms sąjungoms, kurios išreiškė savo susidomėjimą, prašydamos surengti viešą posėdį. Taigi dėl specifinio bylos dalyko pobūdžio viešosios kontrolės poreikis buvo ypač didelis. Nustatęs, kad nacionalinių teismų sprendimai nagrinėti aptariamą bylą uždaruose posėdžiuose nebuvo pakankamai pagrįsti, EŽTT darė išvadą, kad turimų priemonių, skirtų viešai paskelbti sprendimus (nagrinėjamu atveju su visais sprendimų tekstais visuomenė negalėjo susipažinti dėl to, kad byla buvo nagrinėjama uždaruose posėdžiuose, norėdami gauti nuasmenintų sprendimų kopijas asmenys turėjo pateikti motyvuotus prašymus, kuriuos spręsti palikta atitinkamo teismo pirmininko nuožiūrai, be to, ši galimybė pirmiausia buvo skirta patenkinti prašymus, pateiktus mokslinių tyrimų tikslais), nepakako reikalavimui, kad sprendimai būtų skelbiami viešai, įvykdyti. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies tikslas – užtikrinti, kad visuomenė kontroliuotų teismų veiklą, siekiant užtikrinti teisę į teisingą bylos nagrinėjimą – nebuvo pasiektas, nes visuomenei buvo neprieinami argumentai, galėję padėti suprasti, kodėl pareiškėjos skundai buvo atmesti. Neužtikrinus teisės į viešą bylos nagrinėjimą ir viešą sprendimų paskelbimą, buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis.

Išvada: nustatytas Konvencijos 6 ir 11 straipsnių pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: priteista 25 000 Eur turtinei ir neturtinei žalai, taip pat 11 562,28 Eur bylinėjimosi išlaidoms atlyginti.

[Prieiga internete](#)

MINTIES, SAŽINĖS IR RELIGIJOS LAISVĖ (9 straipsnis)**Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. birželio 7 d. sprendimas byloje
Teliatnikov prieš Lietuvą
(pareiškimo Nr. 51914/19, svarbos lygis – 3)**

Dėl alternatyvos Jehovos liudytojui atlikti kitokią nei karinę tarnybą nesudarymo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas – Lietuvos pilietis – buvo pakviestas atlikti privalomą pradinę karo tarnybą. Nors jis teigė išpažįstą Jehovos liudytojų tikėjimą ir netgi tapęs šios religijos, prieštaraujančios savo narių karinei tarnybai, dvasininku, jį nuo tarnybos atleisti atsisakyta, o prašymas vietoje jos paskirti kitokią (civilinio pobūdžio) tarnybą nebuvo išgirstas. Nacionaliniai teismai, sekdami Konstitucinio Teismo išaiškinimais, jog remdamasis savo įsitikinimais, praktikuojama religija ar tikėjimu, žmogus negali atsisakyti vykdyti Konstitucijoje įtvirtintų pareigų, *inter alia* piliečio pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, ar reikalauti jį nuo šių pareigų atleisti, pareiškėjo skundus atmetė.

Pareiškėjas, remdamasis Konvencijos 9 straipsniu (minties, sąžinės ir religijos laisve), kreipėsi į Teismą, nurodęs, kad nepaisant jo tikėjimo, jam nebuvo leista atsisakyti atlikti karo tarnybą ir nors jis niekada neatsisakė atlikti pilietinių pareigų, jam pagal Lietuvos teisę galimybė atlikti alternatyvią civilinę tarnybą sudaryta nebuvo.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas pirmiausia pažymėjo, kad nors apžvelgiamoje byloje pareiškėjas nebuvo nuteistas, pats pareiškėjo prašymo atleisti jį nuo tarnybos dėl jo įsitikinimų nepaisymas gali būti laikomas jo teisės į sąžinės ir religijos laisvę, saugomų Konvencijos 9 straipsnio, pažeidimu.

EŽTT pabrėžė, kad valstybės nustatyta privalomoji karo tarnyba užkrauna didelę naštą atskiriems piliečiams, todėl svarbu užtikrinti pusiausvyrą tarp poreikio pasidalinti karinės tarnybos naštą ir asmens sąžinės (įsitikinimų). Sistema, įpareigojanti piliečius atlikti pareigą, kuri potencialiai turi rimtų padarinių tiems asmenims, kurie atsisako tarnauti kariuomenėje dėl įsitikinimų, neatsižvelgdama į individo sąžinę ir įsitikinimus, tokios pusiausvyros užtikrinti negali.

Teismas pažymėjo, kad pareiškėjas siekė būti atleistas nuo privalomos karinės tarnybos ne dėl asmeninės naudos ar patogumo, bet remdamasis savo nuoširdžiais religiniais įsitikinimais, kuriuos atskleidė kompetentingoms institucijoms. Teismui nekilo abejonių, kad šiuo atveju pareiškėjo priešinimasis karinei tarnybai yra grįstas rimtu ir niekaip kitaip neįveikiamu konfliktu, kylančiu tarp pareigos atlikti tarnybą kariuomenėje ir asmens sąžinės ar jo nuoširdaus religinio ar kitokio įsitikinimo, kuris yra pakankamai rimtas, įtikinamas ir neginčijamas, kad jam būtų taikomos Konvencijos 9 straipsnio garantijos. Nacionaliniams teismams tinkamai neįvertinus, ar iš tiesų buvo svarbių priešasčių neatleisti pareiškėjo nuo karinės tarnybos, asmenų konstitucinė prievolė valstybei tebuvo nuosekliai pozicijuota aukščiau už teisę į religinę laisvę. EŽTT konstatavo, kad nacionalinėms šaukimo į karo tarnybą institucijoms nepavyko pasiekti pusiausvyros tarp visos visuomenės ir tokios tarnybos atsisakančių šaukiamųjų, pasiruošusių pasitarnauti jai kitais būdais, interesų. Tačiau Teismas pripažino, kad valstybėms turi būti leidžiama nustatyti procedūras, reikalingas įvertinti konkretaus asmens įsitikinimų rimtumą, kad nebūtų piktnaudžiaujama galimybe neatlikti privalomos karinės tarnybos.

Teismas taip pat nurodė, kad alternatyviosios (karinei) tarnybos opcija nebuvo reali – nors Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad darbas, atliekamas tokių alternatyvių nacionalinės gynybos sistemos prievolinkų, yra civilinės prigimties, tai nedaro esminio skirtumo, kadangi jie vis tiek priklauso kariuomenės struktūrai, o tokie šauktiniai vadinti karo prievolinkais. Valstybės turėtų sukurti alternatyvas, nepatenkančias į karinės vadovybės struktūras. Valstybė pripažinta pažeidusi Konvencijos 9 straipsnį elgesiu, kuris nebuvo būtinas demokratinėje visuomenėje.

Išvada: nustatytas Konvencijos 9 straipsnio pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: pareiškėjui priteista 3 000 Eur patirtoms išlaidoms atlyginti.

[Prieiga internete](#)

DIKSRIMINACIJOS UŽDRAUDIMAS (14 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 31 d. sprendimas byloje

Arnar Helgi Lárusson prieš Islandiją

(pareiškimo Nr. 23077/19, svarbos lygis – 2)

Dėl diskriminacijos, nesudarant galimybių neįgaliajam vežimėliu patekti į du viešuosius pastatus

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas po nelaimingo atsitikimo tapo paralyžiuotas ir naudojami neįgaliojo vežimėliu. Nacionaliniuose teismuose jis nesėkmingai ginčijo prieinamumo neįgaliojo vežimėliu trūkumą dviejuose savivaldybės valdomuose pastatuose, kuriuose yra meno ir kultūros centrai. Pareiškėjas siekė, kad būtų priimtas sprendimas, pagal kurį atsakovai (savivaldybė, kurioje gyvena pareiškėjas, ir kontroliuojančioji bendrovė, kuriai priklausė vienas iš pastatų) keliais konkrečiais būdais turėtų pareigą pagerinti patekimą į du pastatus. Be to, pareiškėjas siekė, kad atsakovai būtų įpareigoti jam sumokėti apie 7 300 eurų neturtinės žalos, patirtos dėl prieigos trūkumo, atlyginimo.

Pareiškėjas, jo skundo netenkinus nacionaliniuose teismuose, kreipėsi į Teismą, teigdamas, jog buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis kartu su 8 straipsniu.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes (pirmasis pareiškėjo nurodytas pastatas buvo pagrindinis meno ir kultūros centras, antrasis pastatas buvo visuomeninis pastatas, kurio salė galėjo būti išnuomota renginiams; prieigos prie pirmojo pastato nebuvimas sutrukdė pareiškėjui dalyvauti didelėje jo bendruomenės siūlomos kultūrinės veiklos dalyje, o prieigos prie antrojo pastato nebuvimas trukdė jam dalyvauti gimtadienio vakarėliuose ir kituose socialiniuose renginiuose su savo vaikais) įvertino, kad nagrinėtas ginčo dalykas galėjo turėti įtakos pareiškėjo teisei į asmeninį tobulėjimą ir teisei užmegzti bei plėtoti santykius su kitais žmonėmis ir išoriniu pasauliu. Vadinas, šis klausimas pateko į „privataus gyvenimo“ sritį, kaip apibrėžta Konvencijos 8 straipsnyje. Iš to išplaukė Konvencijos 14 straipsnio kartu su 8 straipsniu taikymas.

Ankstesnėse bylose dėl žmonių su negalia teisių Teismas, remdamasis Jungtinių Tautų neįgalųjų teisių konvencija (toliau – NTK), nusprendė, kad šios konvencijos 14 straipsnis turi būti skaitomas atsižvelgiant į visos konvencijos reikalavimus, o dalis „tinkamas sąlygų pritaikymas“ – suprantama kaip „būtinai ir tinkami pakeitimai ir pritaikymas, dėl kurių nepatiriama neproporcinga ar nepagrįsta našta ir kurių reikia konkrečiu atveju“, kurių žmonės su negalia turi teisę tikėtis, kad būtų užtikrinta galimybė „naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis lygiai su kitais asmenimis ar galimybę įgyvendinti šias teises ir laisves“ (NTK 2 str.). Toks tinkamas sąlygų pritaikymas padeda ištaisyti faktines nelygybes, kurios yra nepateisinamos ir prilygsta diskriminacijai. Tai vienodai galioja ir neįgalųjų dalyvavimui socialiniame ir kultūriniame gyvenime. Šiuo atžvilgiu NTK 30 straipsnyje buvo aiškiai reikalaujama, kad valstybės, šios Konvencijos Šalys, garantuotų neįgaliesiems galimybę vienodai su kitais asmenimis dalyvauti kultūriniame gyvenime.

Ši byla buvo nagrinėta atsižvelgiant į tai, ar nacionalinės valdžios institucijos įvykdė savo pozityvią pareigą imtis atitinkamų priemonių, kad pareiškėjas, kurio judumas buvo sutrikdytas dėl negalios, galėtų lygiomis teisėmis su kitais asmenimis įgyvendinti savo teisę į privatų gyvenimą. Šiam vertinimui ir atsižvelgiant į bylos faktus taikytas testas apsiribojo tyrimu, ar valstybė padarė „būtinų ir tinkamų pakeitimų ir patikslinimų“, aprūpindama pritaikymu ir palengvinimu neįgaliosius, tokius kaip pareiškėjas, kartu neužkraunant valstybei „neproporcingos ar nepagrįstos naštos“.

Atsižvelgdamas į išsamumo stokojantį nacionalinių teismų konkuruojančių interesų įvertinimą bei didelę valstybės vertinimo laisvę, Teismas vis dėlto nebuvo įsitikinęs, kad tai, jog nebuvo galimybės patekti į aptariamus pastatus, lėmė diskriminacinį valstybės požiūrį ir kad tokiu būdu nebuvo imtasi priemonių

faktinėms nelygybėms ištaisyti, siekiant užtikrinti, jog pareiškėjas lygiai su kitais asmenimis galėtų įgyvendinti savo teisę į privatų gyvenimą.

Teismas pažymėjo, kad, vadovaujantis 2011 m. Parlamento nutarimu buvo dedamos didelės pastangos siekiant pagerinti viešųjų pastatų ir viešąsias funkcijas atliekančių pastatų prieinamumą savivaldybėje. Spręsdama dėl šių patobulinimų savivaldybė prioritetą skyrė švietimo ir sporto objektų prieinamumo gerinimui, kas įvertinta kaip pagrįsta prioritetų nustatymo strategija. Tolesnis prieinamumo patobulinimas atskleidė bendrą valstybės įsipareigojimą siekti laipsniško visuotinės prieigos realizavimo, remiantis aktualiais tarptautiniais įsipareigojimais. Šios bylos aplinkybėmis, nustačius valstybei reikalavimą imtis papildomų priemonių, jai būtų užkraunama „neproporcinga ar nepagrįsta našta“, atsižvelgiant į jos pozityvias pareigas, nustatytas Teismo praktikoje deramai aprūpinti pareiškėją. Todėl įvertinta, kad valstybė ir savivaldybė ėmėsi svarbių priemonių, kad įvertintų ir patenkintų prieinamumo visuomeniniuose pastatuose poreikius, neviršydama turimo biudžeto ir atsižvelgdama į aptariamų pastatų kultūros paveldo apsaugą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir atsižvelgiant į jau taikytas priemones, Teismas konstatavo, kad pareiškėjas nebuvo diskriminuojamas naudodamasis teise į privataus gyvenimo gerbimą.

Išvada: nenustatytas Konvencijos 14 straipsnio kartu su 8 straipsniu pažeidimas (6 balsai prieš 1).

Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)

**Europos Žmogaus Teisių Teismo didžiosios kolegijos 2022 m. birželio 9 d. sprendimas byloje
Savickis ir kiti prieš Latviją
(pareiškimo Nr. 49270/11, svarbos lygis – svarbiausios bylos)**

Dėl labai svarbių priežasčių, dėl kurių apskaičiuojant valstybines pensijas Latvijoje nuolat gyvenantiems ne piliečiams, priešingai nei Latvijos piliečiams, neįtraukiami kitose buvusios SSRS valstybėse sukaupti darbo stažo laikotarpiai

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai gimė skirtingose Sovietų Sąjungos teritorijose ir atvyko į Latviją vėliau, kai ji buvo viena iš Sovietų Sąjungos Socialistinių Respublikų (toliau – SSRS). Po Latvijos nepriklausomybės atkūrimo pareiškėjai tapo „nuolat gyvenančiais ne piliečiais“. Pagal 1996 m. Valstybinių pensijų įstatymo pereinamojo laikotarpio nuostatų 1 dalį, pareiškėjams išėjus į pensiją, apskaičiuojant jų pensijas, pareiškėjų sovietmečiu ne Latvijoje išdirbti metai nebuvo įskaičiuojami į bendrą darbo stažo laikotarpį. Priešingai, Latvijos pilietybę turintiems asmenims pensijos buvo skiriamos pagal bet kurioje buvusios SSRS vietoje atliktą darbą.

EŽTT 2009 m. vasario 18 d. sprendime *Andrejeva prieš Latviją* nustatė, kad toks skirtingas požiūris yra 14 straipsnio pažeidimas kartu su Protokolo Nr. 1 1 straipsniu. Po šio sprendimo keli pareiškėjai pateikė prašymus perskaičiuoti jų pensijas, tačiau jų prašymai buvo atmesti.

Galiausiai visi penki pareiškėjai kreipėsi į Latvijos Konstitucinį Teismą, teigdami, kad Valstybinių pensijų įstatymas nesuderinamas su diskriminacijos draudimu. Konstitucinis Teismas 2011 m. vasario 17 d. sprendime ginčijamą nuostatą pripažino suderinama su Konstitucija ir Konvencija. Konstitucinis Teismas pripažino, kad įstatymų leidėjas Latvijos piliečiams ir „nepiliečiams“ nustatė skirtingus principus ir kad šios dvi grupės buvo vertinamos skirtingai apskaičiuojant bendrą darbo laikotarpį. Tačiau Konstitucinis Teismas aiškiai atskyrė *Andrejeva prieš Latviją* ir nagrinėtą bylą, nes M. Andrejeva ginčytais laikotarpiais gyveno Latvijos teritorijoje. Priešingai, pareiškėjai įvairius laikotarpius dirbo ne Latvijos teritorijoje ir negalėjo įgyti teisinių ryšių su Latvija. Išnagrinėjęs *inter alia* valstybės tęstinumo klausimą ir pažymėjęs, kad Latvija nėra Sovietų Sąjungos teisių ir pareigų perėmėja, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad šis skirtumas turi objektyvų ir pagrįstą pagrindą.

Pareiškėjų prašymų netenkinus nacionaliniuose teismuose, jie kreipėsi į EŽTT, teigdami, jog buvo pažeistas Konvencijos 14 straipsnis kartu su Protokolo Nr. 1 1 straipsniu.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas nenustatė jokie pagrindo nukrypti nuo reikšmingų išvadų, padarytų byloje *Andrejeva prieš Latvija*, būtent kad Konvencijos 14 straipsnis kartu su Protokolo Nr. 1 1 straipsniu taikomas ir pilietybė ar, kaip pareiškėjų atveju, Latvijos pilietybės neturėjimas, buvo vienintelis skirtingas kriterijus, nagrinėjant skundus. Atitinkamai nustatant valstybės diskrecijos apimtį, turėjo būti nurodytos labai svarbios priežastys, pateisinančios skirtingą požiūrį tokiose bylose, tačiau atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes. Be to, galima vertinti, kad pareiškėjai buvo atitinkamai panašioje situacijoje kaip asmenys, turintys tą pačią darbo istoriją, bet turintys Latvijos pilietybę.

Teismas pažymėjo, kad ginčijamu skirtingu požiūriu, kaip nusprendė Konstitucinis Teismas, buvo siekiama dviejų teisėtų tikslų. Pirmasis ir svarbiausias buvo valstybės konstitucinio tapatumo išsaugojimas, įgyvendinant valstybės tęstinumo doktriną. Pagal šią doktriną Latvija (kaip ir Lietuva bei Estija) nuo 1940 m. buvo buvusios Sovietų Sąjungos agresijos, neteisėtos okupacijos ir aneksijos auka. Taigi ji nebuvo SSRS įpėdinė; ji išlaikė valstybingumą, kuris egzistavo, kai jos nepriklausomybė buvo *de facto* prarasta 1940 m. dėl akivaizdaus tarptautinės teisės pažeidimo, bet vis dėlto išliko *de jure* per visą Šaltojo karo laikotarpį. Pagrindiniai šios doktrinos argumentai lėmė ginčijamos senatvės pensijų sistemos sukūrimą po Latvijos nepriklausomybės atkūrimo. Teismas pripažino, kad šiame kontekste buvo siekiama išvengti neteisėtos šalies okupacijos ir aneksijos laikotarpiu vykdytos imigracijos politikos pasekmių aprobavimo atgaline data. Šiame specifiniame istoriniame kontekste toks tikslas, kurio siekė Latvijos įstatymų leidėjas kurdamas senatvės pensijų sistemą, atitiko pastangas atkurti tautos gyvenimą po nepriklausomybės atkūrimo. Antrasis tikslas, kaip Teismas nustatė byloje *Andrejeva prieš Latvija*, buvo šalies ekonominės sistemos apsauga.

Esminis klausimas šioje byloje buvo, ar Latvijos siekiami teisėti tikslai gali pateisinti skirtumą tarp asmenų, turinčių Latvijos pilietybę, ir asmenų, turinčių „nuolat gyvenančių ne piliečių“ statusą, ir ar toks skirtingas požiūris buvo pakankamai pateisinamas, atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes. Taigi Teismas turėjo nustatyti, ar šioje byloje yra svarių priežasčių, ypač atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo 2011 m. vasario 17 d. sprendime pateiktus motyvus, nukrypti nuo *Andrejeva prieš Latvija* byloje padarytų išvadų.

Teismas pažymėjo, kad valstybė, patyrusi neteisėtą okupaciją ir vėlesnę aneksiją, neprivalėjo prisiimti viešosios teisės įsipareigojimų, kuriuos prisiėmė neteisėtai įsteigtos okupacinės ar aneksuojančios valdžios institucijos. Taigi Latvija nebuvo nei automatiškai saistoma tokių įsipareigojimų, pagrįstų sovietiniu laikotarpiu, nei įpareigota prisiimti įsipareigojimus, kylančius iš okupuojančios ar aneksuojančios valstybės įsipareigojimų. Tačiau 1996 m. įvedusi profesinių pensijų sistemą, leidžiančią už jos teritorijos ribų sukauptus darbo laikotarpius įskaityti į Latvijos piliečių pensiją, ji buvo įpareigota nuo tos dienos, kai Latvijoje įsigaliojo Konvencija (tai yra 1997 m. birželio 27 d.), laikytis Konvencijos 14 straipsnio, taikomo kartu su Protokolo Nr. 1 1 straipsniu.

Teismas pirmiausia nustatė, kad šios bylos aplinkybėms taikoma didelė vertinimo laisvė:

- Teismas jau anksčiau pripažino, kad gali būti pagrįstų priežasčių skirti specialų režimą tiems, kurių ryšys su šalimi atsirado nuo gimimo joje arba kurie kitaip buvo susiję su šalimi. Šiuo atveju specialų „nuolat gyvenančių ne piliečių“ statusą Latvijos įstatymų leidėjas sukūrė po Latvijos nepriklausomybės atkūrimo, siekdamas išspręsti situacijos, susidariusios dėl okupacijos ir vėlesnės aneksijos, pažeidžiant tarptautinę teisę, padarinius.

- Šiuo atveju reikėjo atsižvelgti į konkrečią ginčijamos priemonės taikymo sritį ir kontekstą. Ši byla buvo susijusi su ankstesniais darbo laikotarpiais, įgytais už valstybės ribų prieš įvedant profesinių pensijų sistemą. Teismas savo praktikoje yra pripažinęs skirtingą požiūrį į pilietybę dėl priežasčių, susijusių su data, nuo kurios pareiškėjai užmezgė ryšius su valstybe.

- Latvijos įstatymų leidėjo pasirinkimai, nustatant darbo santykiais pagrįstą senatvės pensijų sistemą ir teisės į ją kriterijus, buvo tiesiogiai susiję su konkrečiomis istorinėmis ir demografinėmis Latvijos padėties atitinkamu metu aplinkybėmis, taip pat su apribojimais, suponuotais tuo metu dominavusių didelių ekonominių sunkumų. Teismas jau buvo pripažinęs plačios vertinimo laisvės poreikį, kai vyksta tokie esminiai šalies santvarkos pokyčiai, kaip perėjimas nuo totalitarinio režimo prie demokratinės valdymo formos ir valstybės politinės, teisinės ir ekonominės struktūros reforma, reiškiniai, kurie neišvengiamai susiję su didelio masto ekonominių ir socialinių teisės aktų priėmimu.

- Vertinimo laisvė taip pat gali priklausyti nuo to, ar dėl ginčijamos priemonės buvo prarasti individualūs įnašai. Galiausiai svarbu, ar dėl teisės į išmoką neturėjimo atitinkamas asmuo neteko socialinės apsaugos.

Teismas atliko proporcingumo vertinimą, atsižvelgdamas į plačią šioje byloje taikomą vertinimo laisvę.

Pirma, Teismas vertino, kad ginčijamo skirtingo požiūrio pagrindas, kuris buvo įtvirtintas Latvijos įstatymų leidėjo nustatytoje profesinių pensijų sistemos pereinamojo laikotarpio nuostatose, buvo tiesiogiai susijęs su pagrindiniu Latvijos Konstitucinio Teismo nurodytu tikslu. Taigi lengvatinis režimas, suteiktas asmenims, turintiems Latvijos pilietybę, atsižvelgiant į ankstesnius darbo už Latvijos ribų laikotarpius, atitiko šį teisėtą tikslą.

Antra, statusas „nuolat gyvenantys ne piliečiai“ buvo sukurtas kaip laikina priemonė, kad suinteresuoti asmenys galėtų gauti Latvijos pilietybę arba pasirinkti kitą valstybę ir su ja užmegzti teisinius ryšius. Iš bylos medžiagos nebuvo matyti, kad kuris nors iš pareiškėjų būtų kada nors bandęs gauti pilietybę arba kad būtų tai daręs, tačiau būtų susidūręs su kliūtimis. Natūralizacija priklausė nuo tam tikrų sąlygų įvykdymo ir galėjo reikalauti tam tikrų pastangų. Tačiau tai nepakeitė fakto, kad teisinio statuso klausimas, būtent pasirinkimas tarp likti „nuolat gyvenančiu ne piliečiu“ ir įgyti pilietybę, iš esmės buvo asmeninio siekio, o ne nekintamos situacijos klausimas, ypač atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjai turėjo pakankamai laiko pasinaudoti šia galimybe.

Trečia, nevienodas požiūris buvo susijęs tik su ankstesniais darbo laikotarpiais, buvusiais prieš įvedant nagrinėtą pensijų sistemą. Latvijos teisės aktų leidėjo pasirinkimai nustatyti teisės į išmokas pagal darbo santykiais pagrįstą senatvės pensijų sistemą kriterijus buvo tiesiogiai susiję su konkrečiomis istorinėmis, ekonominėmis ir demografinėmis aplinkybėmis, ypač penkiais dešimtmečiais neteisėtos okupacijos ir aneksijos. Priešingai nei *Andrejeva prieš Latviją* bylos atveju, skirtingas požiūris buvo taikomas tik tais darbo laikotarpiais, kuriuos pareiškėjai dirbo ne Latvijoje, prieš jiems apsigyvenant Latvijoje arba dar prieš tai, kai jie susiejo su ta šalimi.

Ketvirta, ginčijamas skirtingas požiūris nebuvo susijęs nei su pareiškėjų teise į bazines pensijos išmokas, suteiktas pagal Latvijos įstatymus, neatsižvelgiant į asmens darbo stažą, nei su jokia išmokų, pagrįstų finansiniais įnašais atitinkamu darbo laikotarpiu, atėmimu ar kitokiu praradimu.

Galiausiai, ypač atsižvelgiant į antrąjį teisėtą tikslą (ekonominės sistemos apsaugą), nagrinėta Latvijos profesinių pensijų sistema buvo pagrįsta socialinio draudimo įmokomis ir veikė pagal solidarumo principą, t. y. surinktos įmokos buvo panaudotos einamosioms pensijų išmokoms, kurios vienu metu mokamos visiems pensijų gavėjams, finansuoti. Taigi tinkamų darbo laikotarpių apimtį nustatymas neišvengiamai turėjo įtakos išmokų dydžiui ir joms finansuoti reikalingoms įmokoms. Tokio tipo kompromisai socialinės gerovės sistemose paprastai reikalavo didelės vertinimo laisvės.

Apibendrinant, atsižvelgiant į visas pirmiau nurodytas aplinkybes ir atitinkamą vertinimo laisvę, ginčytas skirtingas požiūris atitiko siekiamus teisėtus tikslus, o Latvijos valdžios institucijų nurodytos priežastys gali būti laikomos labai svarbiomis. Atitinkamai, valstybė neviršijo savo vertinimo laisvės ribos pareiškėjų atžvilgiu ir Teismas turėjo padaryti kitokią išvadą nei byloje *Andrejeva prieš Latviją*.

Išvada: nenustatytas Konvencijos 14 straipsnio kartu su Protokolo Nr. 1 1 straipsniu pažeidimas (10 balsų prieš 7).

Pateikta sutampanti nuomonė ir atskirosios nuomonės.

[Prieiga internete](#)

NUOSAVYBĖS APSAUGA (Protokolo Nr. 1 1 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 15 d. sprendimas byloje

Povilonis prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 81624/17, svarbos lygis – 3)

Dėl aplinkybės, kad pastatą pareiškėjas įsigijo kito asmens interesais, kai keliamas klausimas dėl teisės į nuosavybę galimo pažeidimo šio pastato priverstinio nugriovimo atveju šalinant savavališkos statybos padarinius

Faktinės aplinkybės

Nustatyta, kad 2009 m. R. B. iš privačių asmenų įsigijo Vijūnėlės parke (Druskininkai) buvusį valčių nuomos punktą, pastatytą ant valstybinės žemės. Šis žemės sklypas 2010 m. buvo išnuomotas R. B. ir tais pačiais metais punktas sudegė.

2011 m. patvirtintas detalusis planas, kuriuo prie minėto sklypo buvo prijungtas greta esantis valstybinės žemės sklypas ir pakeista žemės naudojimo paskirtis iš rekreacinės į gyvenamąją (gyvenamųjų namų statybos). 2012 m. Nacionalinė žemės tarnyba 18-ai metų išnuomojo naujai suformuotą žemės sklypą R. B. Tais pačiais metais Druskininkų savivaldybės administracija išdavė leidimą nugriauti valčių nuomos punktą. 2013 m. pabaigoje savivaldybė išdavė R. B. statybos leidimą statyti gyvenamosios paskirties pastatą (namą).

Pareiškėjas ir jo sutuoktinė 2014 m. pradžioje nusipirko nebaigtą statyti gyvenamosios paskirties pastatą, taip pat sudarė naują valstybinės žemės nuomos sutartį bei iš savivaldybės administracijos gavo statybos leidimą tęsti pradėtas statybas.

2014 m. prokuroras, ginantis viešąjį interesą, kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti minėtą detalųjį planą ir pagal jį išduotus statybos leidimus.

2015 m. priimtu sprendimu Vilniaus miesto apylinkės teismas atmetė prokuroro pareiškimą. Tačiau apeliacinį skundą nagrinėjęs teismas 2016 m. pabaigoje priimtu sprendimu panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą bei minėtą detalųjį planą pripažino prieštaraujančiu aukštesnės teisinės galios teritorijų planavimo dokumentams bei teisės aktų reikalavimams. Atitinkamai apeliacinės instancijos teismas panaikino tarp R. B. ir pareiškėjo bei jo sutuoktinės sudarytą ginčo pastato pirkimo–pardavimo sutartį ir išduotus statybos leidimus, taip pat įpareigojo pareiškėją per šešis mėnesius nugriauti pastatytus statinius. Kasacinį skundą nagrinėjęs Aukščiausiasis Teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Inicijuodamas atskirą procesą bendrosios kompetencijos teismuose pareiškėjas nesėkmingai siekė pakeisti savavališkos statybos padarinių šalinimo būdą, t. y. kad ginčo pastatas nebūtų nugriautas, bet būtų sudaryta galimybė jį perstatyti taip, kad jis atitiktų teisės aktų reikalavimus.

Tuo pačiu metu pareiškėjas kreipėsi ir į Regionų apygardos administracinį teismą su prašymu priteisti turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą iš valstybės ir Druskininkų savivaldybės. Šis teismas pripažino neteisėtus valdžios institucijų veiksmus priimant sprendimus, sudariusius prielaidas ginčo statybai bei pareiškėjo teisę į dėl tokių veiksmų atsiradusios žalos atlyginimą. Nepaisant to, Regionų apygardos administracinis teismas atsisakė tenkinti pareiškėjo prašymą konstatavęs, kad ginčo pastatas dar nebuvo nugriautas ir žala nepatirta.

2020 m. ginčo pastatas buvo nugriautas ir pareiškėjas informavo Teismą, kad dėl to jis patyrė 599 613 Eur išlaidų, kurias sudarė 456 722 Eur statybos ir 142 891 Eur griovimo išlaidos. Vyriausybės atstovas akcentavo, kad pareiškėjas neinicijavo jokių procedūrų nacionaliniuose teismuose, siekdamas šių išlaidų atlyginimo.

Pareiškėjas Teismui pateiktame pareiškime kaltino Lietuvą pažeidus jo teisę netrukdomai naudotis jo nuosavybe (Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 str. „Nuosavybės apsauga“) dėl jam priklausiusio ginčo pastato nugriovimo jo paties sąskaita.

Vyriausybės atstovas Teismui, be kita ko, pateikė informaciją, kad buvo pradėtas su aptariamomis statybomis susijęs ikiteisminis tyrimas dėl galimo papirkimo ir prekybos poveikiu, o įtarimai buvo pareikšti keliems asmenims, įskaitant pareiškėją. Nurodyta ir tai, kad pastarasis apklausoje, atliktose dalyvaujant jo advokato, be kita ko, paliudijo, kad: ginčo pastatą jis (pareiškėjas) įsigijo Druskininkų mero R. M. prašymu, tikslu jį (pastatą) vėliau perleisti pastarajam, kuris ir planavo ateityje šį namą naudoti kaip savo gyvenamąjį būstą; namo vidinė apdaila buvo atliekama pagal R. M. pageidavimus ir nurodymus; tiek pareiškėjas, tiek R. M. turėjo namo raktus); R. M. pageidavimu pareiškėjas ir jo sutuoktinė surašė testamentą, pagal kurį jų mirties atveju ginčo pastatas pereitų trečiajam asmeniui L. P., kurį nurodė R. M.; teisminių ginčų metu R. M. supažindino su A. K., kuris teismuose atstovavo Druskininkų savivaldybę ir su kuriuo pareiškėjas sudarė nuolat bendrauti vykstant ginčams; A. K. parinko advokatų kontorą, su kuria pareiškėjas sudarė atstovavimo (teisinių paslaugų) sutartį, tačiau su jį atstovavusiais teisininkais nebendravo, apie bylą eigą jį informuodavo A. K.; bylinėjimosi išlaidas pareiškėjas ir R. M. dengė lygiomis dalimis bei sudarė, kad pareiškėjas dalį šių išlaidų įtrauks į namo pardavimo kainą.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad savo pareiškime pareiškėjas konkrečiai nurodė, jog nacionalinių teismų sprendimai, kuriais jis buvo įpareigotas nugriauti ginčo pastatą, suvaržė jo teisę naudotis

šiuo pastatu kaip „savo nuosavybe“, t. y., kad ginčo pastatas buvo numatytas kaip jam pačiam naudotis skirtas nuosavybės objektas.

Šiuo aspektu Teismas nurodė negalintis ignoruoti jam pateiktos ikiteisminio tyrimo metu surinktos informacijos, pagal kurią, priešingai nei Teismui nurodė pareiškėjas, jis (pareiškėjas) ikiteisminio tyrimo metu nurodė, kad niekada neketino ginčo pastato įsigyti tikslu išlaikyti jį savo nuosavybėje ar naudoti kaip savo – iš pat pradžių buvo sudarytas apsimestinis (netikras) sandoris, siekiant paslėpti būtent R. M. ketinimą ilgalaikėje perspektyvoje įsigyti ginčo pastatą.

Teismas vertino, kad pareiškėjo ikiteisminio tyrimo metu nurodyta įvykių versija akivaizdžiai skyrėsi nuo pareiškime išdėstytų reikšmingų faktinių aplinkybių, o tai leido rimtai abejoti Teismui pateiktų duomenų tikslumu ir patikimumu. Be to, aptariamai ikiteisminio tyrimo duomenys parodo pareiškėjo nerūpestingumą (aplandumą) komunikuojant su Teismu nurodant ginčo pastatą kaip savo nuosavybę, kai visos ūkinės operacijos tebuvo „verslo planas“. Akivaizdu, kad pareiškėjo apsisprendimas nutylėti apie tokį „verslo planą“ teikiant pareiškimą, lėmė, kad Teismui buvo pateikta neišsami ir todėl klaidinanti informacija. Kai Teismui tapo žinoma apie pareiškėjo ikiteisminio tyrimo metu duotus parodymus, jis (pareiškėjas) nepateikė jokių įtikinamų paaiškinimų, siekdamas aptariamus faktus paneigti.

Tokiomis aplinkybėmis nusprendęs, kad pareiškėjo kreipiamasis nebuvo suderinamas su Konvencijos 34 straipsnyje numatytos teisės pateikti pareiškimą paskirtimi ir tikslais, Teismas šį pareiškimą pripažino nepriimtiniu.

[Prieiga internete](#)

TEISĖ Į LAISVUS RINKIMUS (Protokolo Nr. 1 3 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. balandžio 8 d. konsultacinė išvada

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymu

(Prašymas Nr. P16-2020-002, svarbos lygis – svarbiausios bylos)

Dėl draudimo kandidatuoti rinkimuose, asmenį pašalinus iš pareigų apkaltos proceso tvarka, proporcingumo vertinimo

Faktinės aplinkybės

2020 m. rugsėjo 17 d. raštu, išsiųstu EŽTT registratoriui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, remdamasis Konvencijos 16 protokolo 1 straipsniu, paprašė Teismo pateikti konsultacinę išvadą dėl šių klausimų:

1. Ar Susitariančioji Šalis peržengia Konvencijos Protokolo Nr. 1 3 straipsniu jai suteiktą vertinimo laisvę, jei neužtikrina nacionalinės teisės suderinamumo su tarptautiniais įsipareigojimais, kylančiais iš Konvencijos Protokolo Nr. 1 3 straipsnio nuostatų, dėl kurių asmuo, pašalintas iš Seimo nario pareigų apkaltos proceso tvarka, šešerius metus negali įgyvendinti savo „pasyviosios“ rinkimų teisės?

Teigiamo atsakymo atveju, ar tokia situacija galėtų būti pateisinama esamų aplinkybių sudėtingumu, tiesiogiai susijusiu su galimybe teisėkūros institucijai suderinti nacionalines konstitucinio lygmens nuostatas su tarptautiniais įsipareigojimais?

2. Kokie yra Konvencijos Protokolo Nr. 1 3 straipsnyje numatyti reikalavimai ir kriterijai, nuo kurių priklauso proporcingumo principo taikymo apimtis ir į kuriuos nacionalinis teismas turėtų atsižvelgti ir patikrinti, ar jų laikomasi nagrinėjamoje situacijoje?

Ar tokioje situacijoje, vertinant draudimo, ribojančio naudojimąsi Konvencijos Protokolo Nr. 1 3 straipsnyje numatytomis teisėmis, proporcingumą, lemiamą reikšmę turėtų turėti ne tik termino nustatymas, bet ir kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybės, susijusios su pareigų, iš kurių asmuo buvo nušalintas, pobūdžiu ir veiksmu, dėl kurio buvo pareikšta apkalta, pobūdžiu?

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas šioje byloje pažymėjo, jog vertinant tokios bendrojo pobūdžio priemonės, kuria apribojamas naudojimasis Protokolo Nr. 1 3 straipsnyje numatytais teisėmis, proporcingumą, lemiamą reikšmę turi būti teikiama termino nustatymui ir galimybei peržiūrėti tokią priemonę. Tokios galimybės reikalingumas susijęs su tuo, kad vertinant šį klausimą būtina atsižvelgti į atitinkamos valstybės istorinį ir politinį kontekstą; kadangi toks kontekstas gali kisti, bent jau galimo rinkėjų supratimo apie aplinkybes, lėmusias tokio bendrojo pobūdžio apribojimo nustatymą, aspektu, pradinis apribojimo pagrindimas bėgant laikui gali silpnėti.

Pagal Konvencijos Protokolo Nr. 1 3 straipsnį valstybės, reguliuodamos teisę kandidatuoti rinkimuose, turi plačią nuožiūros laisvę. Visų pirma jos turi didelę laisvę savo konstitucinėje santvarkoje nustatyti taisykles, reglamentuojančias parlamentarų statusą, o kriterijai gali skirtis atsižvelgiant į kiekvienai valstybei būdingus istorinius ir politinius veiksnius. Tačiau tos taisyklės neturėtų būti tokios, kad neleistų kai kuriems asmenims ar asmenų grupėms dalyvauti šalies politiniame gyvenime ir rinkti įstatymų leidžiamąsias institucijas. Be to, net jeigu teisėtai sumetimais galima pateisinti teisės kandidatuoti rinkimuose apribojimus, tokie apribojimai gali tapti nesuderinami su Protokolo Nr. 1 3 straipsniu, jeigu jie taikomi praėjus daug laiko po to, kai grėsmė demokratijai, kuri pateisino ankstesnį jų taikymą, tapo nebeaktuali, atsižvelgiant į didesnę atitinkamos šalies stabilumą, pavyzdžiui, dėl jos visiškos integracijos į Europą. Teismas taip pat pripažino, kad bėgant laikui bendrus rinkimų teisių apribojimus tampa sunkiau pateisinti, todėl ribojančios priemonės turi būti individualizuotos. Taigi valstybių turima nuožiūros laisvė šioje srityje nėra neribota, todėl Teismas paskutinėje instancijoje turi nustatyti, ar buvo laikomasi Protokolo Nr. 1 3 straipsnio reikalavimų.

Iš to išplaukia, kad nuoroda į tai, kokią reikšmę reikia teikti termino buvimui ir galimybei peržiūrėti atitinkamą draudimą, nebūtinai turi būti suprantama kaip reikalavimas, kad šie du elementai būtų derinami. Joje taip pat nenurodoma, ar konkrečioje byloje taikytinas terminas turėtų būti nustatomas abstrakčiai, ar kiekvienu konkrečiu atveju atskirai. Galiausiai svarbu, kad aptariamas draudimas išliktų proporcingas, kaip nurodyta sprendime *Pakso* byloje. Tai galima pasiekti taikant atitinkamą teisinę sistemą arba teisminę tokio draudimo, taikomo atitinkamam asmeniui, trukmės, pobūdžio ir masto peržiūrą, atliekamą remiantis objektyviais kriterijais ir atsižvelgiant į konkrečias to asmens aplinkybes, kurios susiklostė peržiūros metu. Šiame kontekste Teismas pažymėjo, kad *Pakso* byloje padarytos išvados, jog teisių atėmimas visam gyvenimui dėl savo nuolatinio ir negrįžtamo pobūdžio buvo neproporcingas apribojimas, savaime nereikia, kad sprendimas atsisakyti leisti asmeniui kandidatuoti rinkimuose tokio atsisakymo metu būtinai reikštų neproporcingą apribojimą. Ar taip yra, priklausys nuo individualaus atmetimo vertinimo ir konkrečių bylos aplinkybių, pagrįstų objektyviais kriterijais, įskaitant ankstesnį ir dabartinį asmens elgesį.

Tokiomis aplinkybėmis Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas manė, kad jis turi nustatyti, ar bendra draudimo N. V. vykdyti parlamento narės mandatą trukmė neviršijo to, kas leistina pagal Protokolo Nr. 1 3 straipsnį. Teismas paaiškino, kad pagal 16 protokolą jo vaidmuo apsiriboja išvados dėl Konvencijos nuostatų taikymo srities ir turinio pateikimu, kai to paprašo nacionaliniai aukščiausiosios instancijos teismai. Teismui nepriklauso spręsti, ar nacionalinis teismas gali taikyti Konvenciją nagrinėjamoje byloje, atsižvelgdamas į konstitucinio pobūdžio taisykles, kurių privalo laikytis visi nacionaliniai teismai.

Kalbant apie kriterijus, svarbius sprendžiant šį klausimą, Teismo nuomone, jie turi būti objektyvūs ir leisti skaidriai atsižvelgti į svarbias aplinkybes, susijusias ne tik su įvykiais, dėl kurių atitinkamam asmeniui buvo surengta apkalta, bet ir – visų pirma – su pareigomis, kurias šis asmuo ketina eiti ateityje. Taip yra todėl, kad apkaltos ir vėlesnio draudimo tikslas, visų pirma, yra ne taikyti atitinkamam asmeniui dar vieną sankciją greta baudžiamosios sankcijos, kuri gali būti jau paskirta, bet apsaugoti parlamentines institucijas. Todėl atitinkami kriterijai turėtų būti nustatomi pirmiausia atsižvelgiant į institucijos, kurios nariu tas asmuo siekia tapti, tinkamo veikimo reikalavimus, taip pat į visos atitinkamos valstybės konstitucinės sistemos ir demokratijos reikalavimus.

Tai reiškia, kad reikia įvertinti objektyvų poveikį, kurį galimas to asmens buvimas atitinkamos institucijos nariu turėtų jos veiklai, atsižvelgiant į tokias aplinkybes kaip asmuo, kuris buvo pašalintas iš pareigų apkaltos proceso metu, ankstesnis ir dabartinis elgesys ir nusizengimo, dėl kurio jis buvo pašalintas iš pareigų, pobūdis, taip pat – ir tai dar svarbiau – atitinkamos institucijos institucinį ir demokratinį stabilumą, jos pareigų ir atsakomybės pobūdį ir tikimybę, kad atitinkamas asmuo gali labai sutrikdyti tos institucijos ar apskritai visos demokratijos veikimą atitinkamoje valstybėje. Šiuo atžvilgiu taip pat gali būti svarbūs tokie aspektai kaip to asmens lojalumas valstybei, apimantis jo pagarbą šalies Konstitucijai, įstatymams, institucijoms ir nepriklausomybei. Atsižvelgiant į visus šiuos aspektus, reikėtų nustatyti, kokia turėtų būti tinkama ir

proporcinga draudimo, kuriuo asmenims, nušalintiems nuo pareigų apkaltos proceso tvarka, draudžiama eiti bet kokias pareigas, kurioms taikomas šis draudimas, trukmė.

Galiausiai, procedūra, pagal kurią priimamas toks sprendimas konkrečioje byloje, turėtų būti susijusi su pakankamomis apsaugos priemonėmis, skirtomis užtikrinti pagarbą teisinei valstybei ir apsaugą nuo savavališkumo. Tai apima būtinybę, kad procedūra vyktų nepriklausomoje institucijoje, kuri išklaustų atitinkamą asmenį ir pateiktų motyvuotą sprendimą.

Atsižvelgdamas į savo atsakymą į antrąjį Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo klausimą, Teismas pirmąjį klausimą iš esmės traktavo kaip klausimą, ar Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas turėtų atsižvelgti į sunkumus, su kuriais susidūrė Lietuvos valdžios institucijos, vykdydamos Teismo sprendimą *Pakso* byloje.

Teismas nurodė, kad teisinis draudimas, neleidžiantis N. V. būti registruotai kandidate Seimo rinkimuose, yra tiesioginė Lietuvos teisės nuostatų dėl apkaltos, kurias teismas *Pakso* byloje pripažino pažeidžiančias protokolo Nr. 1 3 straipsnį, pasekmė.

Teismas paskelbė tokią išvadą:

Kriterijai, kurie yra svarbūs sprendžiant, ar apkaltos proceso tvarka priimtas draudimas vykdyti parlamento nario mandatą viršijo proporcingumo ribas pagal Protokolo Nr. 1 3 straipsnį, turėtų būti objektyvūs ir leisti skaidriai atsižvelgti į svarbias aplinkybes, susijusias ne tik su įvykiais, dėl kurių atitinkamam asmeniui buvo surengta apkalta, bet ir – visų pirma – su pareigomis, kurias šis asmuo ketina eiti ateityje. Jie turėtų būti nustatomi, visų pirma, atsižvelgiant į institucijos, kurios nariu tas asmuo siekia tapti, tinkamo veikimo reikalavimus, taip pat į visos atitinkamos valstybės konstitucinės sistemos ir demokratijos reikalavimus.

[Prieiga internete](#)

JUDĖJIMO LAISVĖ (Protokolo Nr. 4 2 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. birželio 14 d. sprendimas byloje

L. B. prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 38121/20, svarbos lygis – 2)

Dėl atsisakymo išduoti užsienio valstybės piliečio pasą čečėnų kilmės Rusijos piliečiui, anksčiau Lietuvoje gavusiam papildomą apsaugą ir bijančiam dėl dokumentų kreiptis į Rusijos valdžios institucijas

Faktinės aplinkybės

Nors nuo 2001 m. Lietuvoje gyvenančiam pareiškėjui dėl gimtinėje vykusio karo keletą kartų buvo suteikta papildoma apsauga ir išduotas (bei kelis kartus pratęstas) užsienio valstybės piliečio pasas, 2018 m. jo prašymas išduoti pasą buvo atmetas. Nagrinėdami pareiškėjo skundą nacionaliniai teismai nustatė, kad pareiškėjas nenurodė jokių objektyvių priežasčių, trukdžiusių jam gauti pasą ar lygiavertį kelionės dokumentą iš savo kilmės valstybės institucijų (ypač galint dėl jų kreiptis internetu), o pareiškėjo nurodyta Rusijos institucijų baimė nelaikyta realistiška. Nacionaliniai teismai taip pat nemanė, jog prieš kone 15 metų Rusijos žiniasklaidoje pasirodęs straipsnis apie pareiškėją, kur jis (vardu, pavarde ir gimimo data) minėtas kartu su kitais Lietuvoje prieglobstį radusiais Čečėnijos kovotojais, yra reikšmingas, kadangi tokia informacija buvo pernelyg nutolusi laike.

Pareiškėjas, remdamasis Konvencijos Protokolo Nr. 4 2 straipsniu, kreipėsi į Teismą, skųsdamasis, jog atsisakymas išduoti jam užsienio valstybės piliečio pasą pažeidžia jo teisę palikti šalį.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

EŽTT pripažino, kad buvo varžoma pareiškėjo judėjimo laisvė, kadangi be reikalingo dokumento jis negalėjo išvykti į tam tikrą šalį, tačiau priešingai nei paprastai tokiose bylose, tai daryta ne siekiant sukliudyti pareiškėjui keliauti į užsienį, o skatinant pasinaudoti galimybe gauti dokumentus iš Rusijos institucijų.

Nors Teismas nesiėmė vertinti nei to, ar institucijos, priimdamos sprendimus prieglobsčio prašymo procedūrų metu, teisingai nustatė galimas pareiškėjo rizikas jo kilmės šalyje, nei kaip teisingai turėtų būti

aiškinama bei taikoma nacionalinė teisė, reguliuojanti prieglobsčio klausimus, Teismas nurodė, kad Lietuvos institucijos per tam tikrą laikotarpį keletą kartų pripažino, jog pareiškėjas negali saugiai grįžti į kilmės šalį ir nė karto nebuvo nuspręsta, kad įvertinus situaciją pareiškėjo kilmės šalyje bei jo individualias aplinkybes, jam nebereikia papildomos apsaugos ir jis į Rusijos valdžios institucijas gali kreiptis be baimės.

Be to, dėmesys atkreiptas į tai, kad pareiškėjo prašymas suteikti jam pabėgėlio statusą atmestas nepavykus įrodyti, jog jis asmeniškai yra persekiojamas, nors jo teiginiai apie baimę susisiekti su Rusijos valdžia dėl tų pačių priežasčių, dėl kurių anksčiau jam buvo taikoma papildoma apsauga, nebuvo adekvačiai įvertinti nacionaliniame procese. Beveik dešimtmetį trukusi Lietuvos institucijų pozicija, jog pareiškėjas negali gauti paso iš Rusijos, pakito dėl pasikeitusios Rusijos tvarkos išduodant pasus užsienyje gyvenantiems Rusijos piliečiams, tačiau Lietuvos institucijos nevertino pareiškėjo galimybės iš tikrųjų gauti tokį dokumentą, atsižvelgiant į jo individualias aplinkybes, įskaitant ir tą faktą, kad jis beveik 20 metų gyveno Lietuvoje ir visą šį laikotarpį neturėjo jokio galiojančio rusiško tapatybės dokumento.

Atitinkamai, atsisakymas išduoti užsienio valstybės piliečio pasą priimtas neįgyvendinus balansavimo testo ir neįsitikinus, kad tokia priemonė yra teisinga ir proporcinga individualioje situacijoje. Atsisakymas buvo pagrįstas perdėm formalistiniais pagrindais, adekvačiai neįvertinus asmens kilmės šalyje susidariusios situacijos, o akcentuojant neva egzistavusią aplinkybę gauti Rusijos pasą nebuvo įvertinta, ar tokia galimybė buvo prieinama pareiškėjui jo konkrečioje situacijoje.

Išvada: nustatytas Konvencijos protokolo Nr. 4 2 straipsnio pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: pareiškėjui priteista 5 000 Eur patirtoms išlaidoms atlyginti.

[Prieiga internete](#)

DRAUDIMAS KOLEKTYVIAI IŠSIŪSTI UŽSIENIEČIUS (Protokolo Nr. 4 4 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje

A. A. ir kiti prieš Šiaurės Makedoniją

(pareiškimų Nr. 55798/16 ir 4 kiti, svarbos lygis – 2)

Dėl neteisėtai valstybės sieną perėjusių asmenų išsiuntimo, individualiai neišnagrinėjus kiekvieno iš jų asmeninės situacijos

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai (5 Sirijos piliečiai, 2 Irako piliečiai ir 1 Afganistano pilietis) atvyko į Graikiją ir vėliau kirtę Šiaurės Makedonijos sieną prisijungė prie didelių grupių pabėgėlių, kurie braidė upėje – vėliau tai buvo pavadinta „Vilties maršu“. Pareiškėjai buvo sulaukyti kariškių, kurie grasindami panaudoti smurtinius veiksmus, privertė juos grįžti pėsčiomis į Graikijos teritoriją.

Remdamiesi Konvencijos Protokolo Nr. 4 4 straipsniu ir Konvencijos 13 straipsniu, pareiškėjai skundėsi jų skubiu išsiuntimu, individualiai neišnagrinėjus kiekvieno iš pareiškėjų situacijos ar galimybės tokį išsiuntimą ginčyti.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Nors Šiaurės Makedonijos vyriausybė savo veiksmus grindė sudėtinga situacija bandant suvaldyti nelegalią migraciją, su kuria ši šalis tuo metu susidūrė (situacijai valdyti buvo pasitelktos policijos pajėgos iš užsienio valstybių), vis dėlto Teismas pabrėžė, kad nacionalinės institucijos netvirtino, jog dėl šios padėties jos negalėjo pilnai vykdyti savo įgaliojimų atitinkamoje nacionalinės teritorijos dalyje. Atitinkamai, Teismas nurodė negalintis įžvelgti jokios „ribojančios *de facto* situacijos“ ar „objektyvių faktų“, galinčių apriboti veiksmingą valstybės atsakovės valdžios įgyvendinimą jos teritorijoje šioje konkrečioje srityje ir dėl to paneigti „kompetencijos prezumpciją“ pareiškėjų atžvilgiu. Taigi, įvykiai, lėmę tariamus pažeidimus, priskirtini valstybės atsakovės jurisdikcijai, kaip apibrėžta Konvencijos 1 straipsnyje.

Tuomet Teismas nurodė, kad pareiškėjai buvo išsiūsti iš valstybės atsakovės valdžios institucijoms nevykdžius jokios tapatybės nustatymo procedūros arba nenagrinėjus jų asmeninės padėties, o vadovaujantis

Teismo praktika, tai turėtų lemti išvadą, kad toks asmenų išsiuntimas buvo kolektyvinio pobūdžio (nebent tokius institucijų veiksmus būtų nulėmęs pačių pareiškėjų elgesys). Šiuo aspektu Teismas nurodė, kad pareiškėjai neteisėtai kirto Šiaurės Makedonijos sieną, taigi, nors savo aplinkybėmis nagrinėta byla galėjo būti lyginama su Teismo sprendimu *N.D. ir N.T. prieš Ispaniją* byloje, vis dėlto Teismas pabrėžė, kad skirtingai nuo pastarosios, nagrinėtu atveju smurtinių pareiškėjų veiksmų nebuvo.

Tuomet Teismas nagrinėjo, ar, neteisėtai kirsdami sieną, pareiškėjai išvengė veiksmingos teisėto atvykimo procedūros. Šiuo aspektu Teismas ypač atsižvelgė į Šiaurės Makedonijos pateiktą informaciją apie tai, kiek buvo išduota pažymų apie išreikštą ketinimą prašyti prieglobsčio ir kiek prieglobsčio prašymų buvo pateikta, taip pat informaciją apie artimiausią sienos kirtimo punktą bei ten prienamą infrastruktūrą, vietoje veikiančias organizacijas ir informaciją, liudijančią, kad ketinimai prašyti prieglobsčio iš tikrųjų buvo ten išreikšti. Buvo pažymėta, kad bylai aktualiu laikotarpiu (nuo 2015 m. birželio 19 d. iki 2016 m. kovo 8 d.) buvo išduota 477 861 pažyma apie išreikštą ketinimą prašyti prieglobsčio, iš kurių didžioji dauguma buvo išduotos tos pačios pilietybės asmenims, kaip ir pareiškėjai šioje byloje; daugiau nei 300 000 pažymų buvo išduotos arčiausiai (pareiškėjų atveju) buvusiam sienos kirtimo punkte. Tai leido Teismui daryti išvadą, kad Šiaurės Makedonijoje ne tik galiojo teisinė pareiga priimti prieglobsčio prašymus ir išreikštus ketinimus prašyti prieglobsčio artimiausiame sienos perėjimo punkte, bet ir reali galimybė tai padaryti.

Pareiškėjai grįsdami tariamą galimybės pateikti prieglobsčio prašymą neturėjimą, be kita ko, rėmėsi statistiniais duomenimis, kurie atskleidė, kad pareiškėjų išsiuntimo į Graikiją metu (apie 2016 m. kovo 14–15 d.) atitinkamame sienos perėjimo punkte nebuvo išduotų pažymų apie išreikštą ketinimą prašyti prieglobsčio. Tačiau Teismas šiuo aspektu pažymėjo, kad prieš 2016 m. kovo 8 d. padidėję išduotų tokių pažymų skaičiai, panašų, buvo Artimųjų Rytų šalių piliečių, norinčių vykti tranzitu į Europos Sąjungą, o ne prašyti prieglobsčio Šiaurės Makedonijoje, prašymų suteikti apsaugą padidėjusio srauto rezultatas. Teismas atkreipė dėmesį, kad mažiau nei 0,1 proc. visų ketinimus prašyti prieglobsčio išreikšusių asmenų išties pateikė prieglobsčio prašymus, o net 90 proc. pateikusiųjų prašymus paliko šalį anksčiau, nei buvo paskirti interviu dėl jų prašymų nagrinėjimo. Teismas pabrėžė, kad po 2016 m. kovo 8 d. tranzitas tapo faktiškai neįmanomas dėl pasikeitusio Europos Sąjungos požiūrio į vis didėjantį migrantų skaičių ir dėl to kylančios kitų Balkanų maršruto šalių reakcijos, tačiau, Teismo požiūriu, nebuvo įrodyta, kad sienos kirtimo punktuose nebebuvo galima prašyti prieglobsčio.

Taigi, Teismo vertinimu nebuvo duomenų, leidžiančių daryti išvadą, kad potencialiems prieglobsčio prašytojams kaip nors buvo trukdoma atvykti į teisėtus sienos perėjimo punktus ir pateikti prieglobsčio prašymą arba kad pareiškėjai bandė prašyti prieglobsčio sienos kirtimo punkte ir buvo grąžinti. Teismas atkreipė dėmesį, kad pareiškėjai net neteigė, jog jie kada nors bandė teisėtomis priemonėmis patekti į Šiaurės Makedonijos teritoriją. Taigi Teismas nebuvo įtikintas, kad pareiškėjai turėjo įtikinamų priežasčių nesinaudoti sienos perėjimo punktais, siekdami tinkamai ir teisėtai pateikti prieštaravimą dėl jų išsiuntimo. Tai, Teismo vertinimu, atskleidė, kad pareiškėjai išties nebuvo suinteresuoti prieglobsčiu valstybėje atsakovėje, o siekė tik vykti per ją tranzitu, nors tai jau nebebuvo įmanoma, todėl pasirinko neteisėtą atvykimą į jos teritoriją. Kitaip tariant, būtent pareiškėjai sukėlė sau pavojų, neteisėtai atvykdami į Makedonijos teritoriją, pasinaudoję grupe sudariusių migrantų gausa. Taigi, individualių sprendimų dėl pareiškėjų išsiuntimo nebuvimas buvo jų pačių elgesio pasekmė.

Atsižvelgdamas į tokią išvadą, Teismas taip pat konstatavo, kad jis negali laikyti valstybės atsakovės atsakinga už tai, kad pareiškėjams nebuvo suteiktos veiksmingos jų teisių gynimo priemonės ginčijant jų išsiuntimą. Toks veiksmingos teisių gynimo priemonės nebuvimas, Teismo požiūriu, savaime nereiškia Konvencijos 13 straipsnio pažeidimo, nes Šiaurės Makedonijos kompetentingoms institucijoms įstatymų nustatyta tvarka pareiškėjai niekada nesiskundė dėl rizikos, su kuria jie tariamai galėjo susidurti paskirties valstybėje.

Išvada: Konvencijos Protokolo Nr. 4 4 straipsnio pažeidimas ir Konvencijos 13 straipsnio, siejant kartu su Protokolo Nr. 4 4 straipsniu, pažeidimas nenustatytas (vienbalsiai).

[Prieiga internete](#)

TEISĖ NEBŪTI DUKART TEISIAMAM AR NUBAUSTAM UŽ TĄ PATĮ NUSIKALTIMĄ (Protokolo Nr. 7 4 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. birželio 16 d. sprendimas byloje
Goulandris ir Vardinogianni prieš Graikiją
(pareiškimo Nr. 1735/13, svarbos lygis – 2)

Dėl dvigubo baudimo draudimo atveju, kai už savavališkai (neteisėtai) pastatytą statinį skiriama administracinė bauda pagal teritorijų planavimą reglamentuojančius teisės aktus ir bausmė pagal baudžiamąjį įstatymą

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai, kurie yra sutuoktiniai, nuosavybės teise valdomame žemės sklype pastatė dvi akmenines sienas, neturėdami tam statybos leidimo (turimas statybos leidimas tokių statinių statybos nenumatė). Kompetentingoms institucijoms atlikus patikrinimą, buvo surašytas patikrinimo aktas, kuriame konstatuotas neteisėtų statybų faktas bei vienam iš pareiškėjų už neteisėtą statybą skirta vienkartinė pinigine bauda (toliau – bauda už neteisėtas statybas). Be to, abiem pareiškėjams taip pat buvo skirta bauda už kiekvienus metus iki ginčo sienos bus nugriautos arba neteisėtos statybos įteisintos nustatyta tvarka (toliau – bauda už statinio išsaugojimą). Pareiškėjai sprendimų skirti jiems šias administracines baudas neskundė.

Patikrinimo vietoje surašytas aktas taip pat buvo pateiktas prokuratūrai, pareiškėjams iškėlusiai baudžiamąją bylą už statybą neturint statybos leidimo. Nacionaliniai teismai abu pareiškėjus pripažino kaltais ir paskyrė pinigines baudas. Pareiškėjai nesėkmingai bandė skųsti šiuos nuosprendžius, be kita ko, atkreipdami dėmesį į jau skirtas administracines baudas ir galimą *ne bis in idem* principo pažeidimą.

Galiausiai aptariamoms neteisėtoms statyboms buvo įteisintos pagal nacionalinėje teisėje nustatytas procedūras.

Pareiškėjai kreipėsi į Teismą teigdami, jog buvo pažeistas Konvencijos Protokolo Nr. 7 4 straipsnis (teisė nebūti dukart teisiamam ar nubaustam už tą patį nusikaltimą), kurio 1 dalis numato, kad niekas negali būti tos pačios valstybės institucijų vėl persekiojamas ar baudžiamas už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo išteisintas arba nuteistas nuosprendžiu pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas, vertindamas, ar administracinės nuobaudos yra baudžiamojo pobūdžio, pirmiausia pastebėjo, kad jos nekilnojamojo turto savininkams buvo skirtos nepriklausomai nuo jų pareigos nugriauti neteisėtai pastatytus statinius:

– bauda už neteisėtą statybą turėjo būti sumokėta nepriklausomai nuo to, kad statiniai vėliau buvo nugriauti ar įteisinti, t. y. ji nebuvo siejama su buvusios padėties atstatymu ar esamos padėties įteisinimu; tokia bauda negalėjo būti vertinama kaip pinigine kompensacija už neteisėtomis statybomis padarytą žalą, bet veikiau kaip priemonė nubausti pažeidėjus – ji buvo atgrasomojo ir baudžiamojo pobūdžio;

– bauda už statinio išsaugojimą, kuri buvo skaičiuojama nuo statinio pastatymo iki jo (statinio) nugriovimo arba įteisinimo, taip pat visais atvejais būtų mokėtina, nes vėlesnis statybų įteisinimas neturėjo įtakos iki šio įteisinimo susidariusios baudos dydžiui ir pareigai ją sumokėti; šia bauda taip pat buvo siekiama nubausti asmenis, atsakingus už neteisėtą statybą, bei atgrasyti nekilnojamojo turto savininkus (statytojus) nuo statybų, neturint reikiamo statybos leidimo.

Teismas taip pat pastebėjo, kad nors pagal nacionalinę teisę aptariamoms administracinės baudos nebuvo klasifikuojamos kaip baudžiamosios, jos potencialiai galėjo būti labai griežtos, nebuvo nustatytas jų maksimalus dydis (baudos viršutinė riba) ir jos neabejotinai turėjo baudžiamąjį elementą (tai buvo pakankama konstatuoti, kad šių administracinių baudų skyrimas buvo baudžiamojo pobūdžio). Šios administracinės baudos, kadangi pareiškėjai jų neskundė, suėjus jų apskundimo terminui tapo galutinėmis dar iki prokuratūrai pradėdant baudžiamąjį persekiojimą (aplinkybė, kada baudos buvo sumokėtos, Teismo pripažinta nereikšminga šiam vertinimui).

Vertindamas, ar pažeidimai, už kuriuos skirtos administracinės baudos ir bausmės baudžiamojoje byloje buvo tokie patys (*idem*), Teismas pažymėjo, kad bauda už neteisėtą statybą ir bausmė pagal baudžiamąjį įstatymą buvo skirti už ginčo sienų statybą neturint tam išduoto (reikiamo) statybos leidimo, t. y. faktinės aplinkybės sutapo; sutapo ir kiti pažeidimo sudėties elementai. Tačiau pažeidimo pagal baudžiamąjį įstatymą

sudėtis skyrėsi nuo pažeidimo, lėmusio administracinės baudos už statinio išsaugojimą skyrimą. Pastaroji bauda buvo skirta už neteisėtai pastatyto statinio išsaugojimą, laikotarpiu nuo statinio pastatymo iki statinio nugriovimo arba įteisinimo pažeidžiant miestų (teritorijų) planavimo teisės aktus. Todėl vėliau vykęs baudžiamasis persekiojimas negalėjo būti vertinamas kaip susijęs su tuo pačiu pažeidimu.

Sprendamas klausimą dėl to, ar pareiškėjas, kuriam jau buvo skirta administracinė bauda, buvo pakartotinai teisiamas (*bis*), Teismas pirmiausia pažymėjo, kad nagrinėtu atveju administracinės baudos ir bausmės pagal baudžiamąjį įstatymą skyrimo tikslai nebuvo tapatūs ir vienas kitą papildė. Be to, pareiškėjas, kuriam skirta aptariama administracinė bauda, iš esmės galėjo ir, esant tokioms aplinkybėms, kokios susiklostė nagrinėtu atveju, turėjo numatyti atsakomybę pagal baudžiamąjį įstatymą.

Nepaisant to, Teismas vis dėlto sprendė, kad administracinė ir baudžiamoji procedūros nebuvo pakankamai susijusios laike ir turiniu, kaip to reikalaujama pagal Teismo jurisprudenciją, kad jos (procedūros) būtų pripažintos bendrai sudarančios integruotą atsakomybės už neteisėtą statybą schemą pagal nacionalinius įstatymus:

– administracinės baudos skyrimo procedūra ir baudžiamosios bylos nagrinėjimas vyko pagal atskiras procedūras ir galutiniai sprendimai priimti neatsižvelgiant į viena kitos rezultatus (nacionalinis apeliacinės instancijos teismas skirtą administracinę baudą vertino ne kaip pagrindą sumažinti bausmę baudžiamojoje byloje, bet kaip aplinkybę, patvirtinančią pareiškėjo baudžiamąją atsakomybę; iš esmės tokios pačios pozicijos laikėsi ir kasacinės instancijos teismas);

– baudžiamąją bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas visiškai neatsižvelgė į skirtą administracinę baudą, o tai, kad apeliacinės instancijos teismas atsižvelgė į bendrą pareiškėjų finansinę padėtį, negalėjo būti vertinama, kaip šio (pirmosios instancijos teismo nuosprendžio) trūkumo pašalinimas;

– kaltinimai pareiškėjui buvo pareikšti praėjus daugiau kaip metams nuo administracinės baudos skyrimo, o nuosprendis pirmosios instancijos teisme priimtas – daugiau kaip po trijų metų. Tai, be kita ko, reiškė, kad baudžiamojo persekiojimo procedūros nebuvo vykdomos paraleliai administracinės baudos skyrimo procedūrai, bet buvo pradėtos praėjus reikšmingam laiko tarpui po minėtos baudos skyrimo.

Išvada: (1) nustatytas Konvencijos Protokolo Nr. 7 4 straipsnio pažeidimas, kiek tai yra susiję su baudžiamuoju nuosprendžiu ir administracine bauda už neteisėto statinio išsaugojimą;

(2) nenustatytas Konvencijos Protokolo Nr. 7 4 straipsnio pažeidimas, kiek tai susiję su baudžiamuoju nuosprendžiu ir administracine bauda už neteisėtas statybas.

[Prieiga internete](#)

BENDRAS DIKSRIMINACIJOS UŽDRAUDIMAS (Protokolo Nr. 12 1 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. sausio 25 d. sprendimas byloje

Negovanović ir kiti prieš Serbiją

(pareiškimo Nr. 29907/16 , svarbos lygis – 2)

Dėl diskriminacinio atsisakymo akliems šachmatininkams skirti piniginius apdovanojimus, suteikiamus regintiems žaidėjams, už panašius tarptautinius pasiekimus

Faktinės aplinkybės

Keturi pareiškėjai yra aklieji šachmatininkai ir Serbijos piliečiai, 1961–1992 m. iškovoję daugybę medalių Jugoslavijai, ypač dalyvaudami nacionalinėje komandoje aklyjų šachmatų olimpiadose. Jie skundėsi, kad Serbijos valdžios institucijos juos diskriminavo, nes jiems buvo atsisakyta suteikti tam tikrus finansinius apdovanojimus, suteiktus pagal 2006 m. Sporto pasiekimų pripažinimo ir apdovanojimų dekretą, t. y. mėnesinę piniginę išmoką visam gyvenimui ir vienkartinę išmoką pinigais, skirtingai nuo visų kitų sportininkų ir šachmatininkų, įskaitant reginčius šachmatininkus ar kitus sportininkus ar žaidėjus su negalia, pelniusius panašius tarptautinius apdovanojimus. Nacionaliniai teismai jų skundus dėl diskriminacijos atmetė.

Pareiškėjai, keldami klausimus dėl galimos diskriminacijos ir tvirtindami, kad valstybė diskriminuoja akluosius šachmatininkus dėl jų jutimo sutrikimų, nepaisant neginčijamų jų sportinių pasiekimų, kreipėsi į Teismą.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas nurodė, kad vidaus teisė numatė, jog tik šachmatų žaidėjai, iškovoję medalius matantiems šachmatininkams skirtoje šachmatų olimpiadoje, turėjo teisę į tam tikrus finansinius apdovanojimus, taip eliminuojant visus kitus šachmatininkus, įskaitant tuos, kurie, pavyzdžiui, kaip pareiškėjai, buvo iškovoję medalius aklųjų šachmatų olimpiadoje. Iš to išplaukia, kad Serbijos valdžios institucijos, nuspręsdamos priimti tokius teisės aktus, aiškiai pasinaudojo savo diskrecijos teise, siekdamos skirtingai traktuoti reginčius ir akluosius šachmatininkus, nepaisant to, kad jie pelnė panašius tarptautinius apdovanojimus. Vadinas, pareiškėjų skundai pateko į galimos diskriminacijos kategoriją, kaip numatyta Protokolo Nr. 12 aiškinamojoje ataskaitoje.

Teismas dėl to, ar buvo taikomas skirtingas vertinimas, pažymėjo, kad kas mėnesinė pinigine išmoka iki gyvos galvos turėjo būti mokama regintiems šachmatininkams už medalius šachmatų olimpiadoje, bet ne akliems šachmatininkams už medalius aklųjų šachmatų olimpiadoje, nes pirmosios varžybos buvo įrašytos dekrete, o antrosios nebuvo jame konkrečiai paminėtos. Tačiau padėtis, susijusi su vienkartinė išmoka grynaisiais, atrodė ne tokia aiški, nes dekreto 3 straipsnyje buvo kalbama tik apie asmenis, laimėjusius medalius Serbijai, o ne Serbijai ir Jugoslavijai. Taigi su pareiškėjais buvo elgiamasi bent iš dalies skirtingai, remiantis Protokolo Nr. 12 1 straipsnyje numatytu skirtumu, t. y. jų negalia.

Vertindamas, ar abi grupės buvo panašiose situacijose, Teismas nurodė, kad pareiškėjai, kaip aklieji šachmatininkai, iškovoję medalius aklųjų šachmatų olimpiadoje, ir regintys šachmatininkai, iškovoję medalius šachmatų olimpiadoje, turėjo būti vertinami kaip dvejų asmenų, užsiimančių ta pačia veikla grupės, t. y. kaip žaidžiantys šachmatais ir kaip grupė, kurių nariai yra pelnę vienus aukščiausių tarptautinių apdovanojimų. Taigi jie buvo analogiškose arba atitinkamai panašiose situacijose.

Vertindamas tai, ar buvo objektyvus ir pateisinamas skirtingas šių grupių vertinimas, Teismas pažymėjo, kad nors Serbijos valdžios institucijoms buvo akivaizdžiai teisėta sutelkti dėmesį į aukščiausius sportinius pasiekimus ir svarbiausias varžybas, nebuvo įrodyta, kodėl neabejotinai aukšti apdovanojimai, kuriuos pelnė pareiškėjai, kaip aklieji šachmatininkai, būtų buvę mažiau „populiariesni“ arba „tarptautiniu mastu reikšmingi“ nei panašūs medaliai, kuriuos buvo iškovoję regintys šachmatininkai. Teismo požiūriu, neįtikinama, kad žaidimo ar sporto, įskaitant, pavyzdžiui, kai kurias populiariausias sporto šakas, tokias kaip futbolas, krepšinis ar tenisas, „prestižas“ priklausytų tik nuo to, ar ja užsiima asmenys, turintys negalią ar be jos. Pačiame dekrete olimpinės ir parolimpinės žaidynės iš tikrųjų buvo sulygintos, todėl neįgalų sportininkų ir sportininkų pasiekimai atitinkamose sporto šakose buvo pripažinti vienodais. Be to, vienodas požiūris į akluosius ir neregius šachmatininkus už panašius pasiekimus tiek Serbijos teisės aktuose, tiek praktikoje galėjo tik sustiprinti šalies reputaciją užsienyje ir skatinti įtrauktį šalies viduje. Galiausiai, iš visų medalių laimėtojų ir čempionų, t. y. iš viso apie 400 žmonių, įskaitant reginčius šachmatininkus, tik akliems šachmatininkams buvo paneigta galimybė gauti nacionalinį sporto pripažinimo apdovanojimą. Todėl keturių pretendentų pridėjimas prie šio skaičiaus akivaizdžiai negalėjo pakenkti šalies finansiniam stabilumui, juolab kad nebuvo jokių prielaidų, kad aklųjų šachmatų olimpiados medalis apskritai yra lengvai pasiekiamas laimėjimas, galintis sukelti daug teisių ateityje.

Teismas nusprendė, kad, nepaisant valstybės vertinimo laisvės, nebuvo jokio „objektyvaus ir pagrįsto pateisinimo“, kad pareiškėjai būtų vertinami skirtingai tik dėl jų negalios.

Išvada: nustatytas Konvencijos protokolo Nr. 12 1 straipsnio pažeidimas (5 balsai prieš 2).

41 straipsnis: kiekvienam pareiškėjui priteista 4 500 Eur neturtinės žalos atlyginimo ir turtinės žalos atlyginimas, kurį valstybė turi sumokėti atsižvelgdama į patirtą žalą ir bet kokią būsimą finansinę naudą ir / ar apdovanojimus, į kuriuos jie būtų turėję teisę, jei būtų buvę regintys šachmatininkai, laimėję Jugoslavijai atitinkamus medalius reginčiųjų šachmatų olimpiadoje, kartu su pagal vidaus teisės aktus numatytais palūkanomis, liečiančiomis sukauptas išmokas ir / ar apdovanojimus.

Pateikta atskiroji nuomonė.

[Prieiga internete](#)